

Evaluatie van het ganzenbeleid en faunaschadebeleid van de provincie Zeeland

Aantallen - schade - maatregelen

**A&W-rapport 21-160 Sovon-rapport
2022/33**

in opdracht van

Evaluatie van het ganzenbeleid en faunaschadebeleid van de provincie Zeeland

Aantallen - schade - maatregelen

A&W-rapport 21-160 Sovon-rapport 2022/33

J. Stahl
J. Latour

Foto Voorplaat

Pleisterende Brandganzen en kolganzen

J. Stahl, J. Latour 2022

Evaluatie van het ganzenbeleid en het faunaschadebeleid van de provincie Zeeland. A&W-rapport 21-160 Sovon-rapport 2022/33, Sovon rapport 2022/33, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden en Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Opdrachtgever**Provincie Zeeland**

Postbus 6001

4330 LA Middelburg

Telefoon 0118 63 10 11

Uitvoerder**Altenburg & Wymenga
ecologisch onderzoek bv**

Suderwei 2

9269 TZ Feanwâlden

Telefoon 0511 47 47 64

info@altwym.nl

www.altwym.nl

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

Telefoon 024 7 410 410

info@sovon.nl

www.sovon.nl

© Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek bv. Overname van gegevens uit dit rapport is toegestaan met bronvermelding.

Projectnummer

21-160 2022/33

Projectleider

J. Latour

Status

Definitief

Autorisatie

Goedgekeurd

Paraaf

J. Latour

Datum

22 juli 2022

Kwaliteitscontrole

AA

Paraaf

Inhoud

	Samenvatting	
1	Inleiding	1
1.1	Achtergrond en doelen van het faunabeleid	1
1.2	Vraagstelling	3
1.3	Aanpak	3
2	Beleid ten behoeve van beschermingsdoelen	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Dynamiek van de ganzenpopulaties	5
2.3	Evaluatie van de beschermingsdoelen.	28
2.4	Mezen – aantallen en verspreiding	28
3	Schadebeheersing	31
3.1	Inleiding	31
3.2	Schadeontwikkeling	31
3.3	Ruimtelijk schadebeeld faunaschade ganzen	44
3.4	Evaluatie van de doelstellingen.	47
4	Causaliteit en doelmatigheid	50
4.1	Inleiding	50
4.2	Bestrijding ganzenschade door populatiereductie	51
4.3	Ruimtelijk beleid met ganzenrustgebieden	61
4.4	Vergoedingsbeleid	61
4.5	Beheerafspraken gericht op natuurbescherming van trekganzen	62
5	Ervaringen met het beleid	63
5.1	Draagvlak voor het beleid	63
5.2	Ervaringen met betrekking tot het behalen van de natuurbeschermingsdoelen	63
5.3	Ervaringen met betrekking tot de beheersing van de schade	63
5.4	Ervaringen met de dagelijkse uitvoering	64
5.5	Ervaringen met de dialoog en wensen voor de toekomst	65
6	Conclusies en aanbevelingen	66
6.1	Samenvatting van de bevindingen en conclusies	66
6.2	Blik richting toekomst - aanbevelingen	71
7	Literatuur	74
	<i>Bijlage 1 Bronnen en instrumenten van het beleid</i>	<i>77</i>

Dankwoord

De auteurs van dit rapport werden ondersteund door collega's uit het GIS team van A&W en de teams monitoring en onderzoek van Sovon, specifiek danken we Marijke Bekkema voor het maken van kaartbeelden, Erik van Winden voor het beschikbaar maken van de Sovon monitoring data, Loes van den Bremer voor de analyse van de landbouwschade en Kees Koffijberg, Hans Schekkerman en Elena Kappers voor hun inhoudelijke bijdrage, het kritische meelezen en meedenken. Richard Esser en Teresa Kalverboer hebben het project begeleid en ondersteund vanuit de provincie en commentaar geleverd op eerdere versies van het rapport. Provincie Zeeland, de FBE en BIJ12 hebben data over schade en beheer beschikbaar gemaakt zodat de analyses mogelijk waren. Onze dank gaat ook uit naar de deelnemers van de interviews voor hun inhoudelijke bijdrage en de leden van de klankbordgroep voor goede vragen, kritische opmerkingen en verhelderende discussies in alle projectfases.

Infographics

De resultaten van de evaluatie zijn samengevat in drie infographics. Voor de evaluatie van de beleidsdoelen maken we onderscheid in de doelstelling om de landbouwschade beheersbaar te maken en de doelstelling om de beschermingsverplichtingen voor trekganzen na te komen. De aanbevelingen zijn op hoofdlijnen weergegeven in een derde infographic.

Samenvatting

De provincie Zeeland stelt zich in relatie tot het faunabeleid ten doel om een balans te vinden tussen natuurbeschermingsbelangen en maatschappelijke belangen, zoals het voorkomen van schade. Wat de schade betreft gaat het in Zeeland enerzijds over ganzen en gewasschade aan grasland en akkerbouw en anderzijds over mezen en schade in de fruitteelt.

In deze evaluatie is onderzocht in hoeverre de doelstellingen die betrekking hebben op het beheersen van de schade en de doelstellingen die betrekking hebben op het behalen van natuurdoelen tot stand zijn gekomen.

Er is eerst een uitgebreide cijfermatige analyse uitgevoerd van gegevens over schade en ganzenaantallen. Aan de hand van de gegevens is vastgesteld in hoeverre de schade- en beschermingsdoelstellingen die provincie opgesteld heeft, gehaald zijn. Vervolgens is een analyse uitgevoerd van de achterliggende processen die mede hebben bepaald of doelen wel of niet gehaald zijn. Als laatste stap is via interviews geïnventariseerd hoe belanghebbenden het Zeeuwse beleid hebben ervaren. Op basis van de analyses en interviews zijn leerpunten en aanbevelingen opgesteld.

Bij de uitwerking voor ganzen is onderscheid gemaakt tussen arctische trekganzen die in de winter in Zeeland zijn en 'Hollandse' broed- en standganzen die jaarrond in Nederland en Zeeland zijn (zomer en winter). De beschermingsdoelstelling voor ganzen heeft betrekking op de trekganzen in de winter. De schadebestrijdingsdoelstellingen hebben betrekking op de standganzen.

Voor de fruitschade die mezen veroorzaken, zijn dezelfde stappen doorlopen. De analyse is beknopter voor de mezenschade, ook omdat er minder gegevens zijn.

De geëvalueerde periode betreft de jaren 2017 tot 2020. Voor de onderliggende data over aantallen en schade zijn langere tijdsreeksen in beeld gebracht.

Bevindingen aantallen

- Na 2011 stabiliseren de aantallen winterganzen op ongeveer 80.000 ganzen. Vanaf 2017/18 is er zelfs een dalende tendens zichtbaar. Brandgans (35%), Grauwe Gans (28%), Rotgans (16%) en Kolgans (12%) zijn numeriek gezien de belangrijkste soorten.
- De zomeraantallen van broedende ganzen nemen over de gehele periode toe. Gerekend naar de periode juli 2015-2020 werden voor Grauwe Gans (gemiddeld en afgerond) 17.000 individuen geteld, voor Grote Canadese Gans 3.600, Brandgans 6.700 en Nijlgans 800.
- Het aandeel standganzen dat ook in de winter verblijft is toegenomen. Van de Grauwe Ganzen is inmiddels 45% van dieren in de winter aanwezig.
- Sinds eind 2015 zijn in de provincie Zeeland 14 ganzenrustgebieden met een totaaloppervlak van 16.627 hectare aangewezen, waarvan 52,3% landbouwgrond en 47,7% natuur en overig. In het winterhalfjaar worden tussen de (ruim) 50% en (kleine) 70% van de overwinterende ganzen opgevangen in de ganzenrustgebieden. Dat is een hoog percentage.
- In 7 van de 9 Natura2000-gebieden zijn de instandhoudingsdoelen voor overwinterende ganzen gehaald. Er zijn geen eenduidige oorzaken waarom de doelen in de 2 gebieden niet gehaald worden.
- Koolmezen en Pimpelmezen zijn als broedvogels talrijk aanwezig, de aantallen zijn over de laatste 12 jaar stabiel. Een toename van aantallen in stedelijk leefgebied compenseert een lichte afname in duinen en bosgebieden. De broedpopulaties worden geschat op ca. 11.000 broedparen voor Koolmees en ca. 7.000 broedparen voor de Pimpelmees.

Bevindingen faunaschade

- In 2020 was de getaxeerde schade in Zeeland €1,1 miljoen. Sinds 2016 lijkt er een stabilisatie te zijn in de faunaschade in Zeeland. De uitgekeerde schade schommelt rond de €1 miljoen. De stabiele trend in Zeeland wijkt af van andere provincies in Nederland, waar een toename te zien is. Meer dan 90% van de faunaschade wordt veroorzaakt door ganzen.
- Het aandeel van de mezenschade in het totaalbeeld van getaxeerde faunaschade in de provincie Zeeland ligt rond 8% in 2020. Overigens wordt voor mezenschade maximaal 60% van de schade vergoed. Daarom is er een groot verschil tussen getaxeerde en uitgekeerde schade. De schade heeft voor het overgrote deel betrekking op pikschade aan peren.
- In Zeeland wordt 98% van de ganzenschade veroorzaakt door Grauwe gans, Rotgans, Kolgans en Brandgans.
- De schade vindt voor 2/3 plaats in de akkerbouw en 1/3 op graslanden. De schade wisselt van jaar tot jaar tussen de 400.000 euro en 1.150.000 euro. De variaties in de akkerbouw komt door de impact van de ganzen die in sommige jaren op zeer kostbare gewassen toeslaan.
- Op graslanden is het schadebedrag in 15 jaar verdubbeld. Er spelen naast ganzenaantallen ook andere factoren zoals veranderingen in de gewasprijs, droogte en koude voorjaren.
- De schade in grasland speelt vooral bij de eerste snede die wordt veroorzaakt door de winterganzen en de overblijvende standganzen. De schade in de zomer (tweede snede) is beduidend lager en voor het najaar nog lager. Schade na 1 oktober komt niet in aanmerking voor een tegemoetkoming en wordt niet getaxeerd.
- Het totale schadeoppervlak op graslanden voor de voorjaarschade is stabiel of zelfs enigszins afgenomen. Aangezien de schade op graslanden over de tijd wel is toegenomen betekent dit dat de schade per hectare is toegenomen.
- Ongeveer 60 % van de schade vindt plaats binnen de ganzenopvanggebieden. Er is geen duidelijke toename in de schade per gans zoals deze wel te zien is bij andere provincies.
- Per jaar worden (ook als onderdeel van de verjaging) tussen de 8000 en 11000 dieren geschoten. Het afschot vindt vooral plaats in de zomermaanden. Er vindt relatief veel afschot plaats op Tarwe. Met een eenvoudig populatiemodel is bepaald dat zowel voor grauwe als ook voor Brandgans de populatie sterk had moeten afnemen bij de afschotaantallen die jaarlijks zijn behaald. Ondanks het uitgevoerde populatiebeheer nemen beide populaties verder toe. Er zijn hiervoor meerdere verklaringen te geven zoals onder andere een overschatting van afschotcijfers.
- Het effect van de reproductiebeperkende maatregelen (eieren prikken en nesten verwijderen) op de populatie-ontwikkeling van de Grauwe Gans als standgans is klein.
- Met oog op het voorkomen en beperken van fruitschade door mezen worden verschillende traditionele weringstechnieken (linten, ballonnen, knalapparaten) ingezet om mezen te weren in fruitboomgaarden. Er is een hoge mate aan gewenning en mezen maken ongeacht de ingezette weringstechnieken in alle seizoenen frequent gebruik van boomgaarden, met name in de meest gevoelige periode vlak voor het rijpen van de peren.

Evaluatie van de schadedoelstellingen.

- De provincie heeft als doel om de feitelijke, getaxeerde schade veroorzaakt door standganzen terug te brengen tot het schadeniveau van respectievelijk 2005 voor de Grauwe Gans, 2011 voor de Brandgans en schadeniveau nul voor de Canadese Gans. De doelstelling is niet behaald. Dit geldt voor de doelstelling zowel voor de schade die de ganzen hebben veroorzaakt in de zomer (de tweede snede) als het aandeel dat standganzen ook bijdragen aan de schade in de winter (de eerste snede). De mate van overschrijding is niet enorm hoog. Op landelijk niveau gaat het om schade van miljoenen euro's. In Zeeland liggen de overschrijdingen van de doelstelling in de orde van tienduizenden euro's.

- Om tot een goede schadebeheersing te komen is ook aangegeven welke aantallen standganzen er maximaal kunnen zijn. Deze aantallen worden overschreden. Het lukt dus niet om de standganzen aantallen te beheersen en beoogde streefstanden te bereiken.

Draagvlak voor het beleid

Met behulp van gerichte gesprekken is bepaald wat er speelt en leeft bij stakeholders en of er voldoende draagvlak is voor het beleid. Hiervoor zijn in totaal 18 interviews gevoerd. De gesprekken vormen een kwalitatieve verkenning van ervaringen met het beleid, en geven geen (semi-)kwantitatieve afspiegeling van meningen. Er is draagvlak voor het faunaschadebeleid al is er ook bij meerdere partijen sprake van enige mate van frustratie.

Aanbevelingen

We geven aanknopingspunten die nuttig kunnen zijn voor een toekomstig duurzaam en gedragen beleid:

- Er is behoefte om aan alle partijen te verduidelijken dat er een duidelijk onderscheid is tussen de winterganzen (stabiel in aantallen en stabiel in schade) en de standganzen (toename aantallen en toename schadeaandeel). Ook qua beleid is er een groot verschil in aanpak. De provincie beschermt de winterganzen en zet in op populatiebeheer van de standganzen. De beperkte effectiviteit van het beheren van de standganzen is het belangrijkste knelpunt van het Zeeuwse ganzenbeheer. Dit speelt overigens ook in andere provincies en is dus een breder probleem met oog op het behalen van gestelde doelen.
- Er is behoefte aan een gerichte aanpak ten aanzien van de verdere populatieontwikkeling van de standganzen. Een ingreep op de adulte broedpopulatie is daarbij effectiever dan reproductiebeperkende maatregelen via legselbeheer waarvan het effect op populatieniveau onduidelijk is.
- De procedures van schademelding en aanvragen van tegemoetkoming zouden makkelijker moeten worden. Het verdient tevens aanbeveling om te overwegen of er meer ondersteuning en begeleiding kan worden geboden aan agrariërs en jagers. Zo kunnen de regels en procedures die als complex ervaren worden, inzichtelijker gemaakt worden en kunnen praktijkproblemen bespreekbaarder worden.
- Er was tot voor kort relatief veel overleg op regionaal niveau in de provincie Zeeland. Regionale dialoog is een goede randvoorwaarde voor maatwerk in de uitvoering, voor uitwisseling over de problematiek tussen terreinbeherende organisaties, agrariërs en jagers en voor draagvlak voor beleid en uitvoering. Onze aanbeveling is dat dit regionale overleg weer opgepakt wordt.
- BIJ12/Faunazaken zorgt dat er middels gerichte onderzoeksprojecten kennisvragen opgevoeld worden. Het gaat dan bijvoorbeeld om vragen rondom de taxatiepraktijk, innovatieve wering en opbrengstderving door vraatschade. Het is belangrijk dat de opgedane kennis actief wordt uitgedragen richting degenen die dagelijks met faunaschade te maken hebben.

BELEIDSDOELEN

Ganzen moeten ongestoord in Zeeland kunnen verblijven, maar richten ook schade aan. Goed ganzenbeleid is daarom een balans tussen:

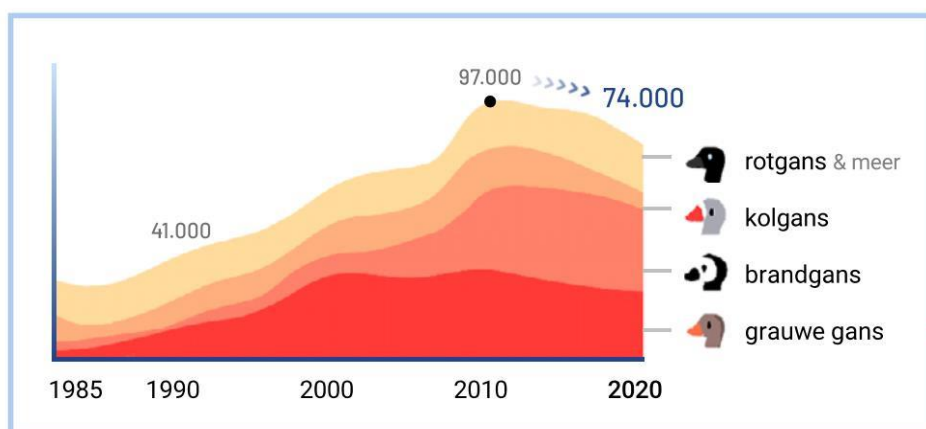
natuurbescherming
voldoende winter- en voorjaarsrust

schadebestrijding
beperken van schade door standganzen

GANZENAANTALLEN

Het aantal trekganzen dat overwintert in Zeeland stabiliseert zich sinds 2010.

Deze winterganzen verblijven ook in de zomer:

- grote Canadese gans
- brandgans
- grauwe gans

BESCHERMING VOOR TREKGANZEN

Trekganzen moeten verblijven in speciaal aangewezen rustgebieden, waarin ze vrij kunnen grazen zonder verjaging.

± 60% van de trekganzen
zit in een ganzenrustgebied
en dat is meer dan in andere provincies!

NATURA-2000

In Zeeland zijn negen Natura 2000-gebieden met beschermingsdoelen voor ganzen.

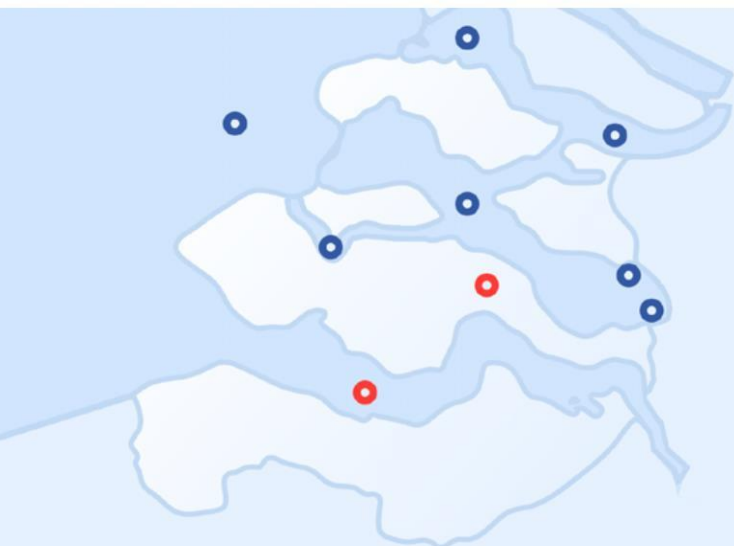

7 van de 9 N2000-gebieden
hebben hun ganzenbeschermings-
doelstelling gehaald!

waar nog niet?

- Westerschelde en Saeftinge
- Yerseke en Kapelse Moer

5.300 / 16.600
 117 / 1.700

GANZENSCHADE

welke gans veroorzaakt schade?

	45% grauwe gans
	25% rotgans
	12% kolgans
	10% brandgans
	2% overig

schade per gans blijft rond €8/jaar

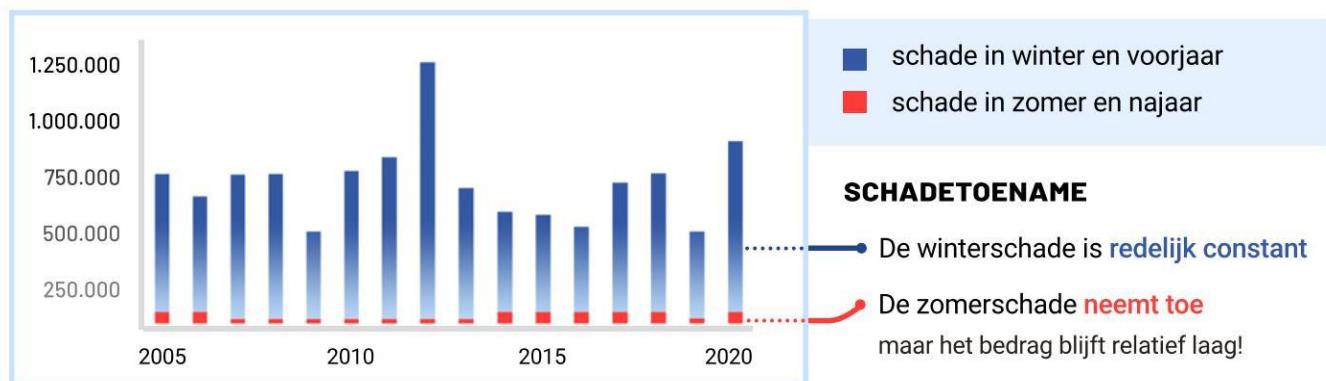

waar vindt schade plaats?

± 60% van schade is in ganzenrustgebieden

De meeste schade vindt plaats in de winter.

AFSCHOT Om schade te beperken, worden ganzen 's zomers afgeschoten en in de winter verjaagd.

Ieder jaar worden

- ± 6.000 grauwe ganzen geschoten
- ± 2.000 brandgansen geschoten

en toch blijft het aantal standgansen stijgen!

van 2019 tot 2020: +1.000 +2.000

Een deel van deze standgansen
komt ook in de winter voor,
waardoor zomerbeheer doorwerkt op de winter

EVALUATIE

✓ trekgansen

- De aantallen en de schade stabiliseren
- De rustgebieden worden goed gebruikt

— standgansen

- De aantallen en schade nemen toe, maar blijven laag
- Populatiebeheer zorgt niet voor afname

DE TOEKOMST

Een goede balans tussen bescherming en schadebestrijding blijft belangrijk.

Hoe kunnen we duurzaam ganzenbeleid voortzetten?

NATUURBESCHERMING

Rustgebieden moeten aantrekkelijk blijven voor ganzen

Natura 2000-gebieden hebben een grote rol voor het beschermingsbeleid

Zeeland als onderdeel van landelijke beschermingsdoelstelling

Provinciale ganzenopgave aanpassen aan het aandeel van Zeeland in landelijk beleid

SCHADEBEHEERSING

Huidige registratieprocedures brengen niet alle schade in beeld

Omvang eigen risico en leges voor schadeaanvraag zijn knoppen voor provinciaal beleid

Populatiebeheer van toenemend aantal standganzen

Het beperken van de zomerschade werkt ook positief door op de winterschade

DE DIALOOG

Naast regionaal ook overleg op gebiedsniveau

- Dialoog op kleine schaal brengt plaatselijke problemen beter in beeld
- Lokale gesprekken moeten in de regionale dialoog worden meegenomen

Meer transparantie schade en wering

Registratie van maatregelen toegankelijk maken voor jager en agrariër

Meer transparantie nieuwe kennis

Resultaten van onderzoek innovatief fauna-beheer breed uitdragen

1 Inleiding

1.1 Achtergrond en doelen van het faunabeleid

De provincie Zeeland heeft in relatie tot het faunabeleid het doel om een balans te vinden tussen natuurbeschermingsbelangen en maatschappelijke belangen. In het geval van het ganzenbeleid betekent dit concreet dat de provincie ernaar streeft om ganzen voldoende bescherming te geven en tegelijk te zorgen dat de schade die ganzen veroorzaken maatschappelijk te dragen is.

Wat betreft het ganzenbeschermingsbeleid voert Zeeland de wettelijke verplichtingen uit die voortkomen uit de Europese wetgeving, vertaald naar Nederlandse wetgeving. Nederland is Europees verplicht om de populaties trekganzen in een gunstige staat van instandhouding te krijgen of te behouden. Het gaat in dit geval om trekganzen die overwinteren in Zeeland en vanuit Zeeland trekken naar de broedgebieden in het noorden. De doelen van het ganzenbeschermingsbeleid liggen vast in de Beleidsnota Natuurwetgeving (2018), in het Zeeuwse Ganzenakkoord (2014) en in de aanwijzingsbesluiten van de Zeeuwse Natura 2000-gebieden (kader 1). De Beleidsnota Natuurwetgeving stelt dat het van belang is om deze trekganzen – Rotgans, Rietgans, Kleine Rietgans, Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans – te beschermen. De bronnen en instrumenten van het beleid zijn samengevat in Bijlage 1.

Kader 1: Doelen voor het beschermen van ganzen

De volgende concrete doelen zijn afgesproken:

- Het bieden van voldoende winterrust
- Het bieden van voldoende rust en ruimte in het vroege voorjaar, wanneer de trekganzen opvetten voor de terugtocht naar de broedgebieden.

Voortkomend uit het ganzenakkoord zijn de volgende beleidsdoelen geformuleerd:

- Trekganzen worden niet bejaagd op niet-schadegevoelige gewassen (grasland), in natuurgebieden en binnen speciaal daarvoor ingestelde rustgebieden.
- Buiten bovengenoemde gebieden is schadebestrijding en afschot van Grauwe Gans en Kolgans mogelijk.
- Er wordt geen afschot toegestaan van 1 november tot 15 februari, met uitzondering van verjaging met ondersteunend afschot ter bescherming van kwetsbare gewassen (alle te velde staande gewassen, met uitzondering van overjarig grasland ingezaaid vóór 1 augustus, groenbemestingsgewassen en oogstresten).
- In de periode van 1 november tot 15 februari zijn verjagingsinspanningen niet verplicht voor het in aanmerking komen voor schadevergoeding.
- De Rotgans en toendrarietgans worden in het geheel niet bejaagd vanwege hun relatief kleine populatieomvang.
- Er vindt geen aan verjaging ondersteunend afschot plaats op de Rotgans, Rietgans en Kleine Rietgans.
- Er vindt in de periode van 1 november tot 1 mei geen aan verjaging ondersteunend afschot plaats op trekkende Brandganzen.
- Tot slot gelden er instandhoudingsdoelen voor overwinterende ganzen in de Zeeuwse Natura 2000-gebieden (zie tabel 1). Deze doelen dragen bij aan de Europese taak om trekkende ganzensoorten in een gunstige staat van instandhouding te krijgen of te behouden. Deze cijfermatige doelen gelden in Zeeland voor de volgende trekganzen: Grauwe Gans, Kolgans, Brandgans en Rotgans.

Kader 2: Doelen m.b.t. het beperken van ganzenschade

De volgende concrete doelen zijn opgenomen in het provinciale beleid (beleidsnota natuurwetgeving) en afgesproken in het ganzenakkoord:

- De feitelijke, getaxeerde schade veroorzaakt door standganzen terugbrengen tot het schadeniveau van respectievelijk 2005 voor de Grauwe Gans, 2011 voor de Brandgans en schadeniveau nul voor de Canadese Gans, resp. Nijlgans.
- Deze doelen uit het ganzenakkoord zijn in de beleidsnota als volgt vertaald naar streefwaarden voor de populatieomvang voor de standganzen:
 - Grauwe Gans: 2.500 broedparen en 10.000 individuen
 - Brandgans: 700 broedparen en 2300 individuen
 - Canadese Gans: 20 broedparen en 100 individuen.
 - Nijlgans: geen doorvertaling naar streefstand.
- Nadruk ligt op het reduceren van landbouwschade, waarbij verontrusting en schade aan overige natuurwaarden zoveel mogelijk voorkomen dient te worden bij de inzet van schade bestrijdende en populatie reducerende maatregelen, zoals verjagen, nestbehandeling, afschot en vangen.

Bij de uitwerking van het schadebeheer gelden ook nog de volgende afspraken:

- De start van populatiereductie vangt aan op de begindatum van de zomerperiode.
 - Voor Grauwe Gans is dit 15 februari (een vroege broeder)
 - Voor Brandgans is dit 1 mei
- Canadese Gans en exoten (b.v. Nijlgans) mogen jaarrond bestreden worden, met de kanttekening dat de rust van trekganzen binnen rustgebieden tot 1 april gegarandeerd moet blijven.

Kader 3: Doelen voor faunaschadebeleid

Het faunaschadebeleid staat in hoofdstuk 5 van de Beleidsnota Natuurwetgeving. Het faunaschadebeleid is de laatste stap in het faunabeleid dat zich richt op de *kostenbeheersing* van landbouwschade.

Voorop staat dat er eerst alles aan gedaan wordt dat mogelijk is om schade door beschermde dieren te voorkomen, of als dat niet voldoende mogelijk is, om de schade te bestrijden. Wanneer landbouwschade door beschermde soorten zoals ganzen niet voorkomen of bestreden kan worden, dan kan de Provincie een tegemoetkoming aan de gedupeerden uitkeren.

Nadere uitwerking van dit beleid staat in de Omgevingsverordening Zeeland en in de Beleidsregels tegemoetkoming faunaschade. Deze beleidsregels zijn omwille van landelijke uniformiteit zoveel mogelijk afgestemd met de andere provincies. Afgesproken is dat er alleen verschil in provinciale regels kan zijn in de hoogte van het *eigen risico* en het al dan niet vragen van een *behandelbedrag* bij verzoeken tot tegemoetkoming.

De doelstelling voor het beperken van schade zijn dus gericht op de standganzen en de doelstellingen voor het beschermen van ganzen zijn gericht op de trekganzen en op de standganzen. Extra complicerend daarbij is dat standganzen (broedende Grauwe Ganzen en

Brandganzen) in de winter de populaties winterganzen van dezelfde soorten aanvullen. Hierdoor kunnen standganzen zowel in de zomer als in de winter schade veroorzaken. We nemen aan dat onder de te beperken schade ook de winterschade die veroorzaakt wordt door standganzen valt.

1.2 Vraagstelling

Centraal bij deze evaluatie staat de vraag of de doelstellingen voor het beheersen van de schade en de doelstellingen voor het beschermen van de ganzen in voldoende mate zijn bereikt. In dit project evalueren wij het ganzenbeleid en het faunaschadebeleid van de Provincie Zeeland. Het ganzenbeleid en het faunaschadebeleid zijn zowel losstaand als in samenhang geëvalueerd. Wij brengen het volgende in beeld:

- 1) Doeltreffendheid: In hoeverre zijn de gemaakte afspraken en doelen zoals weergegeven in paragraaf 1.1 ook gerealiseerd?
- 2) Causaliteit: In hoeverre is de doelrealisatie een causaal gevolg van de uitgevoerde maatregelen?
- 3) Doelmatigheid: In hoeverre is er een balans tussen de gemaakte kosten en de baten?
- 4) Maatschappelijke relevantie: In hoeverre heeft het uitgevoerde beleid voldoende betekenis voor de belanghebbenden en is te verwachten dat er draagvlak is voor het beleid en de te nemen vervolgstappen?
- 5) Leerpunten: Wat zijn aanknopingspunten voor de toekomst?

1.3 Aanpak

Bij deze evaluatie maken wij onderscheid tussen enerzijds feiten en anderzijds ervaringen en meningen.

We hebben een inhoudelijke analyse uitgevoerd van alle feitelijke informatie en deze op een transparante manier samengevat. Het gaat daarbij om de volgende informatie en analyses:

a. Dynamiek van de ganzenpopulaties

Er zijn landelijke, provinciale en lokale grafieken en tabellen beschikbaar gemaakt, voor de relevante ganzensoorten. We hebben, voor zover mogelijk, onderscheid gemaakt tussen standganzen en trekkende ganzen, en tussen verschillende leeftijdsklassen en stadia in de jaarcyclus (broedvogels, niet-broedvogels, ruiers, wintergasten). Dit onderscheiden is van belang gezien de verschillen in impact (schade) en de mogelijkheden voor beheer. De hiervoor benodigde gegevens zijn beschikbaar bij Sovon of zijn bij de FBE (b.v. zomerganzentelling) opgevraagd.

b. Dynamiek van de schade

In dit onderdeel hebben we een overzicht gemaakt van de landbouwschade (zo mogelijk uitgesplitst per ganzensoort en per gewastype), de veranderingen over de jaren en de ruimtelijke patronen (provinciaal, lokaal). De hiervoor benodigde gegevens komen van BIJ12/faunazaken.

c. Beheermaatregelen

In dit onderdeel wordt een overzicht gegeven van het huidige beheer, ingezette middelen en maatregelen en seizoenspatronen in het beheer. Er is gekeken naar de effectiviteit van de opvanggebieden. De beheermaatregelen zijn zoveel mogelijk kwantitatief en ruimtelijk weergegeven, door middel van tabellen en GIS-kaarten. Zo is het mogelijk om een kwantitatieve

analyse van de effectiviteit van beheer op de aantallen ganzen en de gemeten schade uit te voeren. De hiervoor benodigde gegevens komen van de FBE.

Beoordeling van de doelrealisatie (doeltreffendheid)

Voor de beoordeling van de doeltreffendheid hebben we een overzicht gemaakt van alle voorgestelde acties en beleidsdoelen en de manier waarop de uitvoering ter hand is genomen. Dit hebben we uitgewerkt aan de hand van de beleidsdocumenten waarin deze werkprocessen beschreven zijn. De bronnen en instrumenten van het beleid zijn samengevat in Bijlage 1.

Vervolgens hebben we bepaald in welke mate de afgesproken acties ook daadwerkelijk uitgevoerd zijn en in welke mate de doelen behaald zijn. Dat hebben we gedaan door informatie van de stappen a, b en c te combineren.

Beoordeling van de causaliteit en doelmatigheid

We hebben geanalyseerd of het causaal analytisch aannemelijk te maken is dat de mate waarin doelrealisatie is bereikt een gevolg is van de mate waarin de acties zijn uitgevoerd.

Voor dit onderdeel is informatie over dynamiek van de ganzenpopulaties, over de uitgevoerde maatregelen en over de ruimtelijke en temporele schade in detail gecombineerd. Waar mogelijk en zinvol hebben we in een geïntegreerde statistische analyse gegevens met elkaar gecombineerd om de relaties tussen de gemeten parameters te kunnen onderzoeken (causaliteit). Aanvullend hebben we (nationaal en internationaal) gepubliceerde onderzoeksresultaten en expert kennis gebruikt om de beoordeling van de effectiviteit van genomen maatregelen te onderbouwen. We hebben daarbij onderscheid gemaakt tussen ganzenrustgebieden en overige gebieden. Ook hebben we gekeken of er andere factoren zijn die grote invloed hebben gehad op de bereikte doelrealisatie. Bij de presentatie van de resultaten hebben we aangegeven wat de gebruiksmogelijkheden van de causale analyses zijn – met andere woorden: hoe hard de gevonden relaties zijn.

Bepaling van de ervaringen met het beleid

Om op representatieve wijze de ervaringen van belanghebbenden in beeld te brengen, hebben we per doelgroep afgevaardigden individueel gesproken. Hiervoor hebben we agrariërs, jagers, afgevaardigden van terrein beherende organisaties, een vergunningverlener van de provincie, beleidsmedewerkers van de provincie, een consultant faunazaken van BIJ12 en de secretaris van de faunabeheereenheid geïnterviewd. In het interview stonden de verschillende beleidsinstrumenten centraal en kregen de deelnemers de mogelijkheid om op basis van hun eigen invalshoek, specifieke kennis en ervaring te reflecteren op de werking van de instrumenten.

Daarnaast is er een klankbordgroep ingesteld met vertegenwoordigers van alle belanghebbenden om de gezamenlijke begripsvorming te borgen. De klankbordgroep is drie keer bijeengekomen en heeft in verschillende stadia van de evaluatie kritisch meegedacht en feedback geleverd.

Aanvullende analyses: fruitschade door mezen

De evaluatie is voornamelijk gericht op faunaschade zoals veroorzaakt door ganzen. Voor de fruitschade die mezen veroorzaken zijn dezelfde analyse stappen doorlopen (§2.4 Aantallen en verspreiding van mezen, §3.2.2. Fruitschade door mezen, §5.3 Ervaringen van fruittelers met het faunabeleid). De analyse is beknopter voor de mezenschade, ook omdat er minder gegevens zijn.

2 Beleid ten behoeve van beschermingsdoelen

2.1 Inleiding

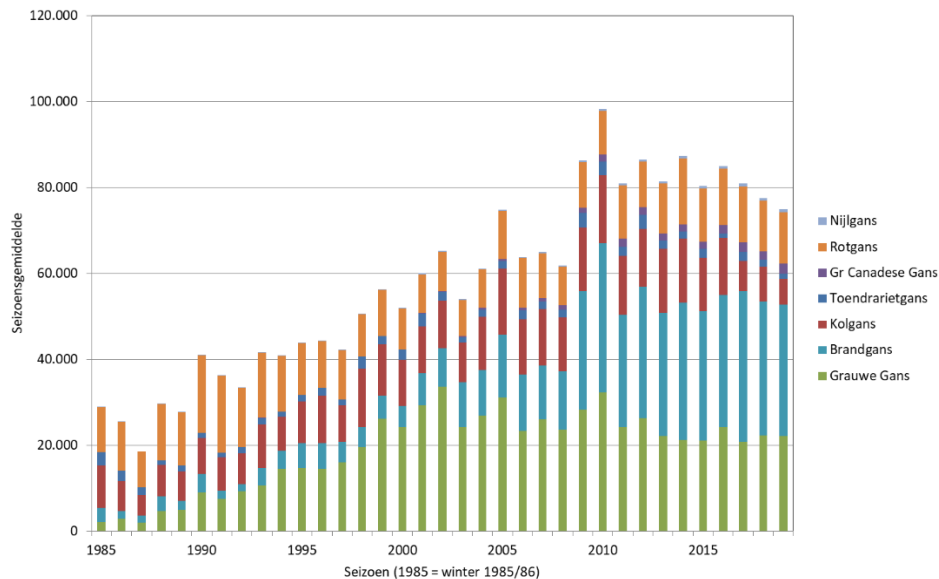
In dit hoofdstuk wordt besproken of de ganzenbeschermingsdoelstellingen zoals die in kader 1 van paragraaf 1.1 verwoord zijn, ook gehaald zijn. Voorafgaand wordt in paragraaf 2.2 eerst een overzicht gegeven van de aantallen en de verspreiding. Hierbij is gebruik gemaakt van de data beschikbaar uit het Meetnet Watervogels (NEM/Sovon) en van de data beschikbaar vanuit de zomerganzentellingen (FBE Zeeland).

2.2 Dynamiek van de ganzenpopulaties

2.2.1 *Trends in de winter (trekganzen en standganzen)*

Trends in het winterhalfjaar zijn gebaseerd op de maandelijkse tellingen van het Meetnet Watervogels van Sovon (Hornman et al. 2012, Hornman et al. 2021). In dit kader worden in Zeeland (en landelijk) van oktober tot en met maart maandelijks speciale ganzen- en zwanentellingen georganiseerd en jaarrond in de grote wateren. Deze worden georganiseerd door medewerkers van Deltamilieu Projecten (Vergeer en Ganzenwerkgroep Zeeland 2021). De tellingen vinden overdag plaats op de voedselterreinen, zowel op het water als op boerenland. Bij het bepalen van trends wordt uitgegaan van seizoensgemiddelden: de optelsom van alle maandelijkse tellingen gedeeld door het aantal maanden. Op die manier worden niet alleen piekaantallen meegenomen, maar werkt de aanwezigheid in alle maanden door in de trend. Hieronder volgt een uitwerking van alle regelmatig voorkomende soorten in Zeeland: Toendrarietgans, Kolgans, Grauwe Gans, Grote Canadese Gans, Brandgans, Rotgans en Nijlgans.

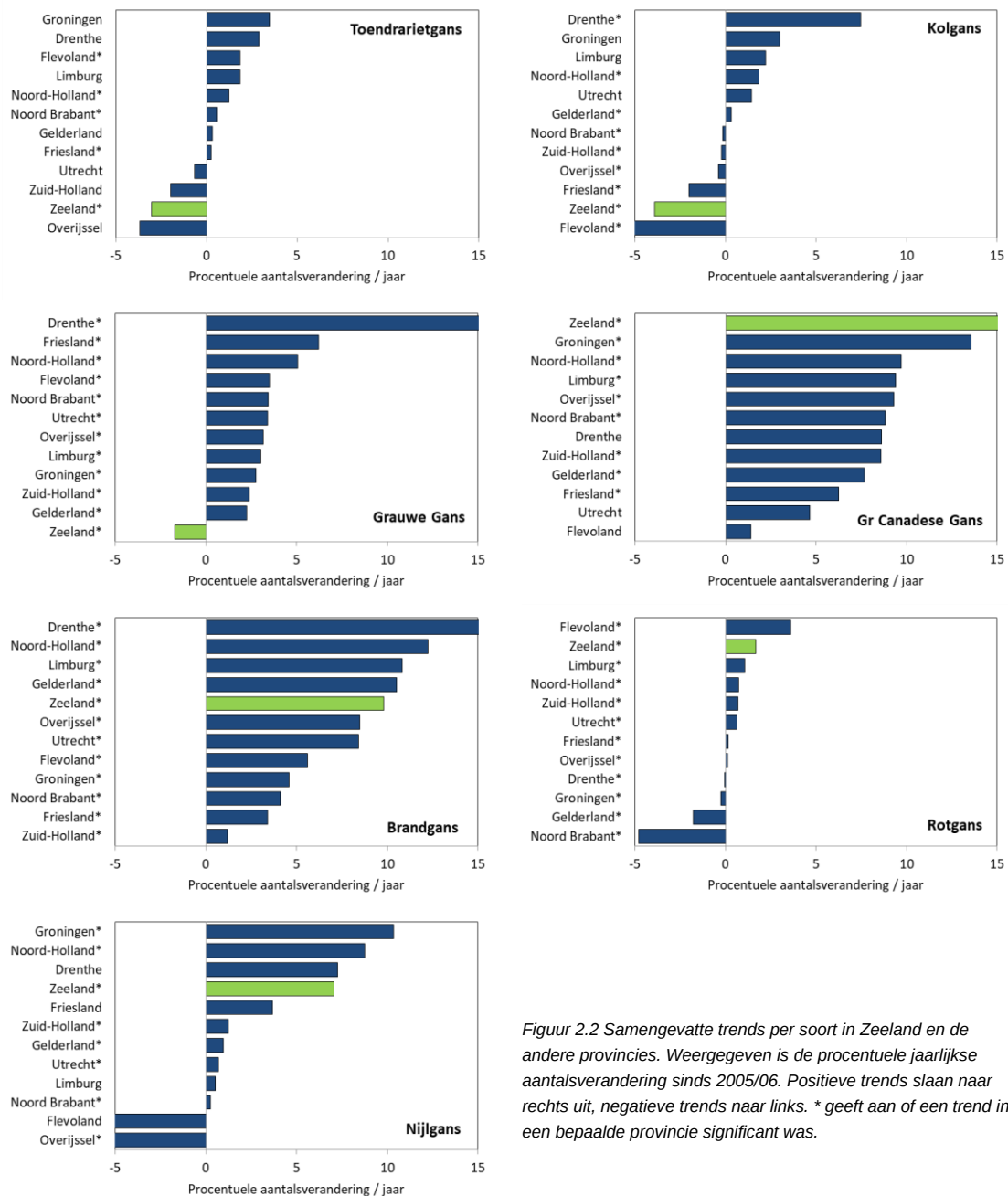
Tot en met 2010/11 laat een optelsom van de trends in aantallen van de belangrijkste soorten een stijgende lijn zien, maar daarna stabiliseert het aantal op een seizoensgemiddelde van ongeveer 80.000 ganzen. Vanaf 2017/18 is er zelfs een dalende tendens zichtbaar. Numeriek gezien zijn de belangrijkste soorten Brandgans (35%), Grauwe Gans (28%), Rotgans (16%) en Kolgans (12%) (gebaseerd op een gemiddelde waarde voor de periode 2015/16-2019/20, de laatste vijf balkjes in figuur 2.1). Ten opzichte van het beeld voor heel Nederland valt de positie van de Rotgans op, die in Zeeland naar verhouding talrijker is dan in andere provincies. Dit is te verklaren door het feit dat deze soort naast in het Waddengebied alleen in het Deltagebied voorkomt.

Figuur 2.1 Trend van de belangrijkste ganzensoorten in de provincie Zeeland sinds 1985, uitgedrukt in seizoensgemiddelden.

Bij alle genoemde soorten is er sinds de start van de tellingen sprake van een significante toename, die in het laatste decennium deels stabiliseert of afneemt. Figuur 2.2 laat voor de meer recente periode (vanaf 2005/06) zien hoe de aantalsontwikkeling zich in Zeeland verhoudt tot het beeld in andere provincies.

We zien dat bij Toendrarietgans, Kolgans en Grauwe Gans sinds 2005/06 sprake is van een significante afname, terwijl Grote Canadese Gans, Brandgans, Rotgans en Nijlgans een significante toename laten zien. Bij de drie afnemende soorten is de ontwikkeling in Zeeland in vergelijking met andere provincies negatiever, bij Grauwe Gans is het zelfs de enige provincie met een afname. Bij Toendrarietgans en Kolgans wordt de afname in verband gebracht met de aanhoudende hogere wintertemperaturen en de langere series zachte winters (Sovon 2018, Vergeer & Ganzenwerkgroep Zeeland 2021). Beide soorten kunnen hierdoor beïnvloed worden, omdat ze in Zeeland min of meer de zuidrand van hun winterareaal bereiken. Bij de Grauwe Gans spelen meerdere factoren. In de eerste plaats hebben Scandinavische (Zweedse) broedvogels, die voorheen in de wintermaanden in belangrijke aantallen in Zeeland pleisterden, de neiging om dichter bij hun broedgebieden te overwinteren, zodat minder van deze vogels naar Zeeland komen (Sovon 2018). Ten tweede zijn de voedselomstandigheden in het belangrijkste Zeeuwse overwinteringsgebied, het Verdrongen Land van Saeftinghe veranderd. Hier heeft vegetatiesuccessie op het hoger wordende schor namelijk tot een afname van het voedselaanbod geleid (Vergeer & Ganzenwerkgroep Zeeland 2021). Elders in Nederland speelt de afname van Scandinavische trekvogels ook, maar daar wordt deze grotendeels gecompenseerd door groeiende aantallen 'eigen' broedvogels. Deze ontwikkeling is kennelijk in Zeeland niet in die mate zichtbaar. Aan deze aantalsontwikkelingen valt ook op dat de trend in aantallen broedende Grauwe Ganzen in Zeeland niet significant is veranderd (Meetnet Broedvogels Sovon, <https://stats.sovon.nl/stats/soort/1610/?prov=ZL>).

Figuur 2.2 Samengevatte trends per soort in Zeeland en de andere provincies. Weergegeven is de procentuele jaarlijkse aantalsverandering sinds 2005/06. Positieve trends slaan naar rechts uit, negatieve trends naar links. * geeft aan of een trend in een bepaalde provincie significant was.

Bij de toenemende aantallen zit Zeeland voor Brandgans en Nijlgans in de middenmoot van de provincies. Bij Grote Canadese Gans en Rotgans is de toename verhoudingsgewijs sterk. Brandgans maakte vooral een grote sprong in aantal in de winters van 2009/10 en 2010/11, die wat kouder waren dan normaal en deels met veel sneeuwval gepaard gingen. Deze winters leidden tot een sterke concentratie van ganzen in Zuidwest-Nederland (en veel trek naar Vlaanderen en Noord-Frankrijk). Sindsdien bleven de aantallen Brandganzen op een hoog niveau, zonder verdere toename (en met kleinere seizoensmaxima dan in de twee genoemde seizoenen, Vergeer & Ganzenwerkgroep Zeeland 2021). Bij Grote Canadese Gans speelt dat er groeiende aantallen jaarrond aanwezige dieren zijn, en daarnaast dat er grotere concentraties ruiers op het zoete deel van de Delta aanwezig zijn in de zomer (die ook elders uit Zuidwest-Nederland of een nog ruimere regio afkomstig kunnen zijn). De positieve trend van de Rotgans

is vooral een winter-fenomeen (tabel 2.1). De aantallen lieten een toename zien in de maanden december tot en met februari, in plaats van in het na- en voorjaar. Mogelijk hebben we ook hier net als bij Toendrarietgans en Kolgans te maken met een effect van zachte winters. Bij de Rotgans komen namelijk in de winter ook grotere aantallen voor langs de Atlantische kusten van Frankrijk en Groot-Brittannië. Het is mogelijk dat deze dieren onder invloed van zachte winters in sterkere mate het Deltagebied in Zeeland opzoeken.

Seizoensverloop van aantallen

Het aantalsverloop kent per soort een seizoenspatroon. Tabel 2.1 geeft een voorbeeld per maand voor het seizoen 2019/2020. Figuren 2.3 tot 2.9 geven per soort de trend voor de verschillende periodes in een jaar: najaar (september t/m november), winter (december t/m februari) en voorjaar (maart t/m mei). Per soort wordt een korte duiding gegeven.

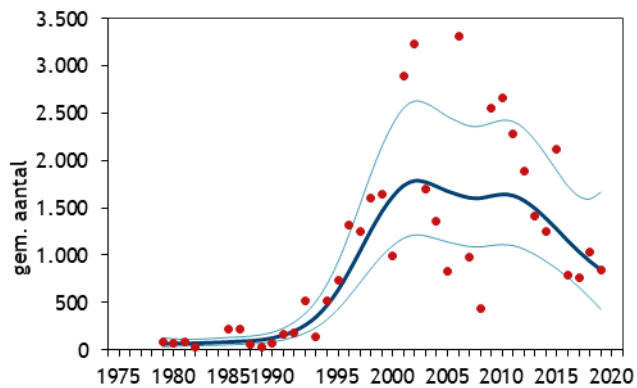
Tabel 2.1 Totaal aantal van de meest getelde ganzen en zwanen tijdens de maandelijkse tellingen in Zeeland in 2019/2020 (Ganzenwerkgroep Zeeland 2021).

	jul	aug	sep	okt	nov	dec	jan	feb	mrt	apr	mei	jun
Kleine Zwaan	0	0	0	0	47	207	223	22	1	0	0	0
Toendrarietgans	0	0	0	116	2.254	4.388	5.535	1.209	2	0	0	0
Kolgans	0	1	5	3.103	21.356	17.122	15.029	9.203	6.844	4	0	0
Grauwe Gans	8.042	13.653	12.485	23.546	65.852	46.651	27.631	14.938	6.998	6.209	6.503	5.523
Grote Canadese Gans	1.464	658	1.568	3.532	2.411	3.491	3.275	1.785	1.023	758	555	606
Brandgans	3.647	14.301	8.330	23.005	25.147	42.014	64.635	56.416	43.627	14.430	5.427	3.578
Rotgans	2	6	105	9.847	21.630	21.602	21.723	20.059	12.564	10.692	8.503	14
totaal	13.155	28.619	22.493	63.149	138.697	135.475	138.051	103.632	71.059	32.093	20.988	9.721

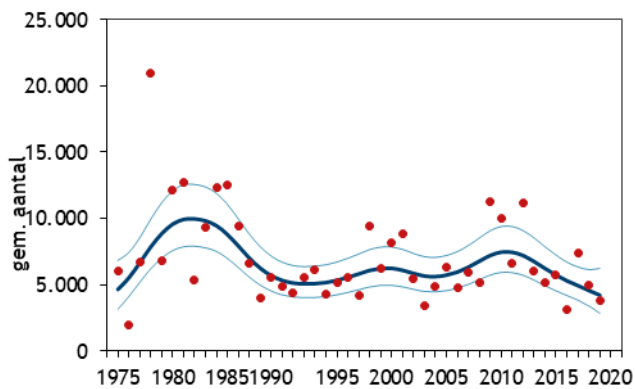
Toendrarietgans

Aanwezigheid alleen relevant in het najaar en in de winter. Voorjaarsaantallen zijn vrijwel nihil (de soort heeft Nederland dan al grotendeels verlaten). Aantallen zijn het grootst in de wintermaanden. Recentelijk is er in beide jaargetijden een afname te zien.

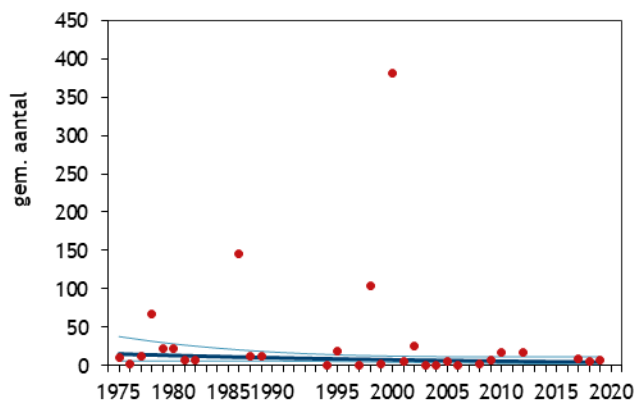
Najaar

Winter

Voorjaar

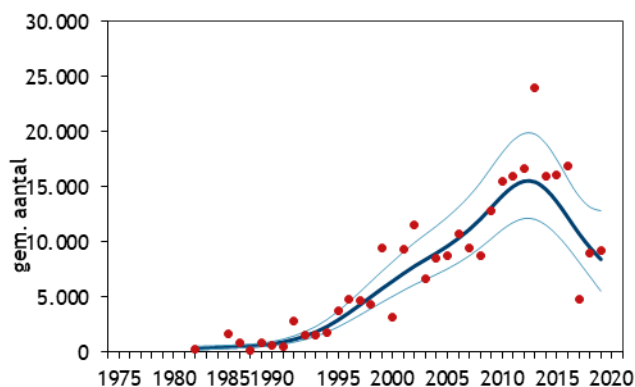

Figuur 2.3 Trends in seizoensgemiddelden van Toendrarietgans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

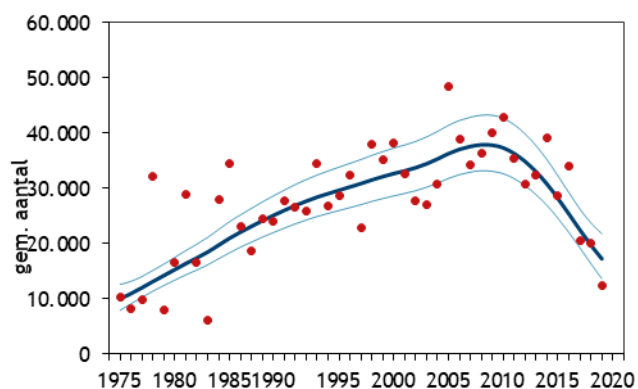
Kolgans

Winteraantallen zijn het grootst. Aanvankelijk stijgende aantallen in het najaar (analoog aan ontwikkeling in het hele land), maar sinds 2014/15 is een scherpe afname gaande (gemiddeld - 11% per jaar). Winteraantallen na lang stabiel verloop sinds 2011/12 eveneens afnemende (met gemiddeld 9% per jaar). Voorjaarsaantallen zijn sterk wisselend en zonder duidelijke trend.

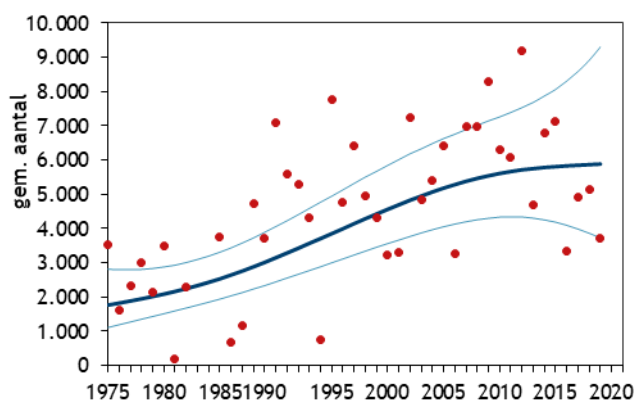
Najaar

Winter

Voorjaar

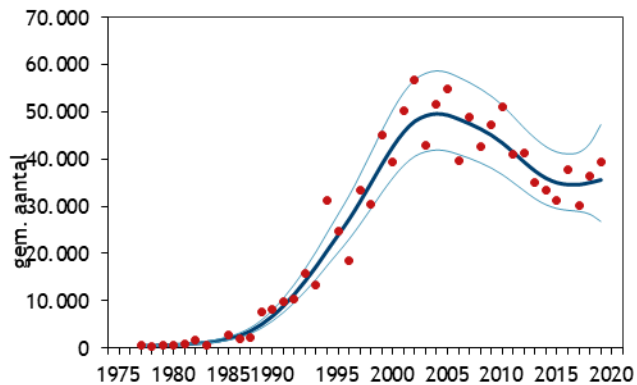

Figuur 2.4 Trends in seizoensgemiddelden van Kolgans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

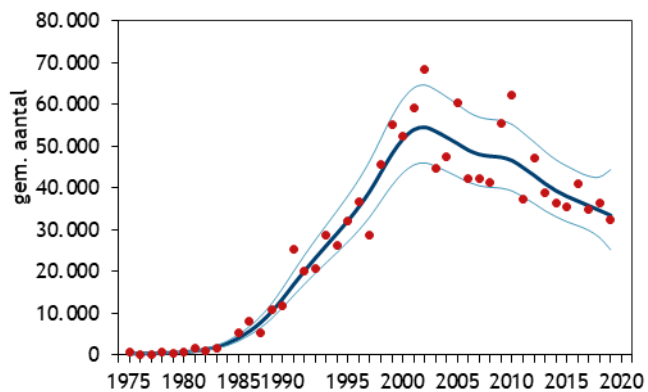
Grauwe Gans

Grootste aantallen in najaar en winter (gaat dan zowel om doortrekkers en wintergasten als broedvogels uit de regio). Zowel in najaar als winter opvallende toename, die vanaf 2004/05 (winter) en 2006/07 (najaar) ombuigt in een afname. De toename in het voorjaar blijft ook de laatste jaren doorzetten. Mogelijk speelt hier een lastige scheiding van lokale broedvogels en wintergasten een rol.

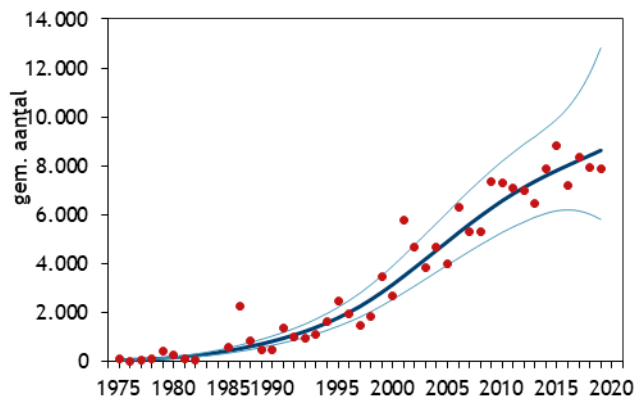
Najaar

Winter

Voorjaar

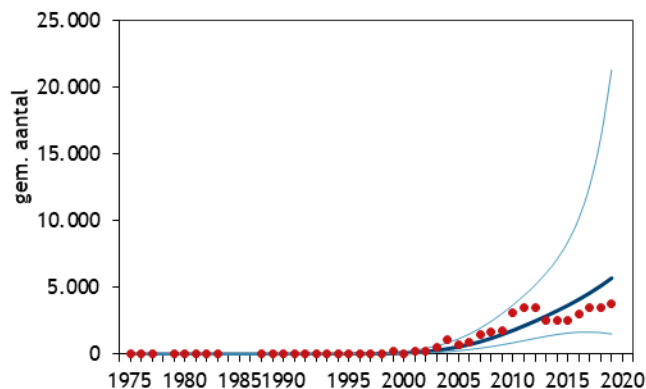

Figuur 2.5 Trends in seizoensgemiddelden van Grauwe Gans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

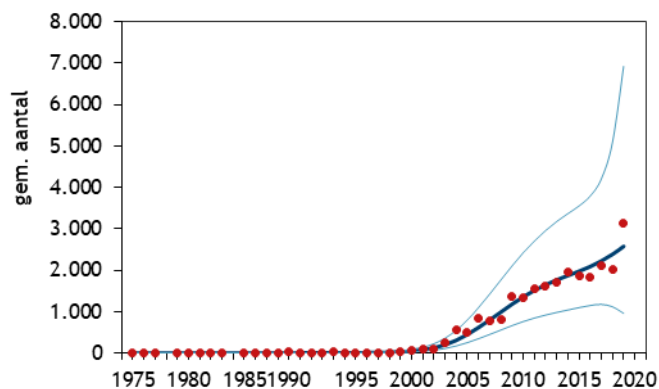
Grote Canadese Gans

Veel minder talrijk dan voorgaande soorten, maar wel met een sterke toename in alle periodes van het jaar: in de winter en in het voorjaar nog meer dan in het najaar. Waarschijnlijk gaat het vooral om broedvogels uit de wijde regio (zwaartepunt verspreiding in Nederland ligt in het zuidwesten van het land, Sovon 2018).

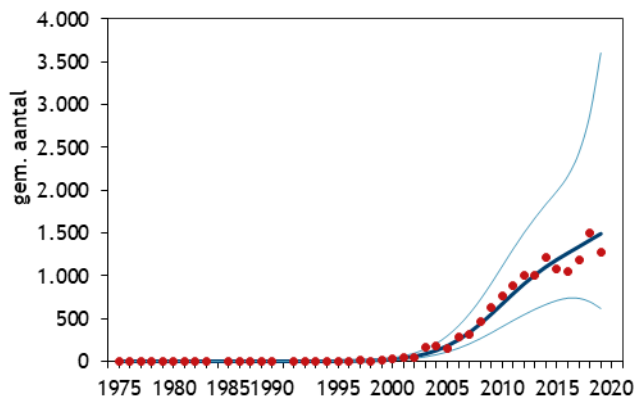
Najaar

Winter

Voorjaar

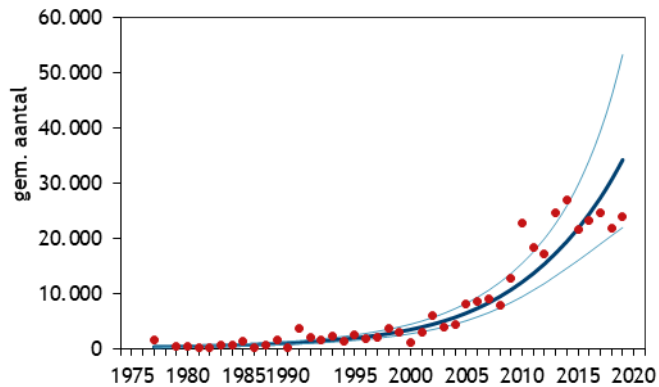

Figuur 2.6 Trends in seizoensgemiddelden van Grote Canadese Gans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

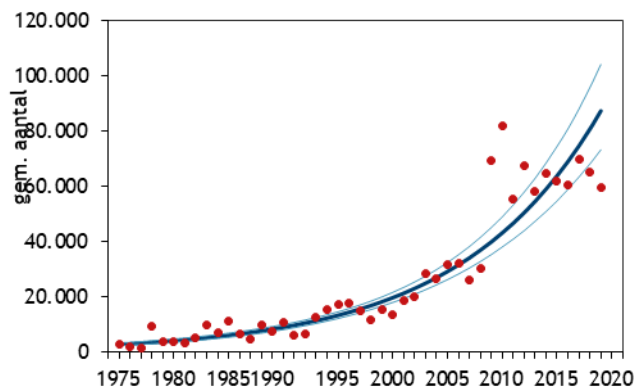
Brandgans

Toename vooral na 2005/06. Aantallen pieken in de wintermaanden. Toename rond 2010 houdt verband met koude-inval en sneeuw. Nadien geen verdere toename maar stabiel verloop.

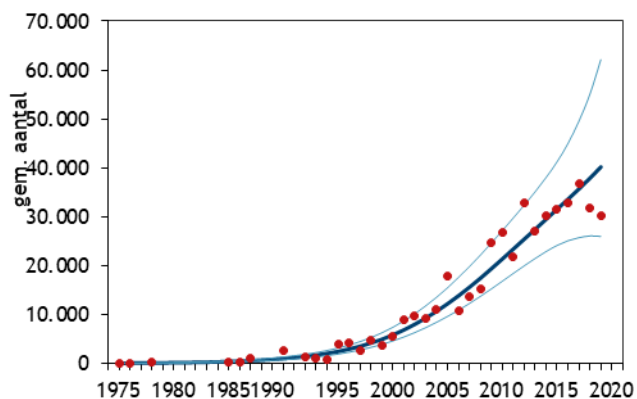
Najaar

Winter

Voorjaar

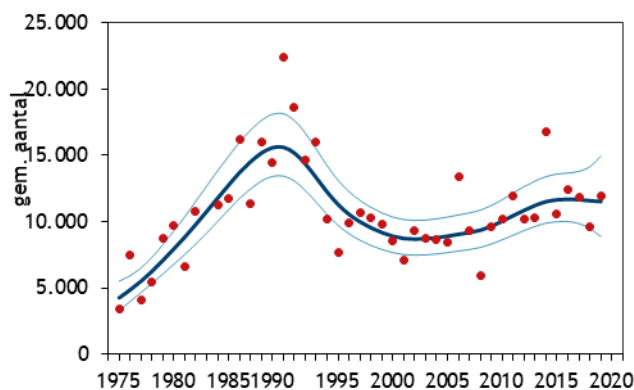

Figuur 2.7 Trends in seizoensgemiddelden van Brandgans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

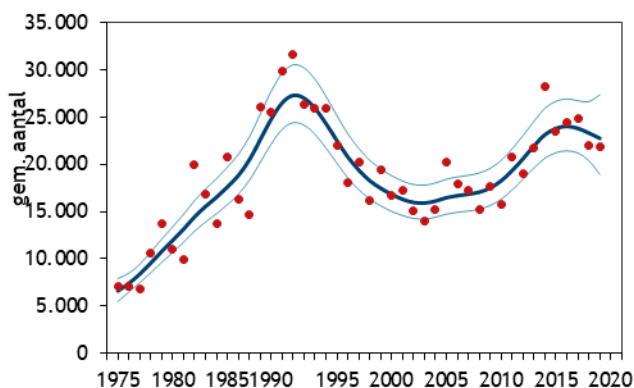
Rotgans

Aantallen redelijk gelijk verdeeld over het jaar, met zwaartepunt in de wintermaanden. Toename sinds start gegevensreeks volgt groei van de internationale flyway-populatie. Deze stagneerde halverwege de jaren negentig en stabiliseerde vervolgens op een lager niveau (Sovon 2018). In Zeeland wordt na 2000 een lichte toename gezien, die mogelijk verband houdt met vogels die normaliter in Frankrijk en Groot-Brittannië overwinteren maar door de warme winters hun winterareaal in noordelijke richting opschuiven.

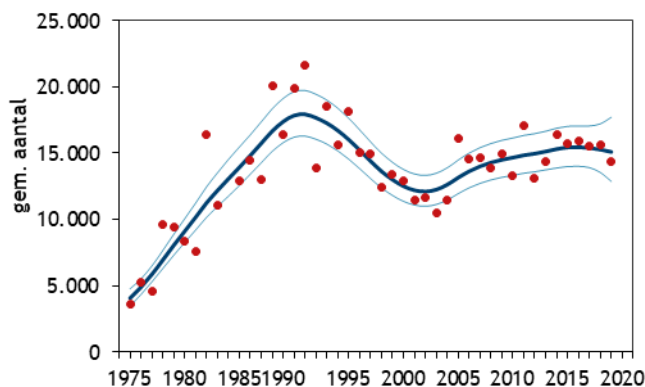
Najaar

Winter

Voorjaar

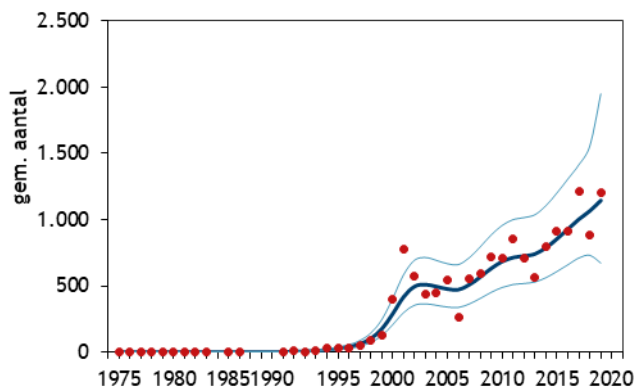

Figuur 2.8 Trends in seizoensgemiddelden van Rotgans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

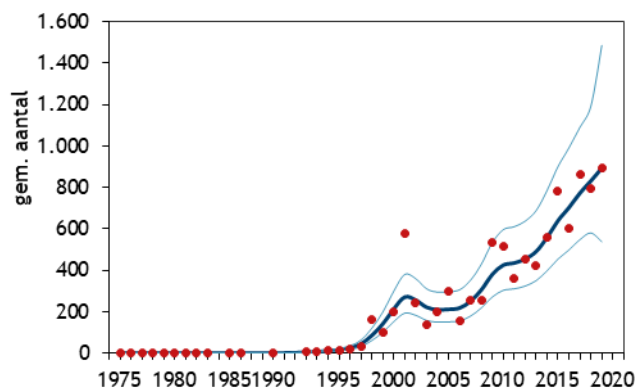
Nijlgans

Nijlganzen zijn in Zeeland verhoudingsgewijs schaars in vergelijking met de aantallen in andere provincies. Hun aantallen nemen in alle periodes van het jaar significant toe. Op de totale ganzenpopulatie in Zeeland is de Nijlgans ver in de minderheid (2015/16-2019/20 < 1% van de som van de seizoensgemiddelden).

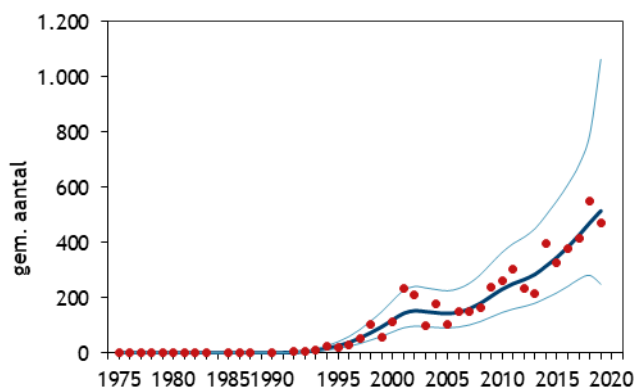
Najaar

Winter

Voorjaar

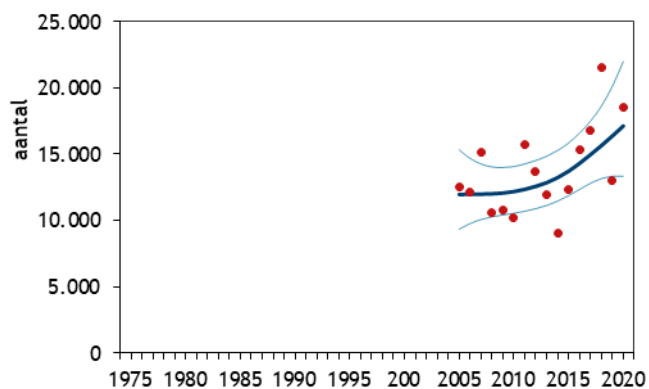
Figuur 2.9 Trends in seizoensgemiddelden van Nijlgans in Zeeland. De rode punten geven de vastgestelde cijfers per seizoen weer, de dikke lijn de berekende trend en de dunne lijnen het 95% betrouwbaarheidsinterval van de trendlijn.

2.2.2 Trends in de zomer (standganzen)

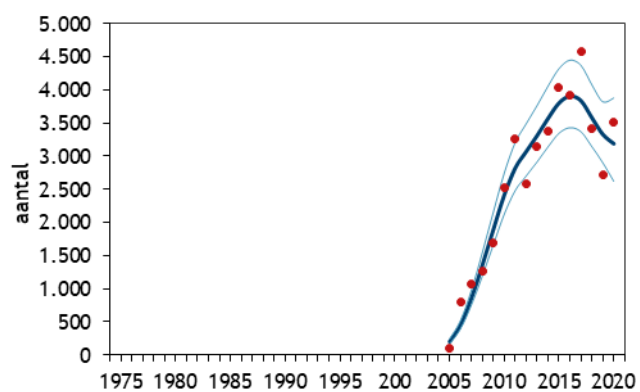
Van tellingen in juli zijn minder lange reeksen beschikbaar (figuur 2.10). Deze tellingen werden aanvankelijk uitgevoerd door Sovon in opdracht van de provincie Zeeland/FBE Zeeland (de Boer 2017), maar worden sinds 2018 door de Wildbeheereenheden (WBE's) gecoördineerd. Deze hebben betrekking op een steekproef van gebieden waar ganzen zich in de zomer concentreren (doorgaans de waterrijke gebieden). Bij deze ganzen gaat het in de eerste plaats om eigen broedvogels, al dan niet met jongen, en vogels die nog niet broeden. Bij Grote Canadese Gans, Brandgans en mogelijk ook Nijlgans worden de lokale vogels eventueel aangevuld met vogels van elders die in één van de vele Zeeuwse (eventueel afgedamde) estuaria de vleugelrui doormaken. Ganzen (en veel andere watervogels) ruien hun vliegveren simultaan en kunnen dan 3-4 weken niet vliegen. In deze periode zijn ze extra kwetsbaar, dus verblijven ze doorgaans op grotere open wateren of in ontoegankelijke moerasgebieden met een voldoende hoog voedselaanbod.

In de periode juli 2015-2020 werden voor Grauwe Gans (gemiddeld en afgerond) 17.000 individuen geteld, voor Grote Canadese Gans 3600, voor Brandgans 6700 en voor Nijlgans 800. Voor alle soorten is er voor de hele reeks sprake van een significante toename (figuur 2.10). Tegelijk kan de variatie van jaar op jaar groot zijn – wat zich uit in een grote spreiding rondom de gemiddelde waarde, figuur 2.10. Voor Grote Canadese Gans is het aantal na een piek in 2017 weer gedaald. Dit houdt vrijwel zeker verband met het beheer, voornamelijk de vangsten (zie § 4.3).

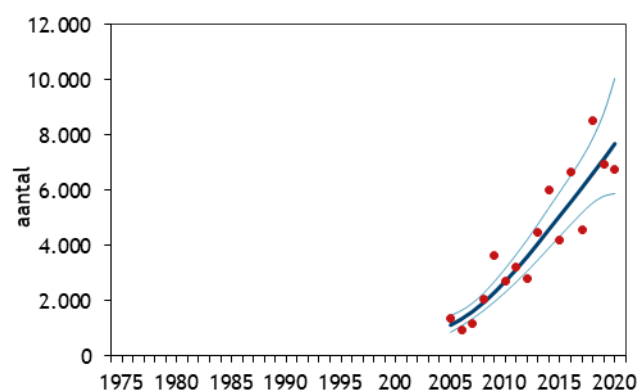
Grauwe Gans

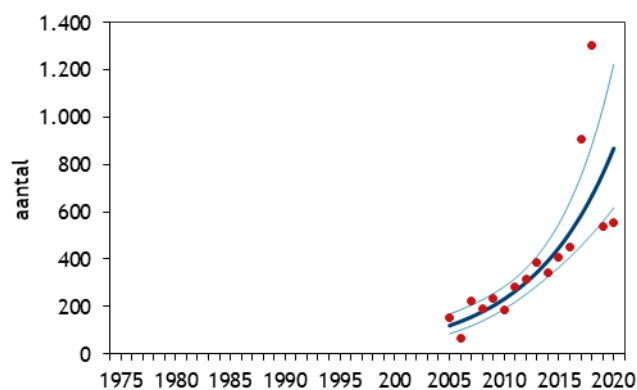
Grote Canadese Gans

Brandgans

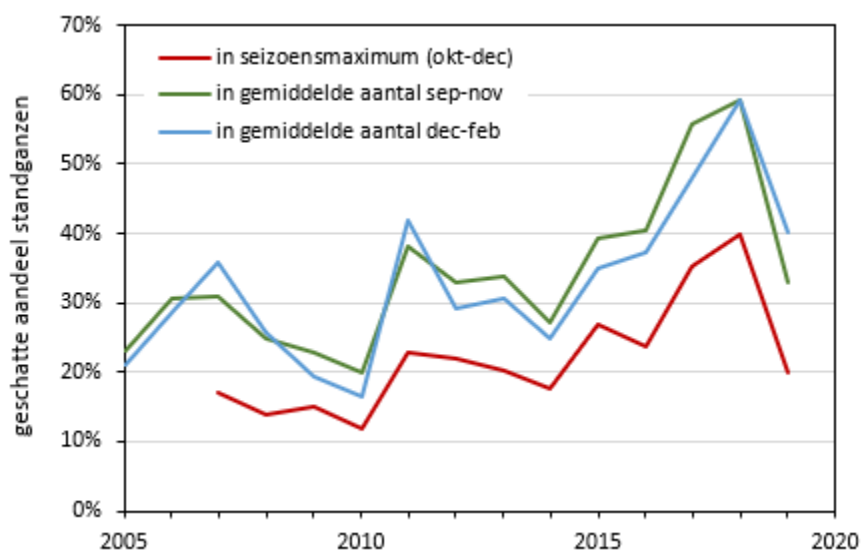
Nijlgans

Figuur 2.10 Trends in aantallen ganzen in juli in Zeeland in 2005-2020.

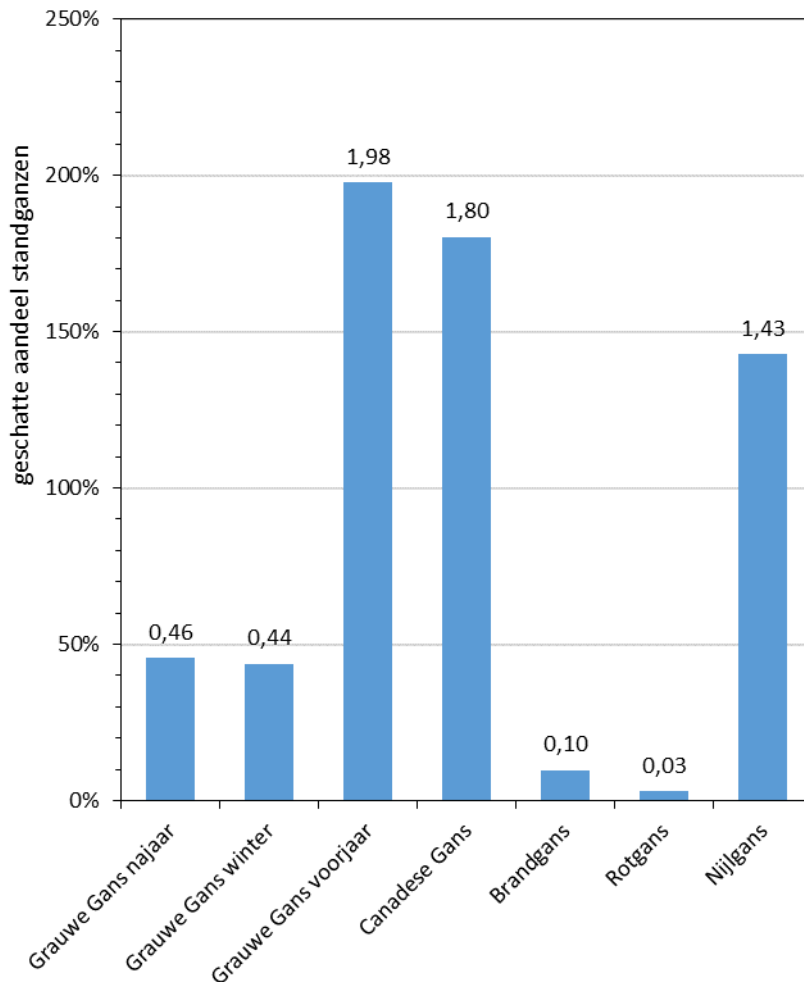
2.2.3 Aandeel standganzen in de winter in Zeeland

Een belangrijke vraag voor beleid en beheer is de vraag wat het aandeel standganzen is in de winter. De winterpopulatie bestaat namelijk uit trekganzen en standganzen. Het gaat dus om het aandeel jaar rond aanwezige individuen van een soort, dat ook de potentiële plaatselijke broedpopulatie vormt. Dit is berekend op basis van de omvang van de zomerpopulatie zoals vastgesteld tijdens de juli-telling (figuur 2.11 en 2.12).

Figuur 2.11 Aandeel Grauwe Ganzen van de standpopulatie (=aantal geteld in juli) als % van het totale aantal Grauwe Ganzen in Zeeland ten tijde van het seizoensmaximum in okt/nov/dec, en in de gemiddelde aantallen in september-november en in december-februari.

Het aandeel standganzen Grauwe Gans is sinds ca. 2010 iets toegenomen. In de laatste vijf seizoenen (2015/16-2019/20) was dit aandeel tijdens de doortrekpiek in oktober-december ca. 30% en gemiddeld over najaar en winter ca. 45%.

Figuur 2.12 Aantallen standganzen (geteld in juli) als % van het gemiddelde aantal in Zeeland in december-februari (gr gans ook sep-nov) in de laatste 5 seizoenen.

Van Canadese Gans en Nijlgans zijn in juli meer vogels aanwezig dan in de winter (figuur 2.12). Bij Canadezen komt dit vooral door ruitrek uit andere provincies richting Zeeland. Bij Nijlgans zou hetzelfde kunnen spelen. Het is mogelijk dat de wintertellingen minder compleet zijn dan de jultelling, gezien het gespreide voorkomen van deze soort. Meer dieren dan bij andere ganzensoorten bevinden zich dan buiten de steekproefgebieden van het meetnet.

2.2.4 Ruimtelijke patronen van ganzenvoorkomen in relatie tot ganzenrustgebieden

Sinds eind 2015 zijn in de provincie Zeeland veertien ganzenrustgebieden met een totaaloppervlak van 16.627 hectare aangewezen, waarvan 52,3% landbouwgrond en 47,7% natuur en overig (figuur 2.13 en tabel 2.1). De aanwijzing van de ganzenrustgebieden zet het

sinds 2007 bestaande beleid voort (sinds 2007 16.075 ha ganzenopvanggebied, Ganzenwerkgroep Zeeland 2021).

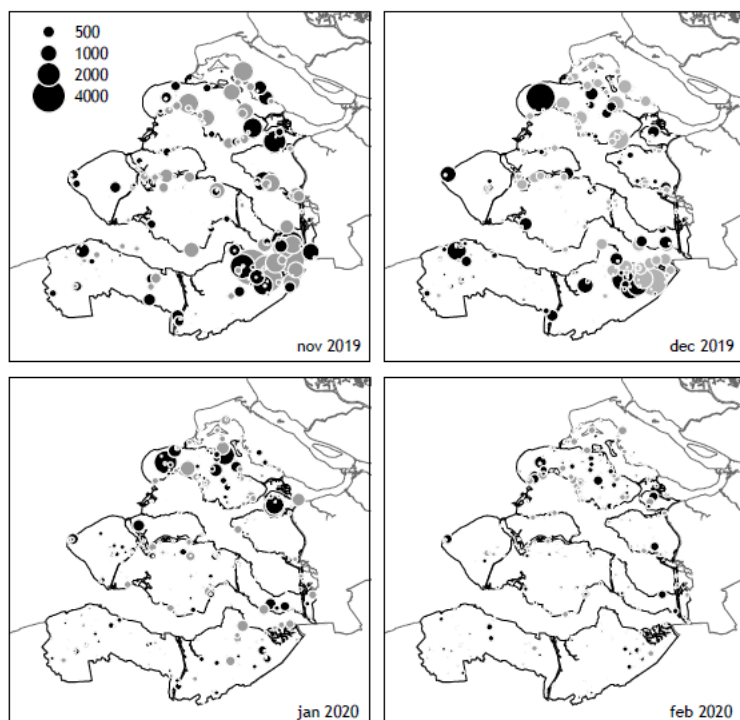
Figuur 2.13 Ligging van de ganzenrustgebieden en van N2000 gebieden.

Tabel 2.1. Karakteristiek van de ganzenrustgebieden (boven) en oppervlak (onder) (uit: Ganzenwerkgroep Zeeland 2021)

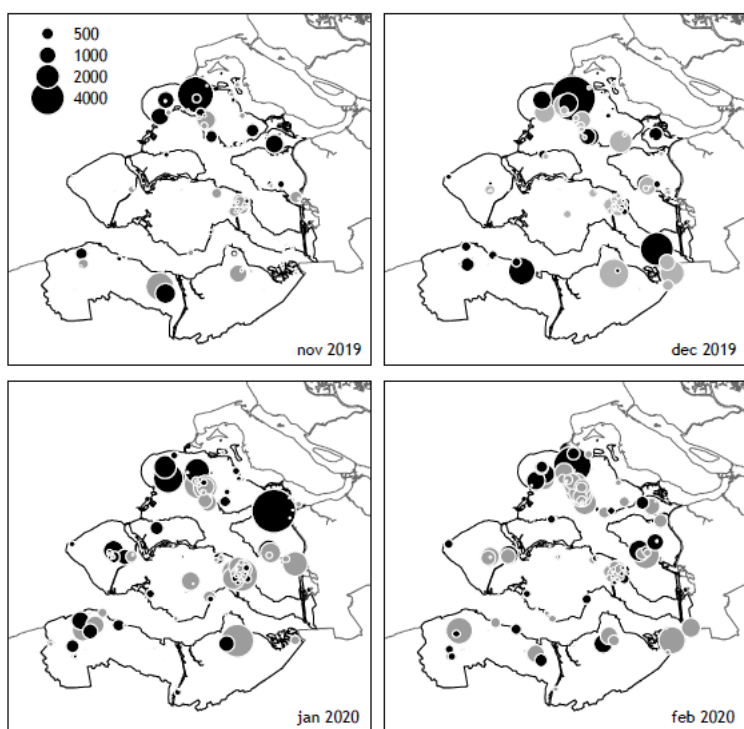
Gebied	Regio	
Saeftinghe	OZVL	Omvangrijk schorrengebied met bijbehorende binnendijkse landbouwpolders
De Putting	OZVL	Graslandreservaat de Putting, Vogelkreek en omringende landbouwpolders
Groot Eiland	OZVL	Kreek met bos en bouwland, natuurontwikkelingsgebied en agrarisch beheersgebied
Axelse Kreek	OZVL	Twee krekken (natuurgebied) en landbouwgrond (deels natuurontwikkelingsgebied)
De Braakman	WZVL	Braakmankreek en omringende landbouwpolders (deels natuurontwikkelingsgebied)
Baarzande	WZVL	Natuurgebieden Baarzandse Kreek en de Blikken en omringende landbouwpolders
Ganzenres. De Poel	ZB	Graslandreservaat De Poel en omringende landbouwgronden (deels natuurontw.geb.)
Yerseke Moer	ZB	Yerseke en Kapelse Moer, graslandreservaat en enige nabije landbouwgronden
Hogerwaardpolder	ZB	Landbouwpolder ten zuiden van Markiezaat, natuurontwikkelingsgebied
Schakerloopolder	THO	Landbouwgronden en (deel gerealiseerde) natuurontwikkeling langs zuidkust Tholen
Scherpenissepolder	THO	Ingericht open natuurontwik.gebied en aan noordzijde aangrenzende landbouwpolders
Van Haaftenpolder	THO	Natuurgebieden Rammegors en van Haaftenpolder en landbouwgronden Hollarepolder
De Maire/De Geule	SD	Natuurgebieden Maire en Geule (kreek) en nabije landbouwpolders
Zuidkust Schouwen	SD	Natuurontwik.gebied Prunje, inlagen overige natuurontw.gebied Zuidkust Schouwen

Naam gebied	Totale Oppervlakte Rustgebied	waarvan Landbouw- grond	Waarvan Natuur en overig
Saeftinghe	7844	4103	3741
De Putting	769	474	295
Groot Eiland	1238	806	432
Axelse Kreek	244	148	96
De Braakman	1333	498	835
Baarzande	735	593	142
Ganzenres. de Poel	308	178	130
Yerseke Moer	1451	892	559
Hogerwaardpolder	131	80	51
Schakerloopolder	341	290	51
Scherpenissepolder	332	120	212
Van Haaftenpolder	267	41	226
De Maire	479	327	152
Zuidkust Schouwen	1155	143	1012
Totaal	16.627	8.693	7.934

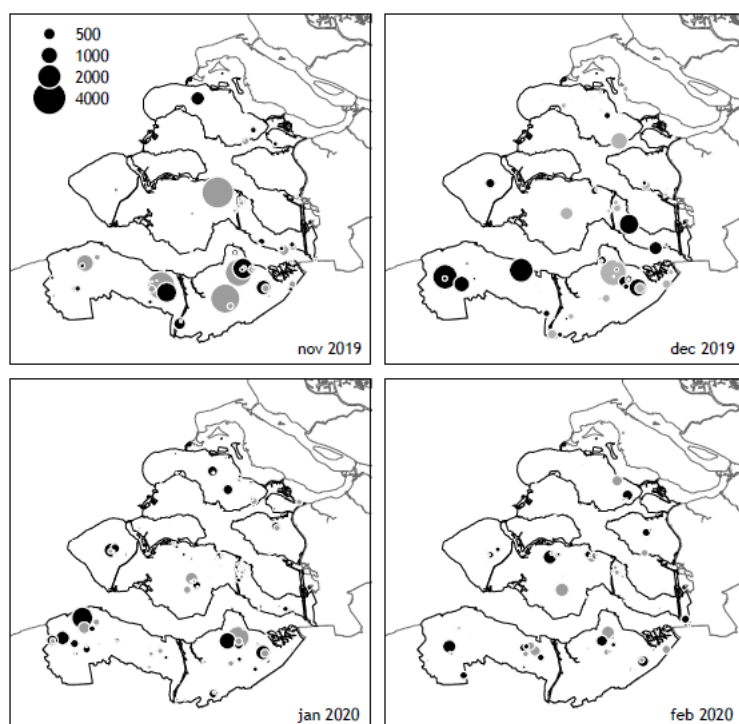
Voor details over de verspreiding van de verschillende ganzensoorten in het winterhalfjaar verwijzen we naar de meest recente publicatie over de monitoringresultaten van het seizoen 2019/20 (Ganzenwerkgroep Zeeland 2021). De figuren 2.14 a t/m e zijn ontleend aan dat rapport en geven de winterspreidingspatronen van Grauwe Gans, Kolgans, Brandgans, Rotgans en Grote Canadese Gans weer.

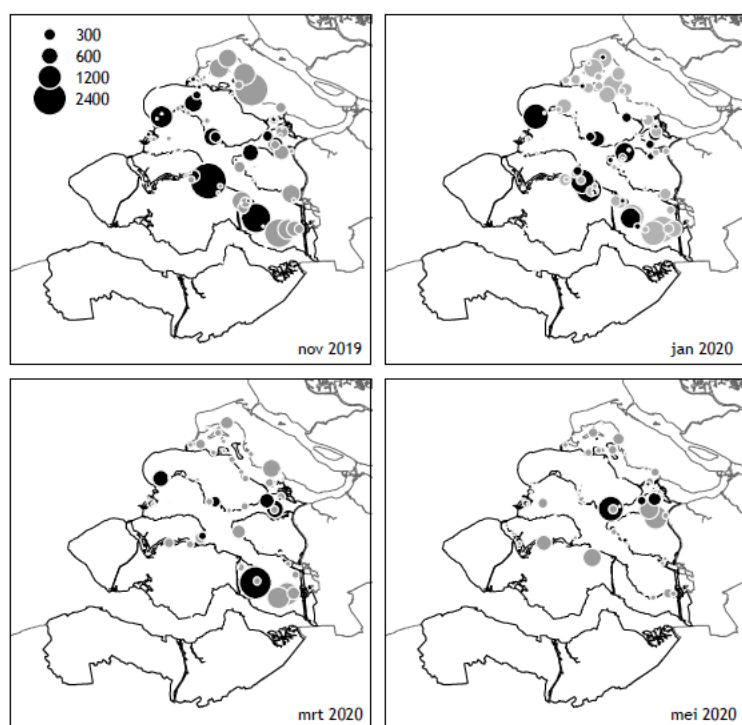
Figuur 2.14a Verspreiding Grauwe Gans in de wintermaanden van 2019/2020

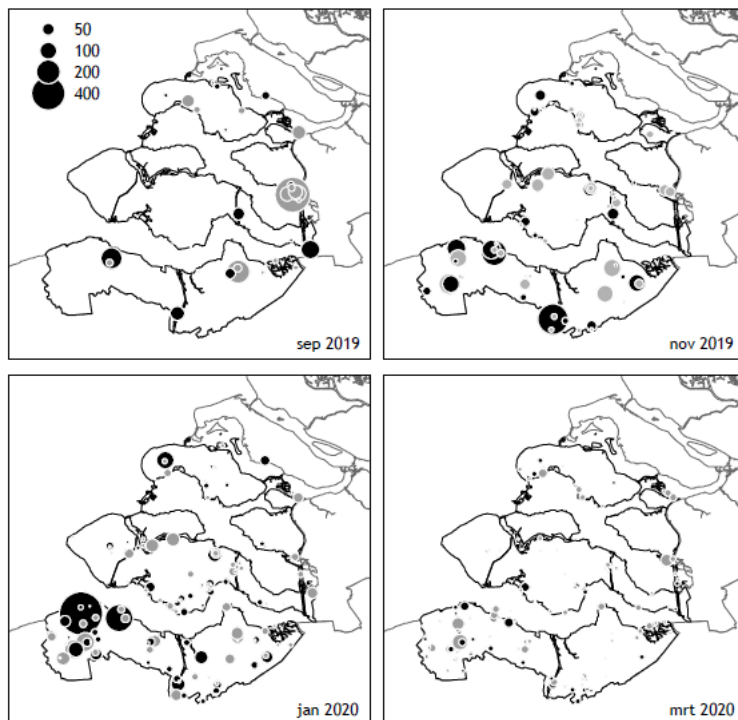
Figuur 2.14b Verspreiding Brandgans in de wintermaanden van 2019/2020

Figuur 2.14c Verspreiding Kolkans in de wintermaanden van 2019/2020

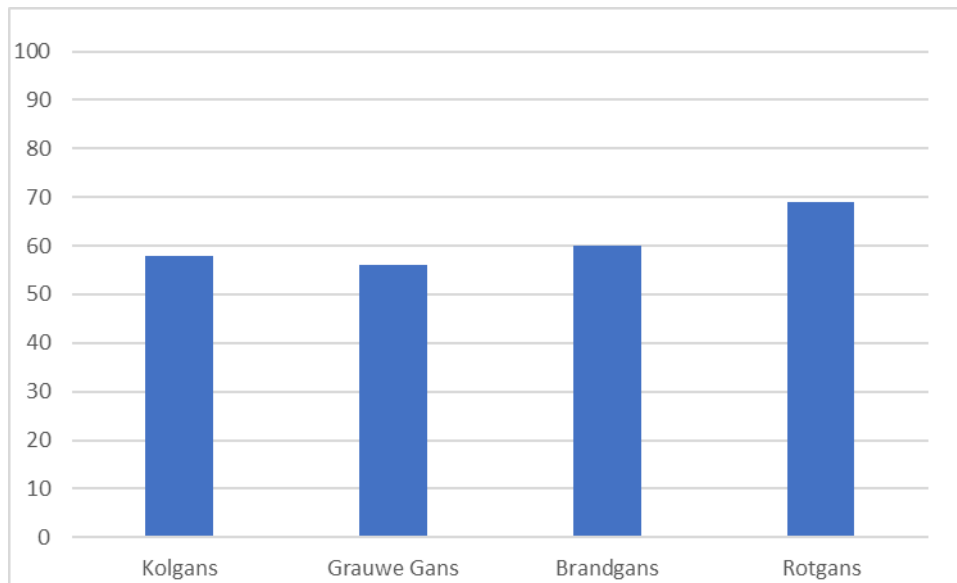
Figuur 2.14d Verspreiding Rotgans in de wintermaanden van 2019/2020

Figuur 2.14e Verspreiding Grote Canadese Gans in de wintermaanden van 2019/2020

Voor de Grauwe Gans zijn in Zeeland sinds 2005 de volgende twee ontwikkelingen opvallend: een forse afname van de aantallen in en rond Saeftinghe en een toename elders in de provincie. De vegetatiesuccessie op het hoger wordende schor in Saeftinghe is hoofdzaken voor de afname. Oogstresten op de akkers hebben in de herfst een grote aantrekkingskracht op Grauwe Ganzen. De praktijk van het (ver)snel(d) onderploegen van oogstresten in (droge) najaars beperkt de aantrekkelijkheid van de gebieden voor de Grauwe Gans. Bij de Brandgans valt de forse aanvulling van de Zeeuwse winteraantallen in jaren met strenge vorst en sneeuw op. Brandganzen uit Noord-Nederland en het noordelijke Deltagebied stromen dan tijdelijk Zeeland binnen.

In het winterhalfjaar worden tussen de (ruim) 50% en (kleine) 70% van de overwinterende ganzen opgevangen in de ganzenrustgebieden (figuur 2.15).

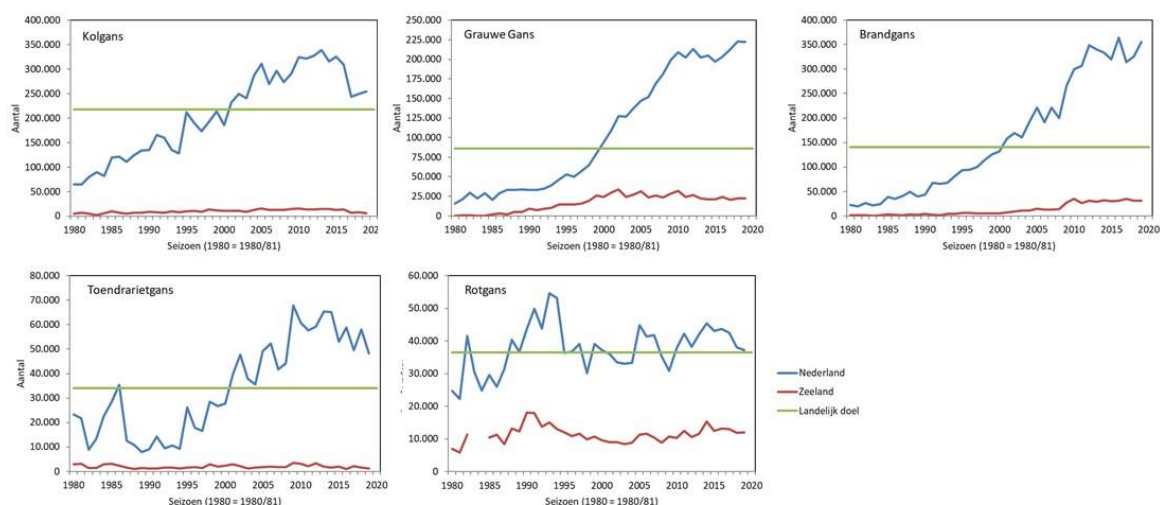

Figuur 2.15 Percentage ganzen per soort dat in de ganzenrustgebieden verblijft (seizoensgemiddelde over de maanden november t/m februari, voor het winterseizoen 2019/20)

2.2.5 Provinciale bijdrage aan de landelijke Staat van Instandhouding Svl

Op landelijke schaal is de zogenaamde *staat van instandhouding* (Svl) voor de in Zeeland voorkomende soorten Kolgans, Brandgans, Grauwe Gans en Toendrarietgans als niet-broedvogels 'gunstig', en voor de Rotgans 'matig ongunstig' (zie <https://stats.sovon.nl/stats/soorten>). Deze staat van instandhouding geeft een indicatie voor de omvang en kwaliteit van het leefgebied voor de betrokken soorten, niet te verwarren met een bovengrens of streefstand in de context van het vigerende ganzenbeleid (Ministerie van LNV 2006). De landelijke Svl is 'gunstig' als onder meer de aanwezige aantallen ten minste gelijk zijn aan de landelijke gunstige referentiewaarde, voor Kolgans is deze 218.300, voor Brandgans 140.900, en voor Grauwe Gans 86.300 (seizoensgemiddelden). Voor de Rotgans is de landelijke Svl 'matig ongunstig' omdat de populatieontwikkeling een negatieve trend kent. Op provinciale schaal wordt in het huidige Nederlandse natuurbeleid geen (provinciale) staat van instandhouding geformuleerd. Maatregelen mogen op basis van wet- en regelgeving niet leiden tot een verslechtering van de Svl van een soort.

Zoals figuur 2.16 laat zien, zijn bij de Brandgans de landelijke seizoensgemiddelden duidelijk hoger dan de landelijke staat van instandhouding. Bij deze soort, en bij de Grauwe Gans is op grond van de provinciale en landelijke aantalsverhoudingen vooralsnog niet te verwachten dat de landelijke staat van instandhouding in het geding komt door maatregelen die genomen worden in Zeeland. Bij de Kolgans is dat anders: het beleid in Zeeland kan in potentie gevolgen hebben voor de landelijke staat van instandhouding, omdat de landelijke aantallen teruglopen en in de buurt komen van de geformuleerde doelstelling. Ook voor de Rotgans is alertheid geboden omdat de soort algeheel een negatieve trend vertoont. De bijdrage die de provincie Zeeland levert aan de verbetering van de landelijke Svl is daarom in dit geval des te belangrijker.

Figuur 2.16 Trend in seizoensgemiddelden (najaar, winter en voorjaar samengenomen) van de in Zeeland voorkomende soorten ganzen in Nederland (blauwe lijn) en in Zeeland (rode lijn). Tevens is de landelijke instandhoudingsdoelstelling gegeven (groene lijn, Ministerie van LNV 2006). Dit aantal wordt als een indicatie voor de beoogde kwaliteit en omvang van leefgebied van de betreffende soort in Nederland beschouwd, niet te verwarren met een bovengrens of een streefstand in de context van ganzenbeleid.

2.2.6 Gebiedsdoelen vanuit N2000

In het kader van de bescherming van Natura2000-gebieden zijn instandhoudingsdoelen voor overwinterende ganzen in de Zeeuwse Natura2000-gebieden geformuleerd (zie tabel 2.2). Deze doelen dragen bij aan de Europese taak om trekkende ganzensoorten in een gunstige staat van instandhouding te krijgen of te behouden. Deze cijfermatige doelen gelden in Zeeland voor de volgende trek ganzen: Grauwe Gans, Kolgans, Brandgans en Rotgans.

Tabel 2.3 Overzicht van doelstellingen geformuleerd voor individuele Natura2000 gebieden in Zeeland, onderscheiden worden hierbij ook verschillende gebiedsfuncties. S/R = gebiedsfunctie slapen/rusten, F = gebiedsfunctie foerageren, zie ook stats.sovon.nl; ++ significante sterke toename van >5% per jaar; + significante matige toename van < 5% per jaar; 0 stabiel, significante trend; - matige significante afname van < 5% per jaar; -- sterke significante afname van >5% per jaar; ~ onzeker, geen trend aantoonbaar.

N2000 gebied	ganzensoort	gebiedsfunctie	IHD	doelstelling behaald?	trend sinds 2007	recent aantal
Grevelingen	kolgans	F	140	J	~	150
Grevelingen	grauwe gans	S/R, F	630	J	+	2555
Grevelingen	brandgans	S/R, F	1900	J	o	2500
Grevelingen	rotgans	S/R, F	1700	J	o	2500
Krammer-Volkerak	grauwe gans	S/R, F	2100	J	o	3690
Krammer-Volkerak	brandgans	S/R, F	1100	J	~	2087
Krammer-Volkerak	rotgans	S/R, F	90	J	-	139
Markiezaat	grauwe gans	S/R, F	510	J	o	553
Markiezaat	brandgans	S/R, F	130	J	~	235 F/ 1384 S
Oosterschelde	grauwe gans	S/R, F	2300	J	o	3596
Oosterschelde	brandgans	S/R, F	3100	J	o	8992 F
Oosterschelde	rotgans	S/R, F	6300	J	+	7836
Veerse Meer	kolgans	S/R	behoud	geen IHD		geen cijfers
Veerse Meer	brandgans	S/R, F	600	J	-	310 F
Veerse Meer	rotgans	S/R, F	210	J	~	204 F/ 732 S
Voordelta	grauwe gans	S/R, F	70	J	+	367
Westerschelde & Saeftinghe	grauwe gans	S/R, F	16600	N	-	5300
Westerschelde & Saeftinghe	kolgans	S/R, F	380	N	-	166
Yerseke en Kapelse Moer	kolgans	F	1700	N	--	117
Zoommeer	grauwe gans	S/R, F	470	J	~	500
Zoommeer	rotgans	S/R, F	55	J	-	55

Voor de negen individuele N2000-gebieden in Zeeland waar Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans kwalificerende soorten zijn voor slaappleatsen of foerageergebied, worden de instandhoudingsdoelen in twee gebieden niet gehaald. Het gaat om de doelstelling in N2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe (Grauwe Gans en Kolgans) en Yerseke & Kapelse Moer (Kolgans) waar de aantallen ganzen achterblijven bij de geformuleerde gebiedsdoelen. Een relatie met het provinciale ganzenbeleid is onduidelijk. Mogelijk zijn effecten van plaatselijk beheer, lokale, aantrekkelijke alternatieven op landbouwgronden maar ook landelijke aantalsontwikkelingen (voorbeeld Kolgans) verantwoordelijk.

2.3 Evaluatie van de beschermingsdoelen.

Doelstelling ganzenrustgebieden:

Het bieden van voldoende winterrust en rust en ruimte in het vroege voorjaar, wanneer trekganzen opvetten voor de terugtocht naar de broedgebieden.

Realisatie:

De beleidsdoelstelling is niet met harde cijfers onderbouwd. De beoordeling van de realisatie van de doelstelling baseren we daarom op een expert beoordeling van de algehele aantalsontwikkelingen in de winter, afgezet tegen landelijke ontwikkelingen van de trends in aantallen per soort. De aantallen in de winter betreffen trekganzen (waarvoor de doelstelling is geformuleerd) en standganzen die jaarrond in de provincie verblijven en ook de lokale broedpopulatie vormen. De ontwikkeling van de aantallen in de winter in de provincie Zeeland volgt de landelijke trends. Hieruit blijkt dat in de laatste jaren voor de meeste soorten stabilisatie van de aantallen optreedt en bij met name de Kolgans een duidelijke achteruitgang. De opvang van de ganzen in de ganzenrustgebieden en natuurgebieden is met gemiddeld 60% gerealiseerd. Dit percentage is de laatste jaren relatief stabiel, wat laat zien dat de ganzenrustgebieden goed zijn aangenomen door de ganzen. Ook duidt dit op een dichtheidsafhankelijke regulatie van aantallen: gebieden zitten aan hun draagkracht voor ganzen, waardoor er niet meer bij kunnen komen. De aantallen zullen relatief stabiel blijven over de jaren.

Doelstelling Natura2000-gebieden

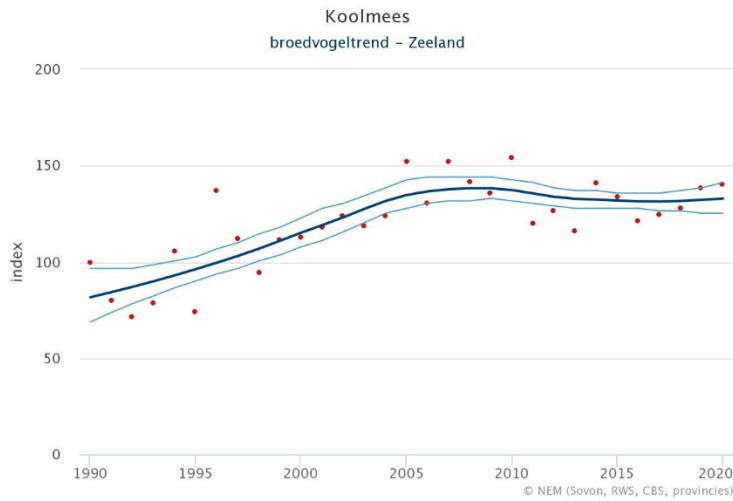
Door realisatie van Natura2000-gebiedsdoelen voor individuele ganzensoorten kunnen deze een bijdrage leveren aan de landelijke opgave om een gunstige staat van instandhouding voor deze soorten te borgen.

Realisatie

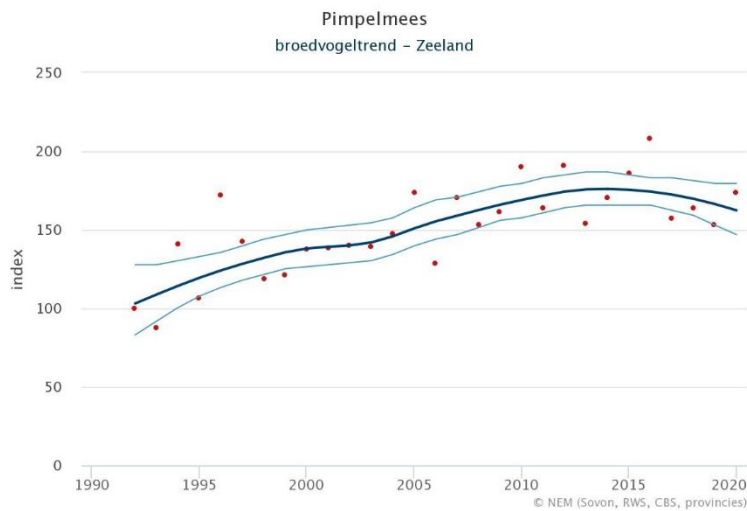
Voor de negen individuele Natura2000-gebieden in Zeeland waar Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans kwalificerende soorten zijn voor slaapplaatsen of foerageergebied, worden de instandhoudingsdoelen in twee gebieden niet gehaald. Hoewel de ontwikkeling in de afzonderlijke gebieden niet intensief is geanalyseerd (analyses die onderdeel zouden moeten zijn van evaluaties van beheerplannen per gebied), is er tot nu toe geen aanwijzing voor een sterk effect van het ganzenbeleid op de waargenomen ontwikkelingen per Natura2000-gebied.

2.4 Mezen – aantallen en verspreiding

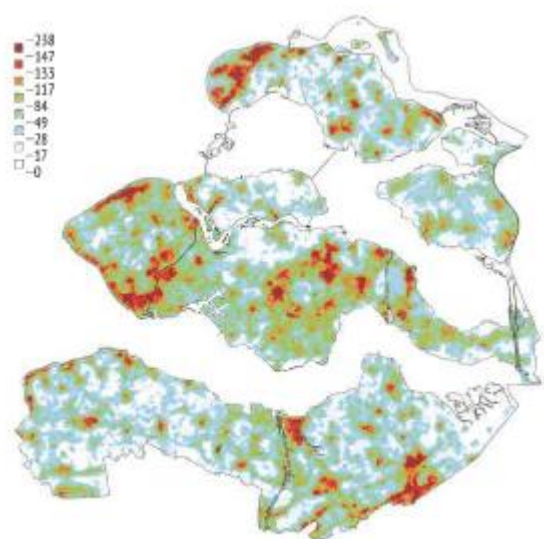
Voor de beoordeling van de omvang en ontwikkeling van de fruitschade die in aanmerking komt voor een schadetegemoetkoming, komen de Zeeuwse populaties van Koolmees (*Parus major*) en Pimpelmees (*Cyanistes caeruleus*) in beeld. Koolmezen en Pimpelmezen zijn als broedvogels veelvuldig aanwezig en de aantallen zijn over de laatste twaalf jaar stabiel (figuren 2.17 en 2.18). Kool- en Pimpelmezen zijn in Nederland hoofdzakelijk standvogels. In de winter wordt de populatie aangevuld met trekvogels uit Oost-Europa. Een toename van aantallen in stedelijk leefgebied compenseert een lichte afname in duinen en bosgebieden. Voor een uitgebreide beschouwing van de actuele situatie in Zeeland verwijzen we naar de recent gepubliceerde Avifauna Zeelandica (Meininger 2022). De broedpopulaties worden geschat op ca. 11.000 broedparen voor Koolmees en ca. 7.000 broedparen voor de Pimpelmees, met broedvoorkomen in alle delen van de provincie (figuren 2.19 en 2.20).

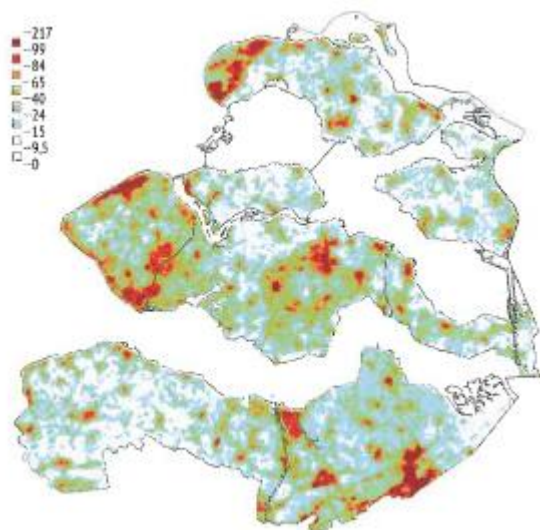
Figuur 2.17 Broedvogeltrend van de Koolmees in de provincie Zeeland. Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten) en de trendlijn (donker gekleurde lijn). (bron: Sovon/CBS)

Figuur 2.18 Broedvogeltrend van de Pimpelmees in de provincie Zeeland. Deze grafiek is gebaseerd op het Meetnet Broedvogels (BMP). Weergegeven is de jaarlijkse index van de broedpopulatie (rode punten) en de trendlijn (donker gekleurde lijn). (bron: Sovon/CBS)

Figuur 2.19 Broedvoorkomen van de Koolmees in 2013-2019. Gemodelleerde dichtheden (paren/100ha), gebaseerd op alle beschikbare telgegevens van broedvogels (uit Leeftink 2022 in Meininger 2022).

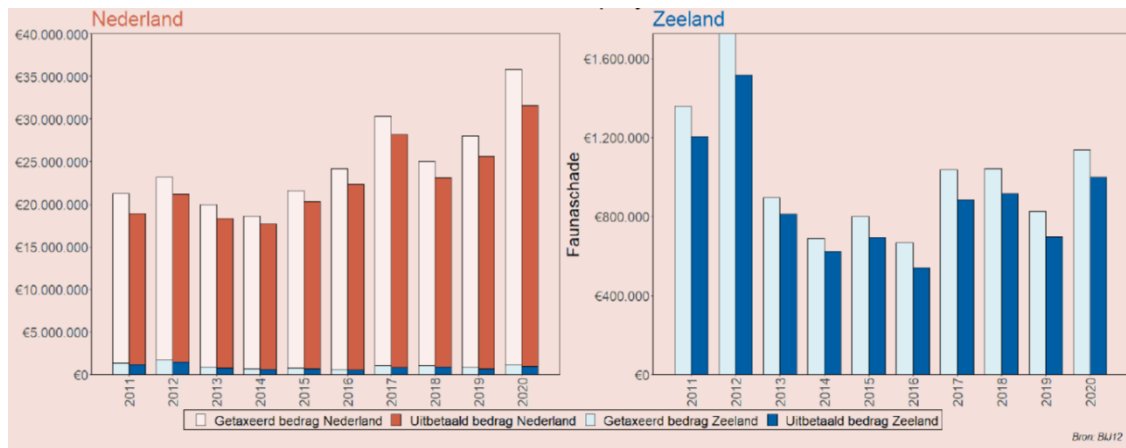
Figuur 2.20 Broedvoorkomen van de Pimpelmees in 2013-2019. Gemodelleerde dichtheden (paren/100ha), gebaseerd op alle beschikbare telgegevens van broedvogels (uit Leeftink 2022 in Meininger 2022).

3 Schadebeheersing

3.1 Inleiding

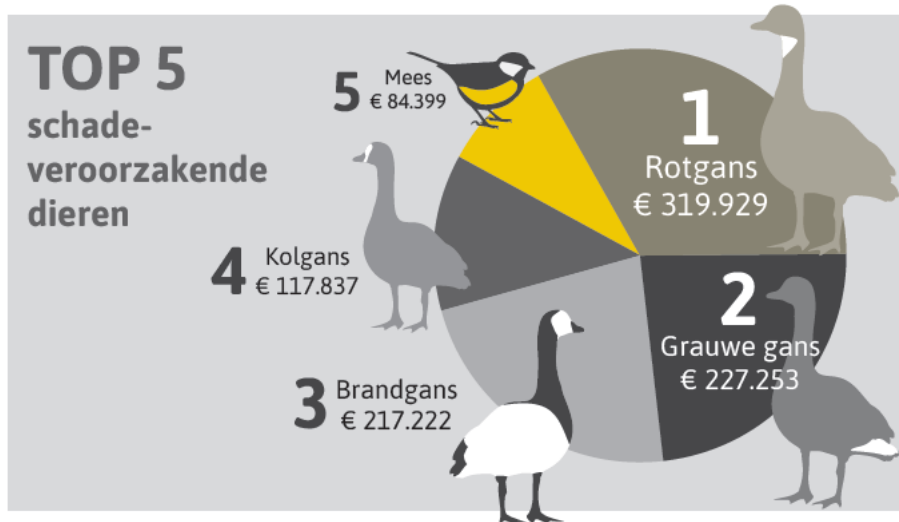
In dit hoofdstuk bespreken we of de schadedoelstellingen zoals die in kader 2 van paragraaf 1.1 zijn verwoord al dan niet zijn gehaald. Voorafgaand wordt in paragraaf 3.2 eerst een overzicht gegeven van de schadegegevens. Hierbij is gebruik gemaakt van de schadegegevens en data over schadetegemoetkomingen zoals die door provincie en BIJ12 beschikbaar zijn gemaakt.

3.2 Schadeontwikkeling

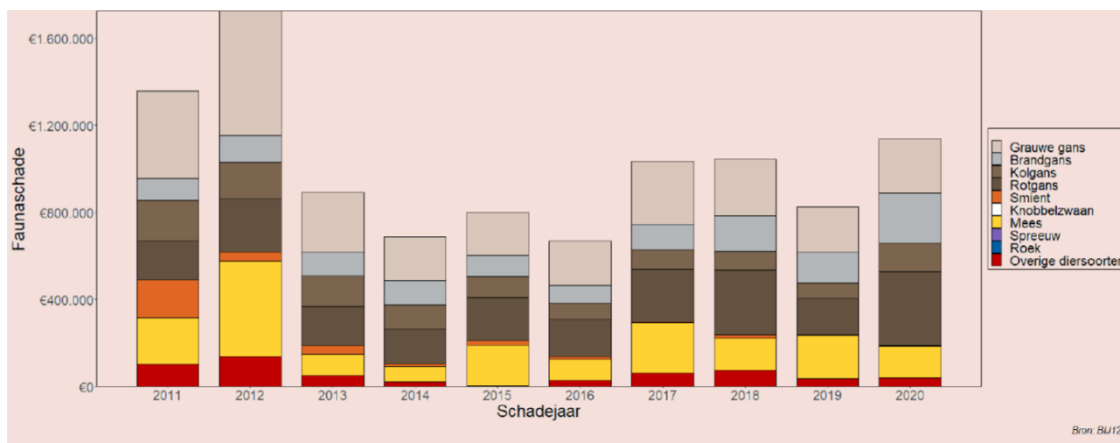
Figuur 3.1 Getaxeerde en uitbetaalde faunaschade per jaar in Nederland (links) en Zeeland (rechts) (bron: BIJ12/Faunazaken)

In 2020 was de getaxeerde schade in Zeeland €1,1 miljoen en de uitbetaalde schade €1 miljoen. Sinds 2016 lijkt er een stabilisatie te zijn in de faunaschade in Zeeland. De uitgekeerde schade schommelt in de afgelopen jaren rond de €1 miljoen. De stabiele trend in Zeeland wijkt af van de toename in Nederland (figuur 3.1).

Figuur 3.2 Overzicht van het aandeel van verschillende diersoorten aan de totale faunaschade in de provincie Zeeland in 2020 (infographic overgenomen van website BIJ12/ Faunazaken)

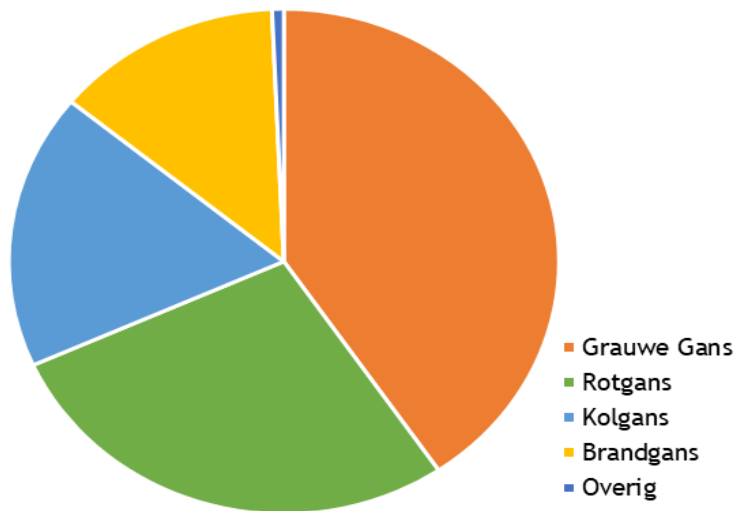
Meer dan 90% van de faunaschade wordt veroorzaakt door ganzen. De Rotgans is verantwoordelijk voor 29% van de getaxeerde opbrengstderving in 2020 (figuur 3.2, voor ganzenschade zie § 3.2.1). Het aandeel van de mezenschade in het totaalbeeld van faunaschade in de provincie Zeeland ligt rond 8% in 2020 (figuur 3.3, voor mezenschade zie § 3.2.2).

Figuur 3.3 Getaxeerde faunaschade in de provincie Zeeland, uitgesplitst naar diersoort.

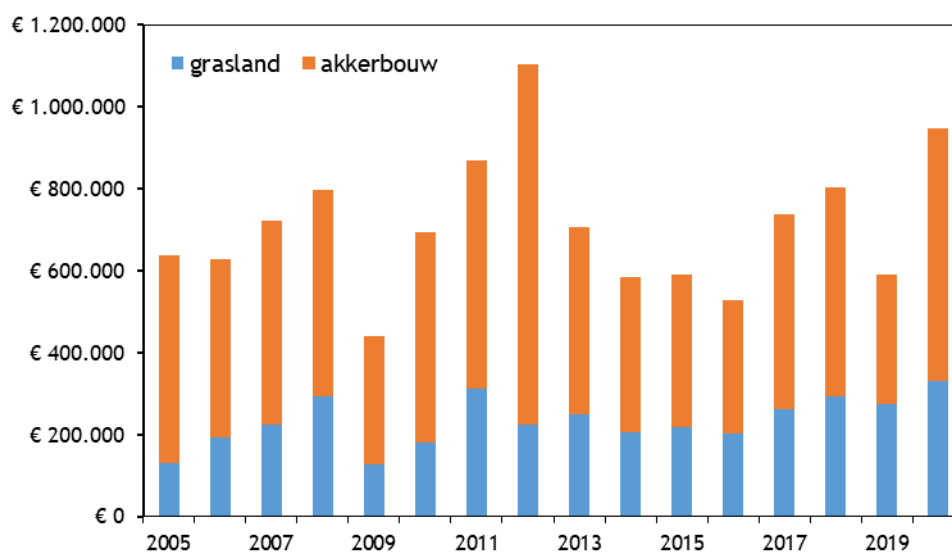
3.2.1 Faunaschade door ganzen

In Zeeland wordt 98% van de ganzenschade veroorzaakt door Grauwe gans, Rotgans, Kolgans en Brandgans (figuur 3.4).

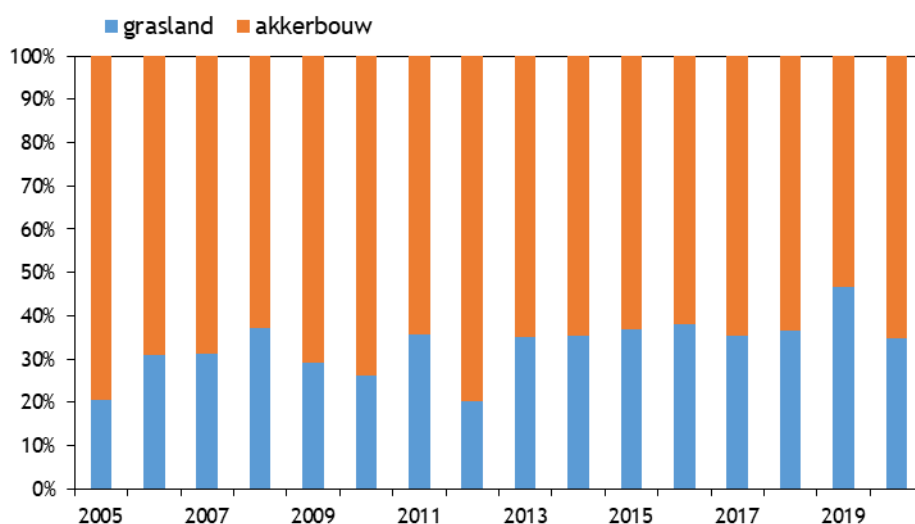

Figuur 3.4 Verdeling getaxeerde schade per ganzensoort (gemiddeld beeld over de periode 2005 – 2020)

De schade vindt voor 2/3 plaats in de akkerbouw en 1/3 op graslanden (figuur 3.5 a, b). Van jaar tot jaar varieert de getaxeerde schade van €400.000 en €1.150.000. De variatie is bij de akkerbouw groter dan op graslanden. 2012 en 2020 waren jaren met relatief veel schade in de akkerbouw.

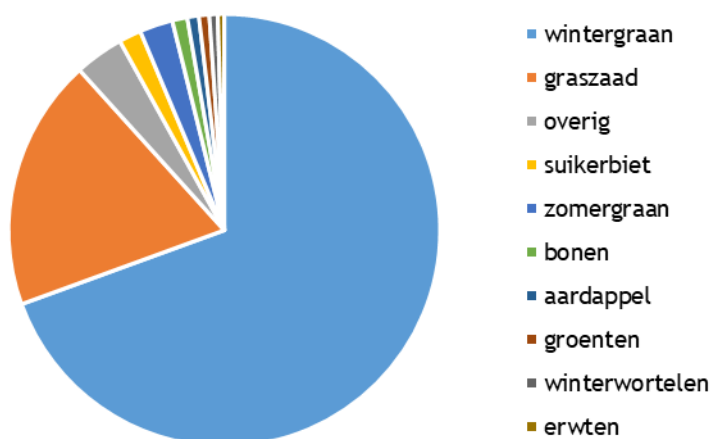

Figuur 3.5a Ontwikkeling getaxeerde ganzenschade voor Grauwe Gans, Rotgans, Kolgans en Brandgans in Zeeland in de periode 2005-2021 (2021 tot en met juni) onderscheiden naar grasland en akkerbouw.

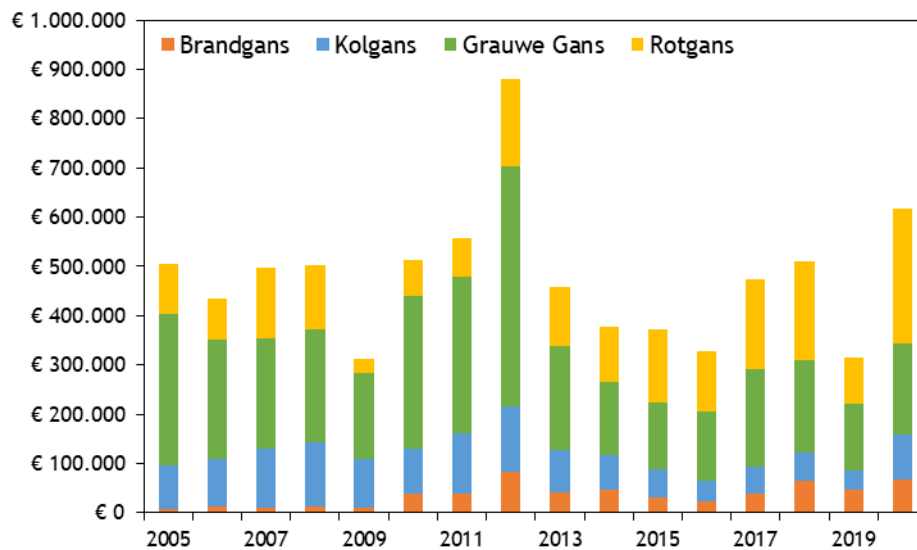
Figuur 3.5b Procentuele verhouding getaxeerde ganzenschade in Zeeland tussen grasland en akkerbouw.

In akkerbouw is de schade vooral bij de teelten wintertarwe en graszaad (figuur 3.6).

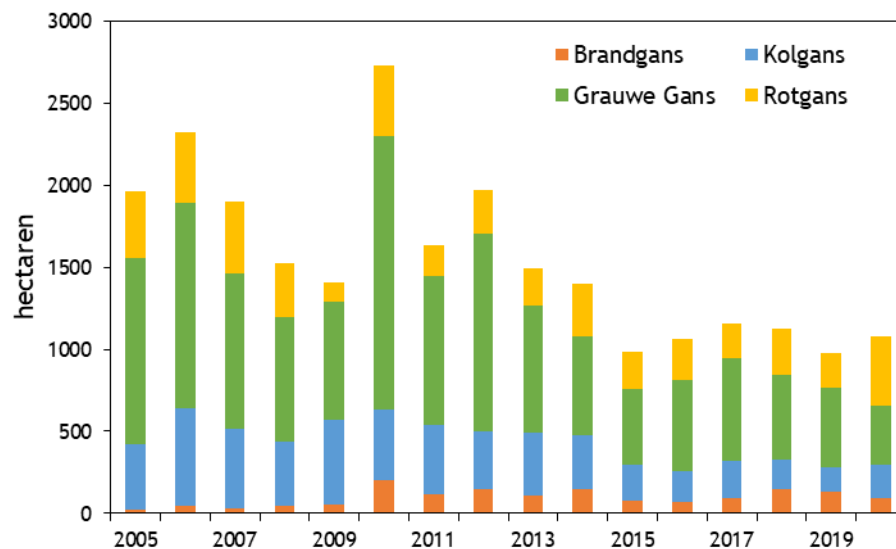
Figuur 3.6 Getaxeerde ganzenschade op akkerbouwpercelen in Zeeland in de periode 2005-2020 gespecificeerd voor het type gewas.

De getaxeerde schade in de akkerbouw varieert van €300.000 tot €900.000. De variaties ontstaan met name door de impact van ganzen op zeer kostbare gewassen in sommige jaren en in mindere mate door veranderingen in het aantal ganzen. In de akkerbouw is er relatief veel schade door Rotganzen (figuur 3.7a), omdat zij in een zeer kwetsbare groeiperiode voor opbrengstderving zorgen. Rotganzen genieten ook meer bescherming dan bijvoorbeeld Grauwe Ganzen. De schadewering is daarom mogelijk minder effectief. Ondanks de sterke veranderingen tussen jaren lijkt er geen sprake van een trend te zijn.

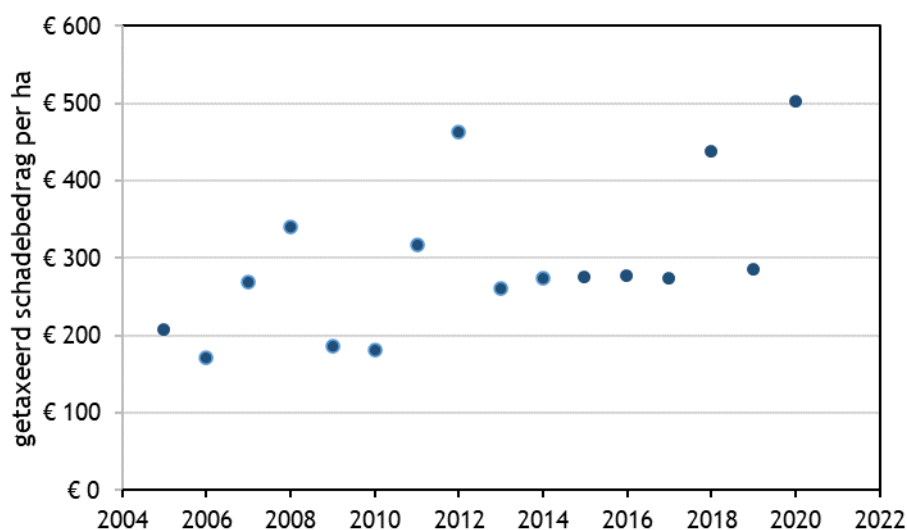

Figuur 3.7a Schade per ganzensoort in akkerbouw per beleidsjaar in de landbouw in de provincie Zeeland, gemeten in getaxeerd schadebedrag.

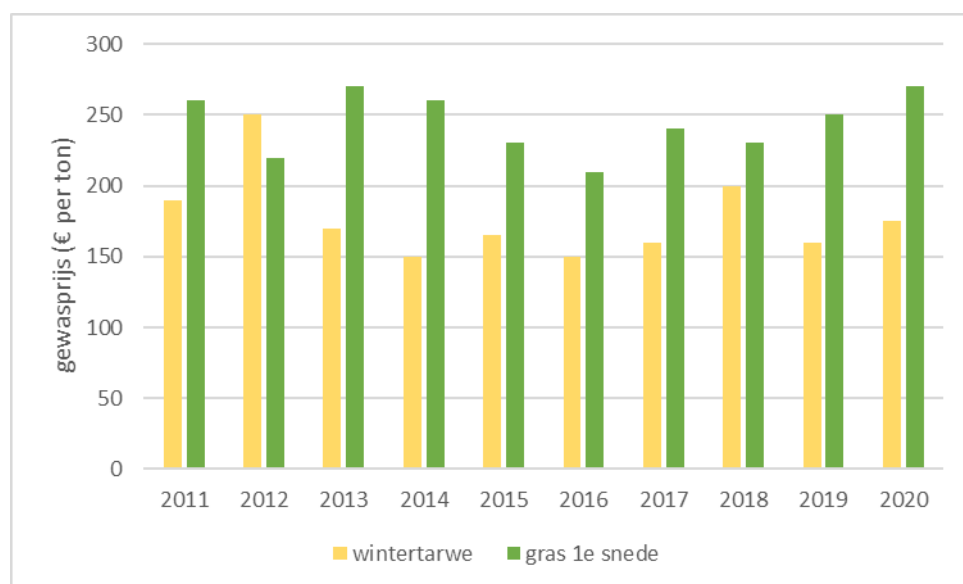
Het totale schade oppervlak op akkerbouw is afgenomen (figuur 3.7b), waardoor per saldo de schade per hectare is toegenomen (figuur 3.7c voor wintertarwe).

Figuur 3.7b Schadeoppervlak akkerbouw. Jaarlijkse schade door ganzen (Brandgans, Rotgans, Kolgans en Grauwe Gans) in de akkerbouw in de provincie Zeeland.

Figuur 3.7c Schadebedragen per ha voor wintertarwe.

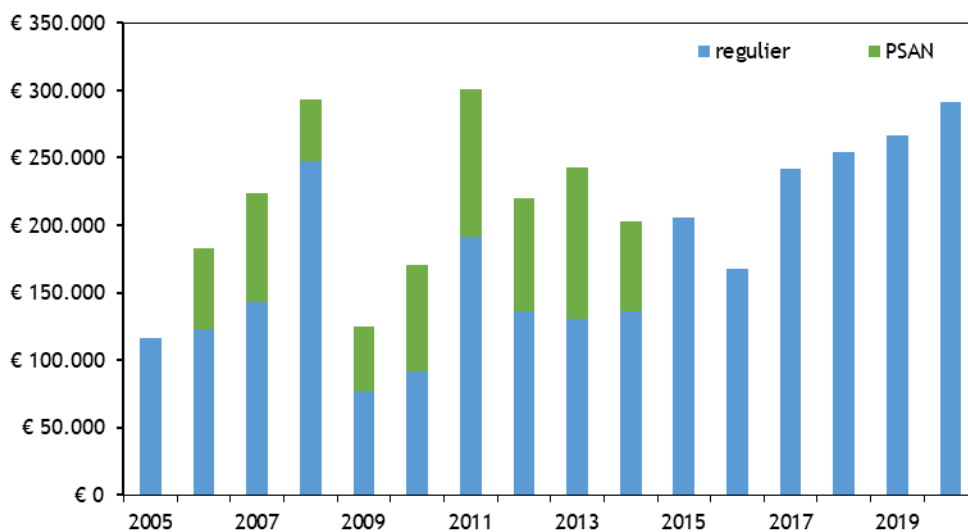
Figuur 3.8 Ontwikkeling van de gewasprijzen voor tarwe (gelijke prijzen voor wintertarwe en zomertarwe) en voorjaarsgras zoals gehanteerd in de schadetegemoetkoming door BIJ12. .

De variatie tussen jaren in de omvang van de tegemoetkomingen (figuur 3.7 a, b) wordt mede veroorzaakt door variatie in de gewasprijzen (figuur 3.8). In 2012 is een goed voorbeeld van de invloed van de gewasprijs op het schadepatroon te zien. De prijs voor wintertarwe lag ca. 30% hoger dan in vervolgjaren (vergelijk figuur 3.8 en 3.7a).

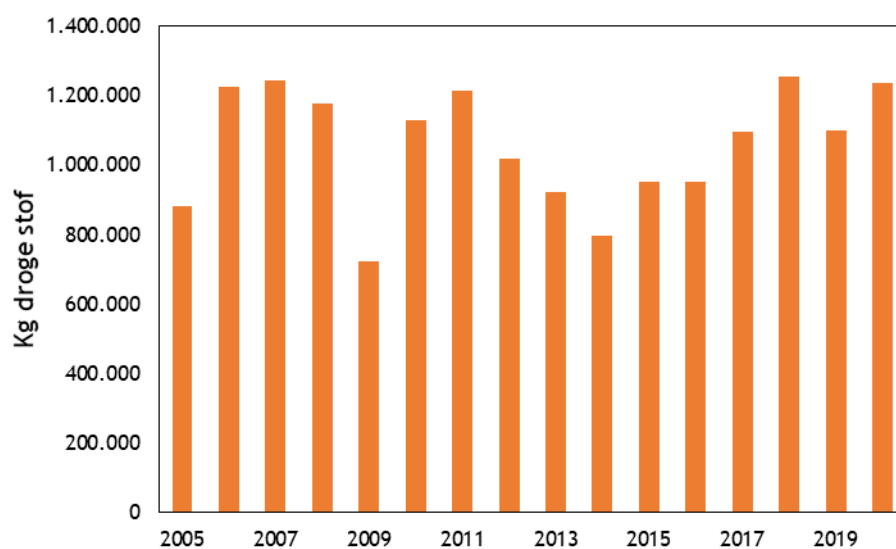
Het totale schadebedrag op graslanden is in vijftien jaar van €100.000-150.000 toegenomen tot €300.000 tot 350.000 (figuur 3.9a). Ook hier zijn sterke fluctuaties te zien die niet alleen zijn toe te schrijven aan veranderingen in de aantallen ganzen. Andere factoren spelen een rol, zoals de veranderingen in de gewasprijs (figuur 3.8). De schade in kg droge stof fluctueert ook, maar deze lijn is minder grillig dan de schade in euro's (figuur 3.9b). Dit wijst er op dat de schade in droge

stof relatief constant is gebleven en er dus niet sprake is van een toename van de graasdruk door ganzen.

Ook is de schade aan grasland in provincie Zeeland ondergeschikt aan de schade in akkerbouw. Hieronder geven we een detailoverzicht van de schade uitgesplitst naar verschillende sneden. Ganzenschade op grasland veroorzaakt opbrengstderving op het moment van maaien. Vervolgens vertoont het gewas hergroei. Om het schadebeeld dus goed te begrijpen, moet het totale plaatje van verschillende sneden worden bekeken.

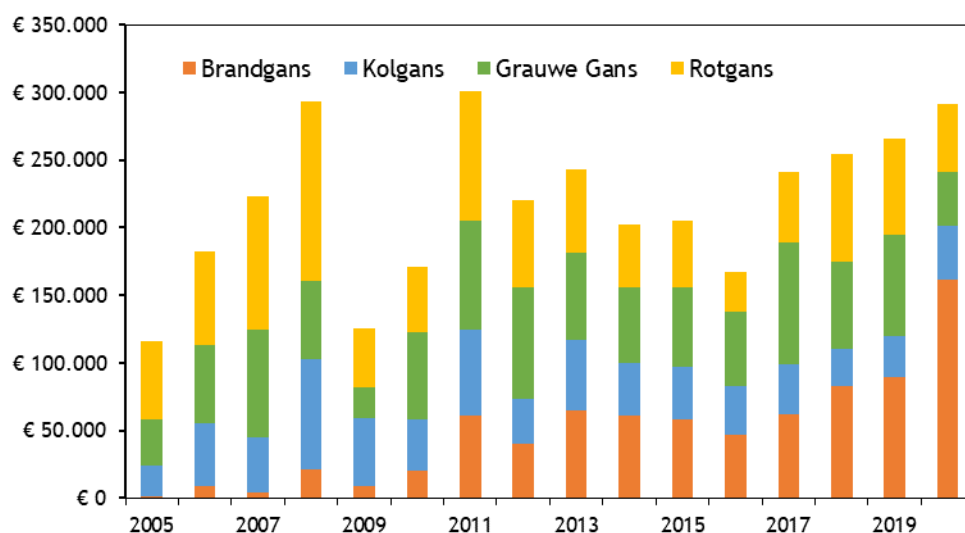

Figuur 3.9a Ontwikkeling getaxeerde ganzenschade van Brandgans, Rotgans, Kolgans en Grauwe Gans in Zeeland in de periode 2005-2021 (2021 tot en met juni), in grasland en voor de eerste snede in april/mei. Er wordt onderscheid gemaakt tussen reguliere taxaties (na schademelding) en PSAN (voormalige ganzenopvanggebieden).

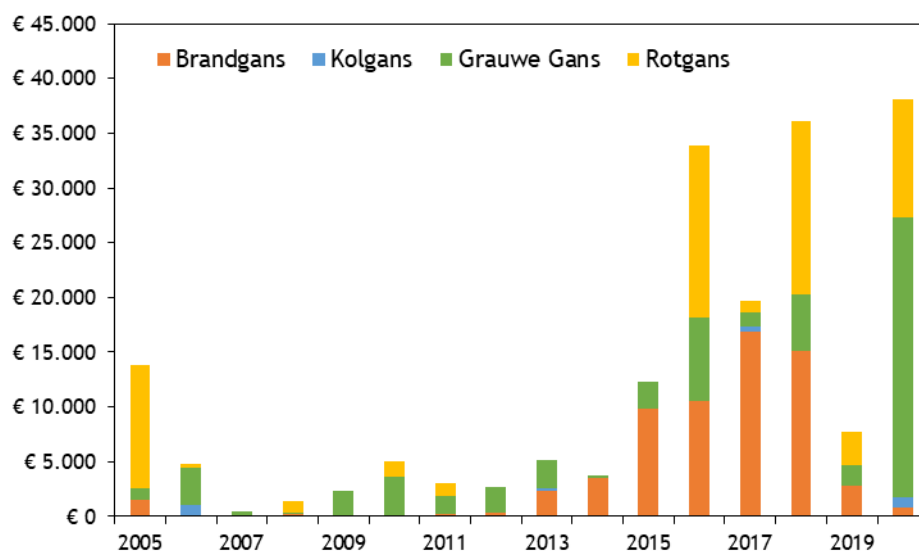
Figuur 3.9b Ontwikkeling opbrengstderving in kg droge stof, veroorzaakt door Brandgans, Rotgans, Kolgans en Grauwe Gans in Zeeland in de periode 2005-2021, in grasland en voor de eerste snede in april/mei.

Op graslanden zijn sinds 2005 Brandgans steeds bepalender geworden (figuur 3.10).

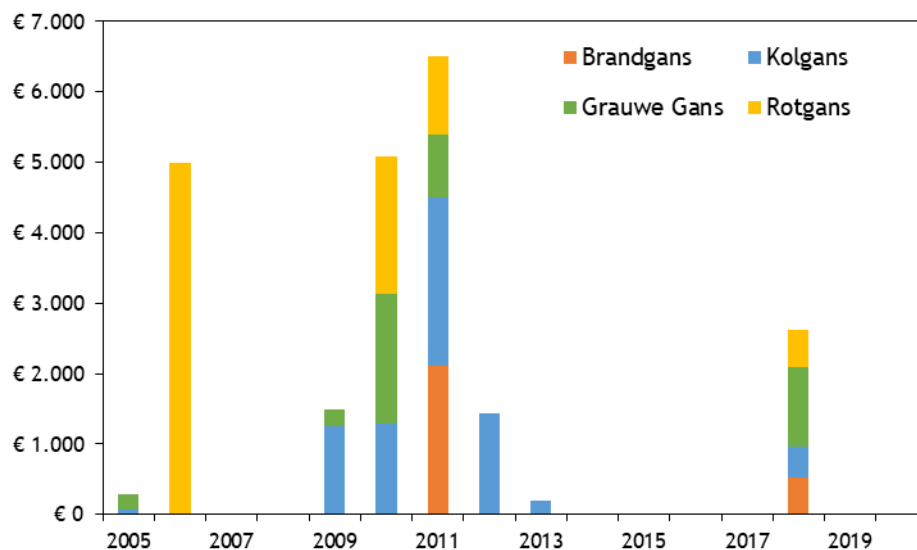

Figuur 3.10 Schade per ganzensoort in grasland per beleidsjaar in de landbouw in de provincie Zeeland, gemeten in getaxeerd schadebedrag. Gegevens over beleidsjaar 2021 lopen tot en met juni.

De schade in grasland in de zomer is beduidend lager (figuur 3.11a) en voor het najaar nog lager (figuur 3.11b, let ook op de schaalverschillen van de x-assen van de figuren).

Figuur 3.11a Ontwikkeling getaxeerde ganzenschade in Zeeland in de periode 2005-2020, voor de zomersneden in grasland en onderscheiden naar de vier belangrijke soorten Brandgans, Kolgans, Grauwe Gans en Rotgans.

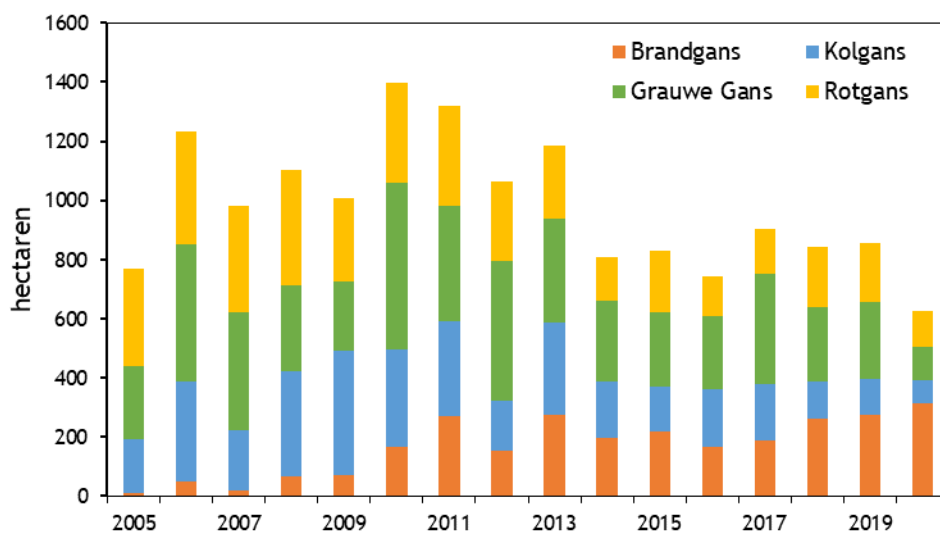
Figuur 3.11b Ontwikkeling getaxeerde ganzenschade in Zeeland in de periode 2005-2020, voor de najaarssnede in grasland en onderscheiden naar de vier belangrijke soorten Brandgans, Kolgans, Grauwe Gans en Rotgans.

De schade in de zomer zoals weergegeven in figuur 3.11a kan overigens nog steeds betrekking hebben op de eerste snede, vooral voor percelen die laat worden gemaaid. Dit kan een gevolg zijn van het geldende maaibeheer (bijvoorbeeld uitgesteld maaibeheer) maar dit kan ook een gevolg zijn van het weer in het betreffende jaar. In een koud voorjaar zal er later gemaaid worden dan in een warm voorjaar. Als de eerste snede wordt berekend bij de zomersnede, is de schade veroorzaakt door zowel standganzen als overwinterende trekganzen, maar wordt deze officieel alleen toebedeeld aan standganzen.

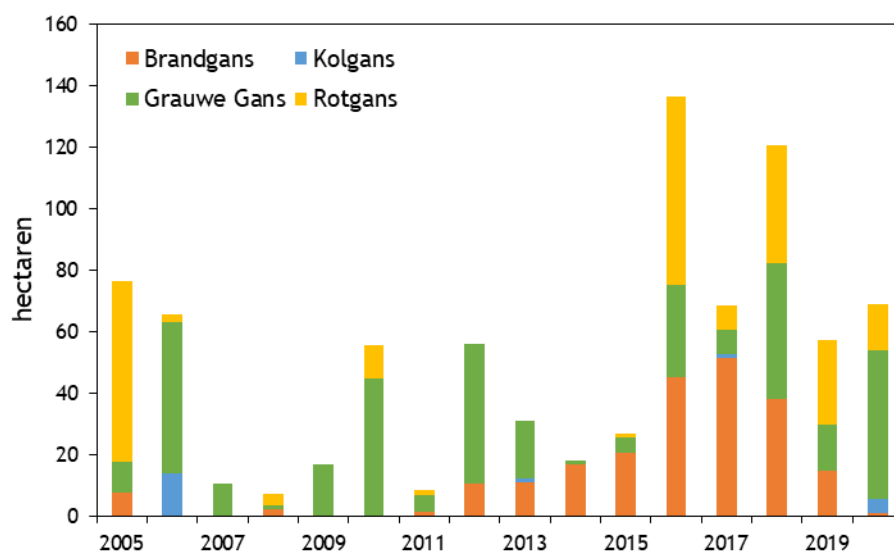
De najaarsschade is laag en relatief gezien van ondergeschikt belang ten opzichte van de voorjaarschade en zomerschade. Na 1 oktober komt schade niet meer in aanmerking voor een tegemoetkoming en wordt er ook niet meer getaxeerd. De cijfers over najaarsschade hebben daarom betrekking op de periode t/m september.

De sterke toename van zomerschade door Grauwe Ganzen in 2020 is niet helemaal te verklaren (figuur 3.11a). Het ligt niet voor de hand om deze toename van 500% in 2020 ten opzichte van voorgaande jaren toe te schrijven aan de 5% toename van het aantal broedende Grauwe Ganzen.

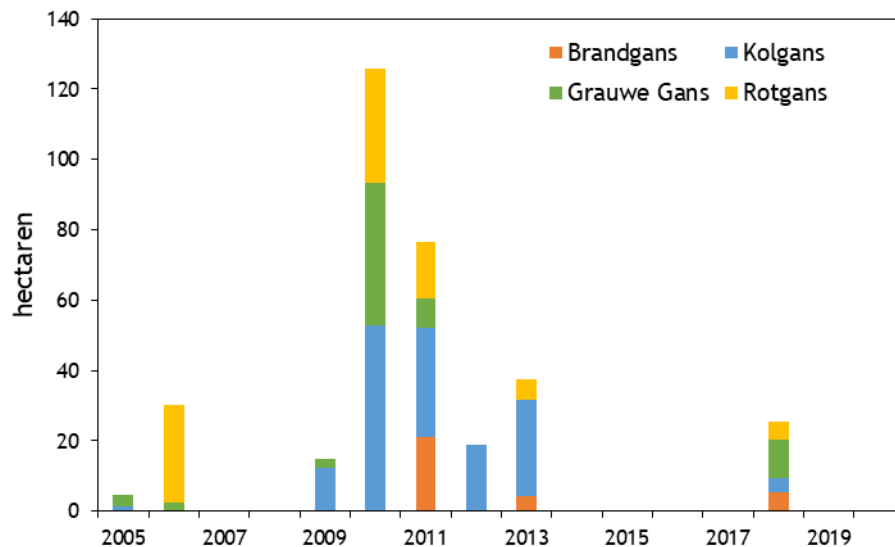
Het totale voorjaarsschadeoppervlak op graslanden is stabiel of zelfs enigszins afgenomen (figuur 3.12). Ook voor de zomerschade is geen duidelijke toename van het areaal met schade te zien.

Figuur 3.12a. Schadeoppervlak 1^e snede. Jaarlijkse schade door ganzen (Brandgans, Rotgans, Kolgans en Grauwe Gans) in de landbouw in de Zeeland. Gegevens over beleidsjaar 2021 lopen t/m juni.

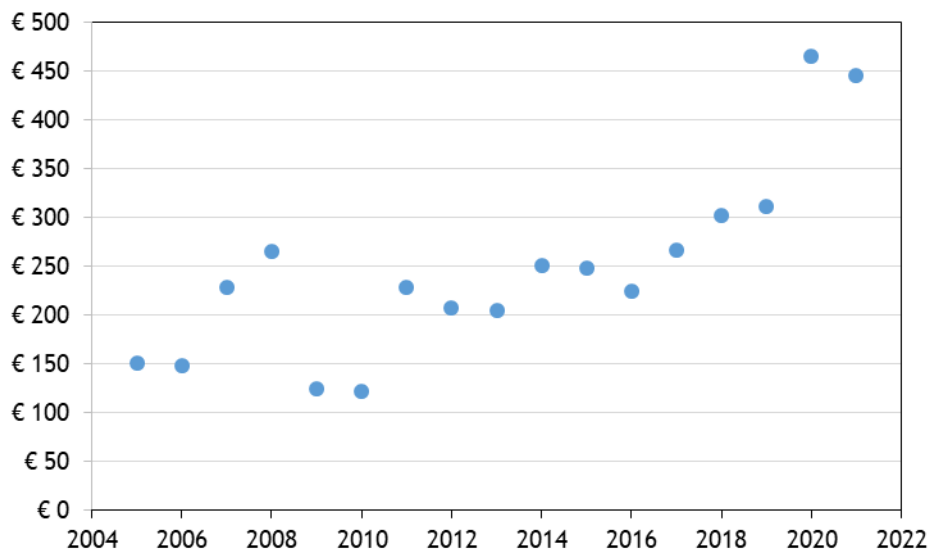

Figuur 3.12b. Schadeoppervlak zomersnede. Jaarlijkse schade door ganzen (Brandgans, Rotgans, Kolgans en Grauwe Gans) in de landbouw in de provincie Zeeland.

Figuur 3.12c Schadeoppervlak najaarssnede. Jaarlijkse schade door ganzen (Brandgans, Rotgans, Kolgans en Grauwe Gans) in de landbouw in de provincie Zeeland. Najaarsschade omvat schade die vóór 1 oktober is opgetreden, schade na 1 oktober wordt niet getaxeerd.

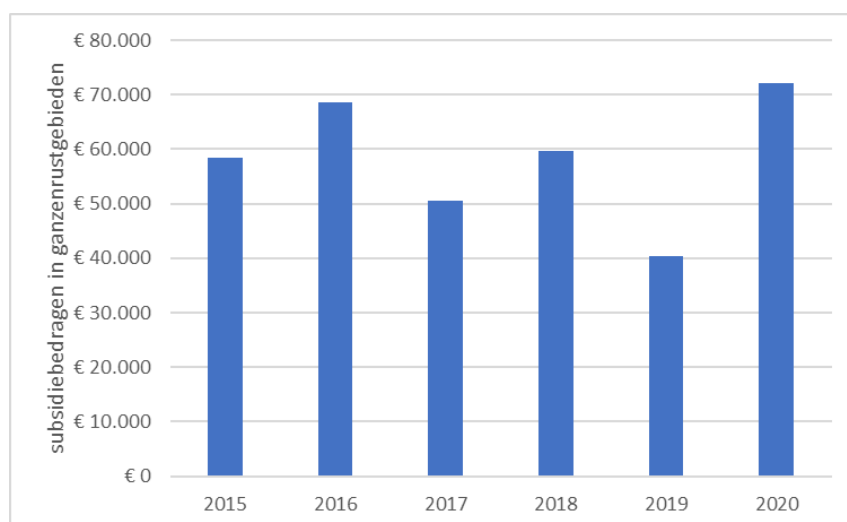
Aangezien de schade op graslanden over de tijd wel is toegenomen betekent dit dat de schade per hectare is toegenomen (figuur 3.13). De toename ten opzichte van 2005 is ongeveer 300% (figuur 3.13).

Figuur 3.13 Ontwikkeling getaxeerde ganzenschade per hectare in Zeeland in de periode 2005-2021 (2021 tot en met juni), voor de eerste snede in grasland.

In de ganzenrustgebieden kunnen agrariërs een subsidie van €50 per hectare met getaxeerde schade ontvangen als ze tussen 1 november en 1 april beschermde ganzen niet van hun land verjagen. Ook geldt er binnen de ganzenrustgebieden geen eigen risico voor de schadetegemoetkoming.

Figuur 3.14 geeft de ontwikkeling van de tegemoetkomingen in schade weer voor de periode 2015 tot en met 2020. Er treden grote schommelingen tussen jaren op zonder dat we van een geleidelijke toe- of afname over de periode kunnen spreken.

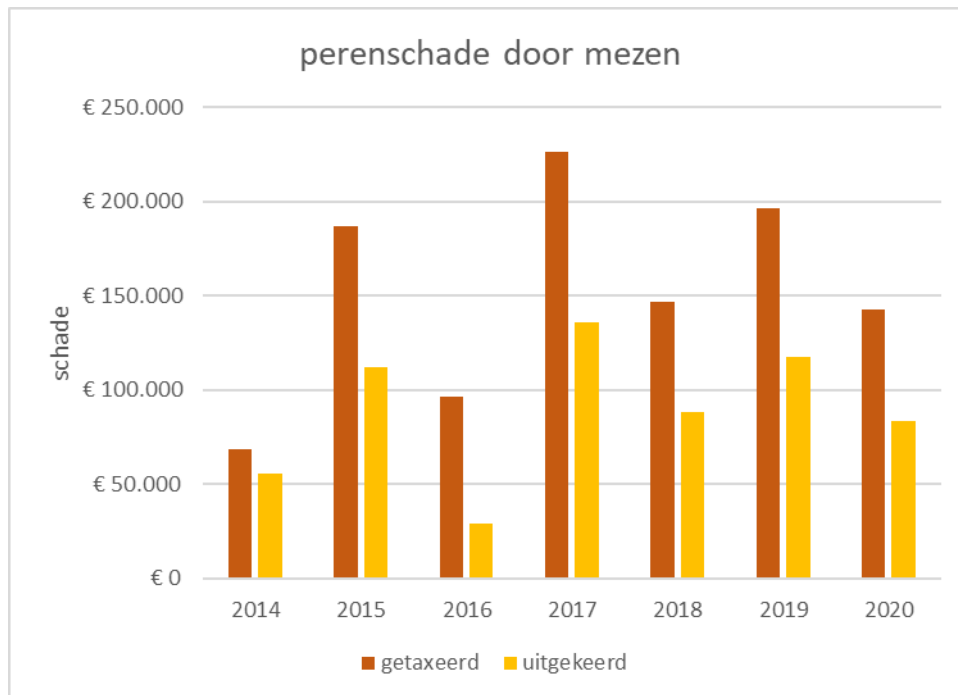
Figuur 3.14. Ontwikkeling van de uitkering van de subsidie voor landbouwschade in ganzenrustgebieden.

3.2.2 Fruitschade door mezen

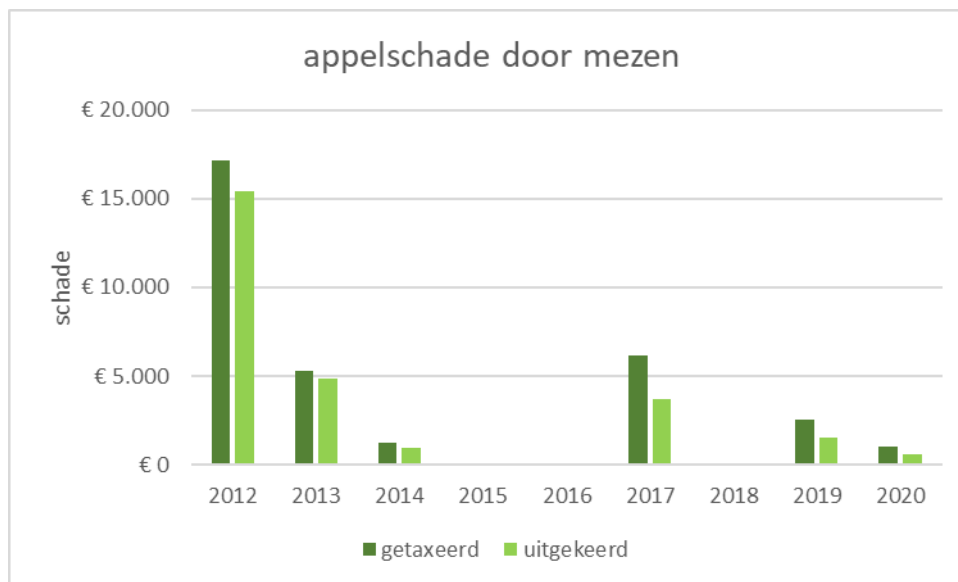
Naast faunaschade door ganzen komt ook fruitschade door andere diersoorten in aanmerking voor een tegemoetkoming in de geleden opbrengstderving, waaronder fruitschade door mezen. Het aandeel van de mezenschade in het totaalbeeld van de tegemoetkomingsbedragen voor faunaschade in de provincie Zeeland ligt rond 8% in 2020. Sinds 2016 geldt in de provincie Zeeland voor fruitschade een eigen risico van 40%, waarna 60% van de getaxeerde schade wordt vergoed.

In de provincie Zeeland gaat het om schade aan peren (figuur 3.15) en aan appels (figuur 3.16) waarbij de schade aan peren qua omvang duidelijk domineert (let op de schaalverschillen van de x-as in de figuren). De getaxeerde schadebedragen aan peren kunnen in enkele jaren (2017 als voorbeeld) oplopen tot boven de €2,2 ton, maar blijven over de jaren heen relatief stabiel. De variatie tussen jaren heeft mogelijk te maken met variatie in fruitprijzen tussen de jaren. De fruitprijzen voor bijvoorbeeld Conference peren lagen in het jaar 2017 33% hoger en in 2019 11% hoger dan in 2018. De fruitprijzen worden sterk beïnvloed door weersomstandigheden (met name voorjaarsstemperatuur tijdens bloeifase en neerslag en temperatuur tijdens de periode van fruitrijping) en prijsontwikkelingen op de Europese markt.

Pikschade door mezen (Koolmees en Pimpelmees) aan rijp fruit treedt vooral op bij peren en dan met name bij de zoete Conference peren. Dit fruitras wordt sinds begin deze eeuw in toenemende mate aangeplant door de fruittelers vanwege de grote vraag naar zoete peren (Van den Bremer 2009).

Figuur 3.16 Ontwikkeling van de getaxeerde en uitgekeerde mezenschade aan peren.

Figuur 3.17. Ontwikkeling van de getaxeerde en uitgekeerde mezenschade aan appels.

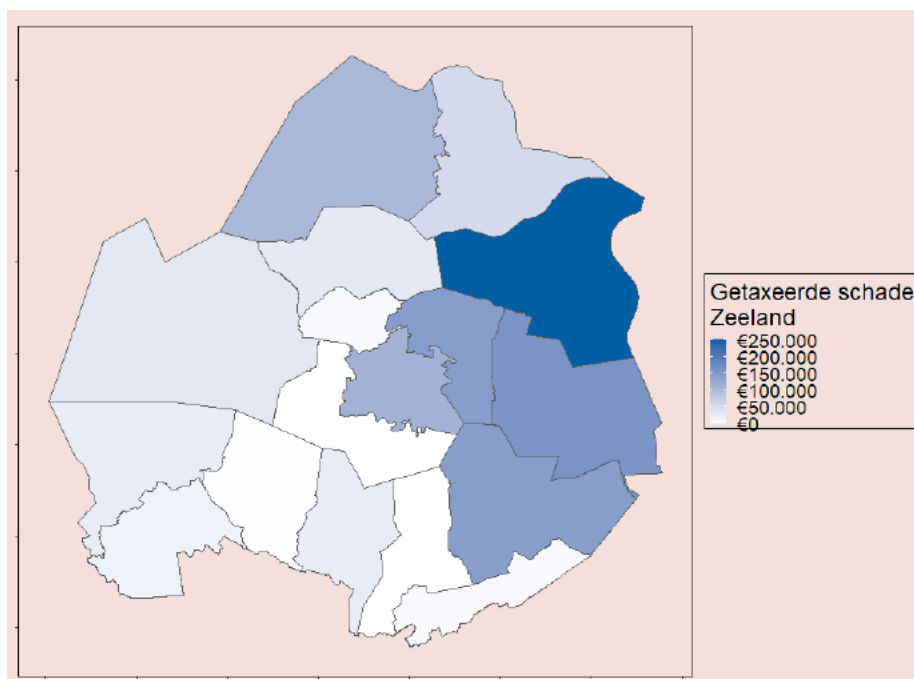
Er zijn geen recente detailonderzoeken beschikbaar naar de interactie tussen mezenaantallen, gedrag en schade of naar de effectiviteit van weringsmaatregelen. Onderzoek uit het verleden geeft echter een goed beeld van de problematiek en van oplossingsrichtingen (Van den Bremer 2009, Dulos & Visser 2006).

Een correlatieve analyse (Van den Bremer 2009) laat zien dat de omvang van fruitschade toeneemt wanneer loofbos in de nabije omgeving van bedrijven voorkomt, bedrijven een

windsingel op het terrein hebben en fruitboomrijen grenzen aan een windsingel. Hoogte, breedte en soortsaamenstelling van de windsingel toonden geen relatie met de schadeomvang. De gebruikelijke weringstechnieken omvatten visuele wering (linten, vlaggen, ballonnen, vliegers) en akoestische wering (knalapparaten) waarbij mezen een hoge mate van gewenning vertonen (Dulos & Visser 2006). Ook worden Fire Fly bakenkaarten ingezet, in de boom hangende plaatjes met reflecterende stickers die zonlicht reflecteren (zie opzet voor een pilot onderzoek in Van den Bremer 2009).

De ervaring leert dat mezen niet of nauwelijks uit fruitboomgaarden te weren zijn, omdat rijpend fruit een aantrekkelijke voedselbron is. Het aandeel dat mezen hebben in de wering van schaadinsecten doordat zij in de boomgaard op rupsen foerageren (voor appels zie Mols & Visser 2003), blijft bij de afwegingen rondom wering van mezen vaak buiten beschouwing.

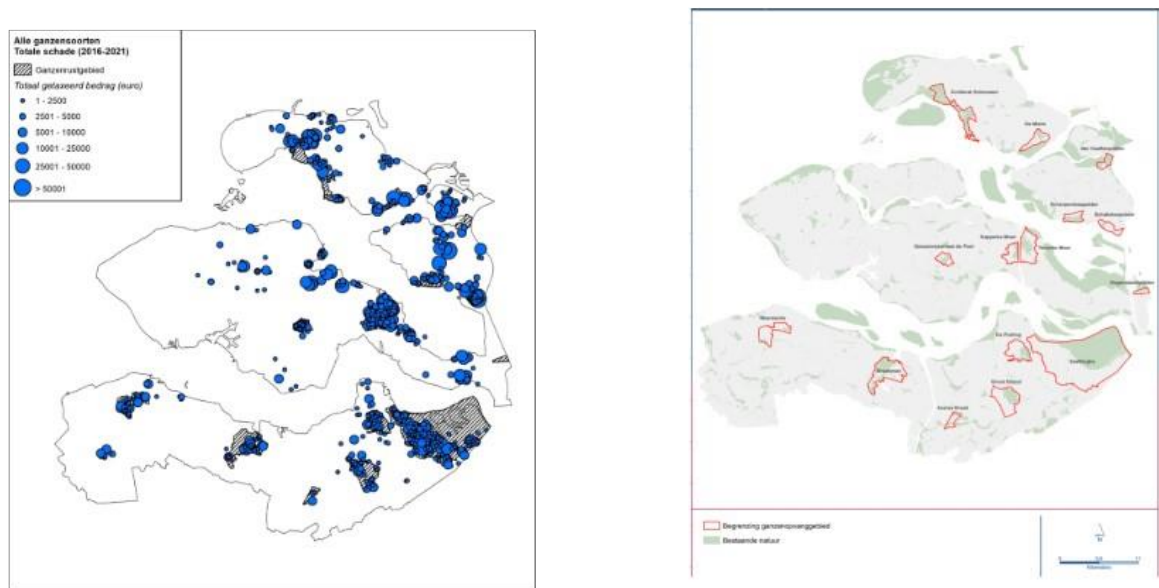
3.3 Ruimtelijk schadebeeld faunaschade ganzen

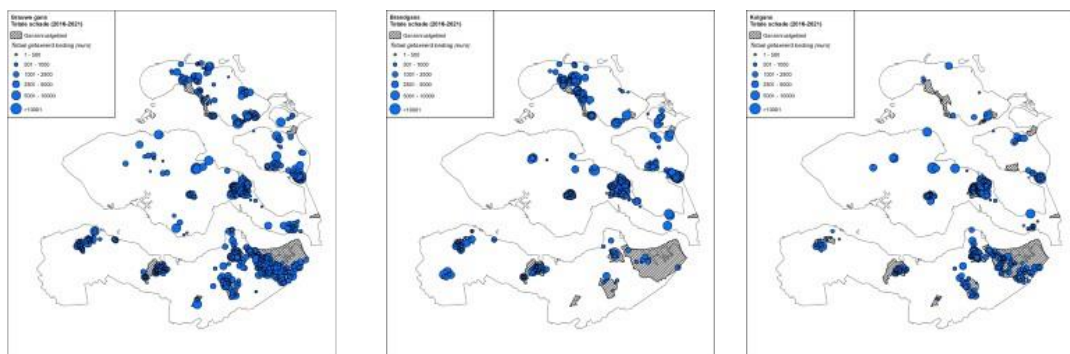
Figuur 3.18 Ruimtelijk beeld van in 2020 getaxeerde schade in de provincie Zeeland, uitgesplitst per WBE (bron: BIJ12/Faunazaken)

Schade in Zeeland verschilt aanzienlijk per WBE (figuur 3.18). De schade is met meer dan €250.000 het hoogst in Tholen en St. Philipsland.

De schade vindt plaats in en rondom de ganzenopvanggebieden. De ruimtelijk patronen zijn relatief gelijk voor de verschillende ganzensoorten (figuur 3.19)

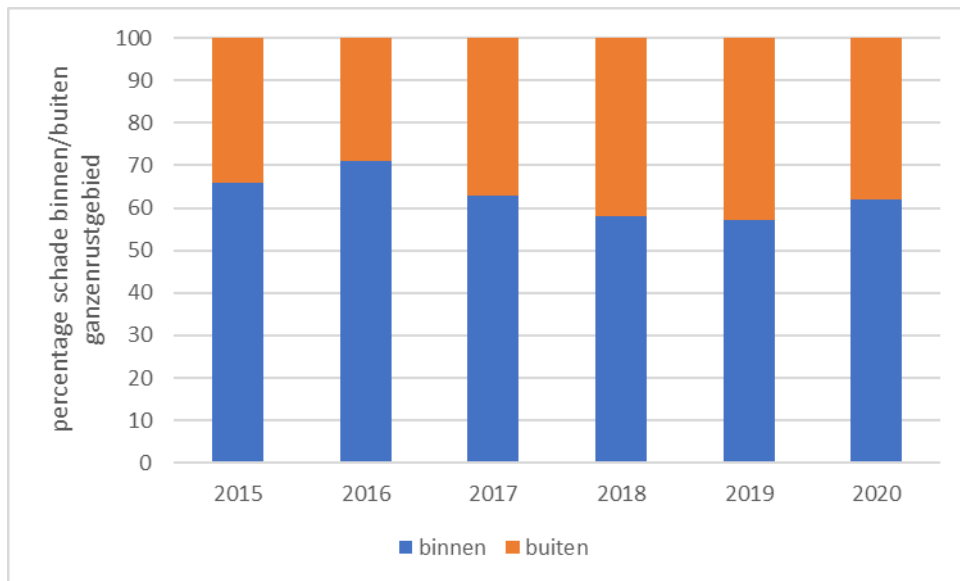

Figuur 3.19a Ruimtelijk beeld van de schade in relatie tot de liggingen van ganzenrustgebieden.

Figuur 3.19b Ruimtelijk beeld van de schade in relatie tot de liggingen van ganzenrustgebieden.

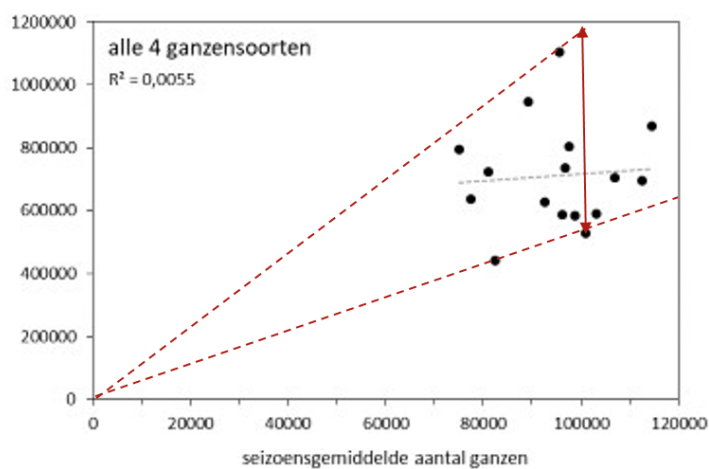
Het is in feite gunstig dat het areaal gelijk is gebleven en de schade per hectare is toegenomen. Dat betekent namelijk dat het lukt om de ganzen in gebieden te concentreren, bijvoorbeeld met de daarvoor aangewezen ganzenfoerageergebieden. Ongeveer 60% van de schade vindt plaats binnen de ganzenopvanggebieden (figuur 3.20).

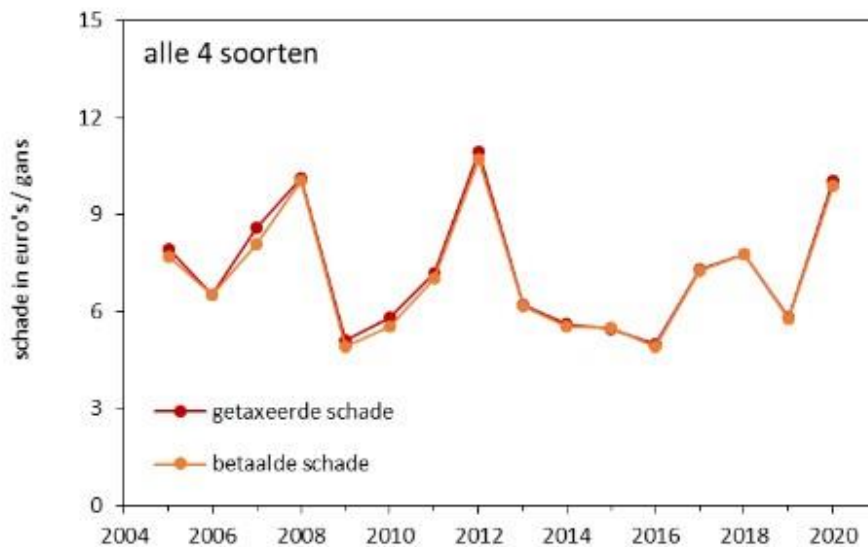
Figuur 3.20 Relatief aandeel van de schade binnen en buiten de rustgebieden (bron: BIJ12).

Het verband tussen het aantal ganzen in een jaar en de in dat jaar geconstateerde schade is niet heel sterk. Figuur 3.21a geeft aan dat er relatief grote spreiding is. Als we er vanuit gaan dat er geen schade kan zijn als er geen ganzen zijn is het mogelijk een minimale en een maximale lijn te trekken beginnend bij het nulpunt. De schade per gans komt bij deze hele globale beschouwing tussen de €4,50 en €12 te liggen. De sterke variatie in de schade in de akkerbouw (piekjaar 2012) zorgt hierbij voor een grote spreiding. Er is geen duidelijk toename in de schade per gans (figuur 3.21b) zoals deze wel te zien is bij andere provincies.

Deze berekeningen (figuur 3.21 a en b) zijn uitgevoerd voor alle ganzensoorten samen omdat de schadetoewijzing niet altijd eenduidig aan een soort kan worden gekoppeld. Op advies van BIJ12/Faunazaken is daarom geen aparte verkenning per ganzensoort uitgevoerd.

Figuur 3.21a Verband tussen ganzenaantallen en ganzenschade. Ieder punt is een jaar, de grijze stippellijn geeft het statistische verband van de punten weer. De rode lijnen maken het mogelijk om snel te zien dat er theoretisch gezien voor 100.000 ganzen tussen de 450.000 en 1.200.000 schade is uitgekeerd.

Figuur 3.21b Schadeomvang uitgedrukt in schadebedragen per gans over de jaren heen. Het verloop van de lijnen geeft een beeld dat gecorrigeerd is voor veranderingen in totale ganzenaantallen over de tijd of schommelingen in aantallen tussen jaren.

3.4 Evaluatie van de doelstellingen.

Doelstelling Schadeniveau:

De feitelijke, getaxeerde schade veroorzaakt door standganzen terugbrengen tot het schadeniveau van respectievelijk 2005 voor de Grauwe Gans, 2011 voor de Brandgans en schadeniveau nul voor de Canadese Gans.

Realisatie:

Voordat we kunnen bepalen of de getaxeerde schade doelstelling gehaald is moeten we ook verduidelijken wat er met de schadedoelstelling bedoeld wordt. Er wordt gesproken over het terugbrengen tot een door standganzen veroorzaakt niveau. Dit niveau is echter niet rechtstreeks af te leiden uit de schadecijfers omdat de winterschade mede veroorzaakt wordt door trekganzen. We leiden daarom het relevante schadeniveau op de volgende manier af:

- Het gaat om de zomerschade
- Het gaat om de schade die zomerganzen ook in de winter maken. Dat betekent dat bepaald moet worden wat het aandeel is van de standganzen in de populatie van de winterganzen. Hiervoor maken we gebruik van de berekeningen uit §2.2.3 en figuur 2.12. Het aandeel standganzen in de winterpopulatie gebruiken we als indicatie voor het aandeel van standganzen in de schadeomvang.

In tabel 3.4 zijn voor Grauwe Gans en voor Brandgans de schadebedragen voor a. en b. weergegeven. Met behulp van twee voorbeelden lichten we kort toe hoe de getallen berekend zijn voor bovenstaande relevante schadeniveaus a en b. Voorbeeld a: De zomerschade door Grauwe gans bedraagt in 2005 1000 € en in 2020 25.000 €. Voorbeeld b: om de relatieve bijdrage van de standganzen Grauwe Gans in de winterschade te berekenen maken we gebruik van het voor figuur 2.12 berekende aandeel standganzen Grauwe Gans in de winterpopulatie (40%) en

berekenen met behulp van het totale schadeniveau (in 2005 340.000 € voor Grauwe Gans) de relatieve bijdrage van de Grauwe Gans standganzen populatie ($40\% \times 340.000 \text{ €}$).

Tabel 3.4 Vergelijking van beleidsdoelstelling en in 2020 behaald resultaat (kleurcode: rood = niet behaald, groen = behaald, oranje = doel binnen bereik)

	Doelstelling		2020
Zomerschade Grauwe Gans t.o.v. 2005	1000 €		25.000 €
Zomerschade Brandgans t.o.v. 2011	500 €		1.000 €
40% aandeel van standganzen-Grauwe Gans in winterschade 2005	136.000 € ($40\% \times 340.000 \text{ €}$)		128.000 € ($40\% \times 320.000 \text{ €}$)
27% aandeel van standganzen-Brandganzen in winterschade 2011	24.300 € ($27\% \times 90.000 \text{ €}$)		54.000 € ($27\% \times 200.000 \text{ €}$)
Canadese Gans	0 €		Huidig schadeniveau onbekend, geen taxaties

Uit bovenstaande tabel is af te leiden dat de doelstelling in termen van schade niet behaald is. Dit geldt voor de doelstelling voor de zomerschade (Brandgans en Grauwe Gans) en voor het aandeel dat Brandganzen hebben in de winterschade.

Daarbij is wel ook een aantal kanttekeningen te maken:

- De mate van overschrijding is niet enorm hoog. Op landelijk niveau gaat het om schade van miljoenen euro's. In Zeeland liggen de overschrijdingen van de doelstelling in de orde van tienduizenden euro's.
- Het is duidelijk dat het areaal waarop de schade is waargenomen ook is afgenomen. Dat is een indicatie dat het wellicht ook goed lukt om de ganzen binnen de ganzenrustgebieden te concentreren.
- Ook is het belangrijk om op te merken dat de doelstelling is geformuleerd in termen van getaxeerde schade. Dit wordt ook bepaald door veranderingen in de gewasprijs. Met name de grasprijs is fors toegenomen over de periode 2005 tot 2020. In een aantal provincies wordt de schade om deze reden inmiddels uitgedrukt in het verlies van kg droge stof opbrengstderving.

In aanvulling op de kanttekening merken we ook op dat de totale winterschade over de gehele periode 2005-2020 redelijk constant is en schommelt rond de 1 miljoen euro. Er is geen sprake van een sterke toename zoals dat wel het geval is bij andere provincies.

Doelstelling Populatieomvang

Om tot een goede schadebeheersing te komen is ook aangegeven welke aantallen ganzen er maximaal kunnen zijn.

Realisatie

Uit onderstaande tabel is af te leiden dat er meer standganzen zijn dan er volgens de streefstanden beoogd.

Tabel 3.5 Vergelijking van beleidsdoelstelling en in 2020 behaald resultaat (kleurcode: rood = niet behaald, groen = behaald, oranje = doel binnen bereik)

	Doelstelling standganzen		Realisatie 2020
Grauwe Gans (2005): ...	2500 broedparen 10.000 individuen		17000 individuen
Brandgans (2011): ...	700 broedparen 2300 individuen		6700 individuen
Canadese Gans:	20 broedparen 100 individuen		3600 individuen

Het lukt niet om de standganzen aantallen te beheersen en beoogde streefstanden te bereiken. Hiervoor zou aanvullend beheer nodig zijn dat daadwerkelijk een bijdrage levert aan het terugdringen van de aantallen (zie ook §4.2).

4 Causaliteit en doelmatigheid

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk bespreken we in hoeverre het behalen van de doelen al dan niet een causaal gevolg is van het gevoerde beleid en in hoeverre daarbij ook sprake is van een doelmatig beleid.

Daarbij geven we aan dat er een aantal instrumenten zijn waarmee de doelstellingen gerealiseerd kunnen worden. Het gaat om de volgende typen beleid:

- 1) Realisatie van streefstanden van populatieomvang voor standganzen. Ingrijpen op de populatie door dieren te doden, of te voorkomen dat dieren zich kunnen voortplanten.
- 2) Ruimtelijk beleid. Hierbij gaat het om het aanwijzen van gebieden waar ganzen rust hebben zodat er in de overige gebieden geen of minder overlast en schade is van ganzen.
- 3) Regionale overleggen en maatwerk: Hierbij gaat het om een communicatiestrategie ter ondersteuning van een verantwoorde uitvoering met de mogelijkheid voor uitwisseling van ervaringen met het beleid tussen verschillende belangengroepen en de borging van het proces van lerend beheren.
- 4) Vergoedingsbeleid: Hierbij gaat het om het voeren van een systeem van schadevergoedingen waardoor er een vergoeding in evenwicht met de geleden schade wordt uitgekeerd.
- 5) Aanvullende beheerafspraken. Er zijn diverse afspraken gemaakt om het beheer goed te reguleren.
- 6) Is er voldoende beleid geweest om de Instandhoudingsdoelen te beschermen tijdens de uitvoering van het beheer.

Voorafgaand aan de uitwerking is het goed om kort stil te staan bij het gegeven dat het relatief lastig is gebleken een eenvoudige relatie tussen ganzen en schade te vinden. Er blijken veel factoren te zijn die de relatie kunnen maskeren. Kader 4 geeft hiervan een overzicht.

Kader 4: Inhoudelijke methodologische afbakening evaluatie causaliteit

Er zijn veel factoren te onderkennen die er voor zorgen dat de verwachte 1 op 1 relatie tussen ganzen en schade niet zo makkelijk is aan te tonen, te weten:

Aan ganzenvraat gerelateerde factoren die invloed hebben op de schade

- Verandering in soortensamenstelling, opkomen van onkruid
- Afname van de vegetatiebedekking, meer open bodem
- Verslumping van de bodem
- Vervuiling van het perceel door feces van ganzen
- Verlies van kwaliteit van het oogstbare gewas (met name het maaibare gras) door omduwen /plat trappen
- Verlies van gunstig microklimaat doordat gewas zo kort is dat de temperatuur laag blijft en het gewas minder snel groeit in het vroege voorjaar (ontkoppeling van de relatie met de temperatuursom T_{som} , een landbouwkundig gebruikt, meteorologische maat voor de verwachte fenologie).
- (positief) Ontwikkeling van wortelstelsel gedurende begrazingperiode waardoor later een versnelde groei mogelijk is (de groeisput)

Aan het perceel gekoppelde fysische factoren die invloed hebben op de schade

- Variatie in de kwaliteit van de bodem
- Variatie in de grondwaterstanden
- Variatie in het temperatuurverloop in een jaar (het ene jaar t.o.v. het andere jaar)
- Variatie in de droogte in het voorjaar en in de zomer (het ene jaar t.o.v. het andere jaar)
- Variatie in overige schade veroorzakende soorten (b.v. muizen)

Aan taxatieproces gekoppelde factoren die invloed hebben op de schade

- Moment van taxeren
- Moment van oogst in relatie tot het moment van taxeren
- Het aandeel percelen met schade dat niet aangemeld wordt
- Variatie in de gewasprijs
- Discussies over de referentie (wat zou de grasgroei zijn geweest als er geen ganzen zouden zijn geweest)
- Wijze van bemesten en datum van bemesten: binnen en buiten opvanggebieden en de manier waarop dit wordt meegewogen in de referentie
- Jaarlijkse variaties in begrazing door ganzen, waarbij als er minder schade is in een jaar ten opzichte van voorgaande jaren, terugval in schade is die tot discussies kan leiden
- Jaarlijkse variatie in temperatuur en neerslag waarbij aan ganzen toegekende misschatting als gevolg van klimaat in een jaar ten opzichte van voorgaande jaren terugval in schade kan zijn die tot discussies kan leiden.

Aan de ganzendichtheid gekoppelde factoren:

- Populatieontwikkeling ganzen lokaal, provincie, Nederland en de fly way
- Verspreiding in de provincie: binnen en buiten rustgebieden
- Duur van het winterseizoen, vertrekdatum van arctische ganzen
- Effectiviteit van het populatie- en verjagingsbeheer (preventieve weringsmiddelen, afschot, verjaging met ondersteunend afschot, nest en eieren behandeling) lokaal en ook juist op grote afstand

Overige factoren

- Klimaatverandering en verandering in lengte van het groeiseizoen
- Steeds toenemende overlap tussen aanwezigheid ganzen en begin van het grasgroeiseizoen (Tsom)
- Gebrek aan controle bij boeren op uitvoering van verjaagacties door jager
- Ineffectiviteit van de verjagingsmethoden, gewenning van ganzen aan wering

Het is niet haalbaar om al deze factoren kennisinhoudelijk in deze evaluatie te bepalen. Er lopen momenteel in het kader van kennisontwikkeling door BIJ12 uitgezette experimentele onderzoeken waarin een aantal van de hierboven genoemde factoren worden gemeten zodat er meer kennis wordt verzameld over de hierboven genoemde factoren, en daarmee het belang daarvan op de totale schadebepaling duidelijker wordt.

4.2 Bestrijding ganzenschade door populatiereductie

4.2.1 *Populatiereductie van standganzen*

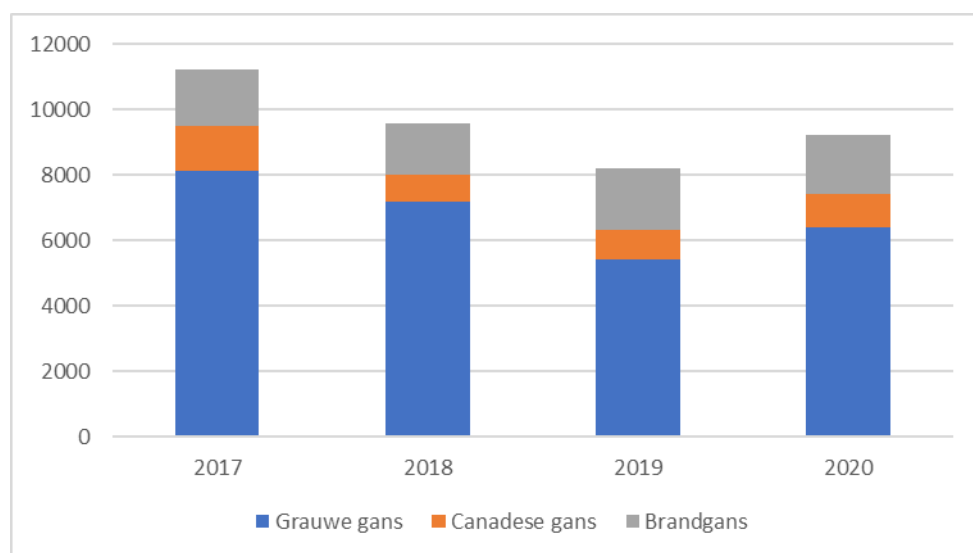
In Zeeland is er geen specifieke doelstelling voor het aantal te doden dieren of het aantal voortplantingen dat voorkomen dient te worden. In het Faunabeheerplan zijn algemene doelen

beschreven waarbij de na te streven faunaschadeniveaus zijn vertaald naar streefstanden voor de standganzenpopulatie. Middels jaarlijkse afspraken over het beheer (werkplan op basis van het faunabeheerplan van de faunabeheereenheid FBE) worden deze afspraken concreet gemaakt. Met oog op de evaluatie is het mogelijk om te bepalen of maatregelen voor populatiereductie een relevante bijdrage leveren aan het behalen van geformuleerde streefstanden met oog op faunaschade. Voordat we dit bepalen geven we eerst een overzicht van alle informatie die er over het populatiebeheer is. Daarbij maken we gebruik van gegevens van de FBE en de WBE's. Hierbij melden we, mede op verzoek van de FBE, op voorhand dat er tussen de jaren verschillen zijn in de manier waarop gegevens verzameld zijn. Hierdoor is het minder goed mogelijk om gedegen trends te bepalen (dit speelt vooral bij de oude gegevens van 2005-2015). Een langjarige vergelijking is lastig, dus we kijken naar de laatste 4-5 jaar.

4.2.2 Genomen maatregelen in cijfers

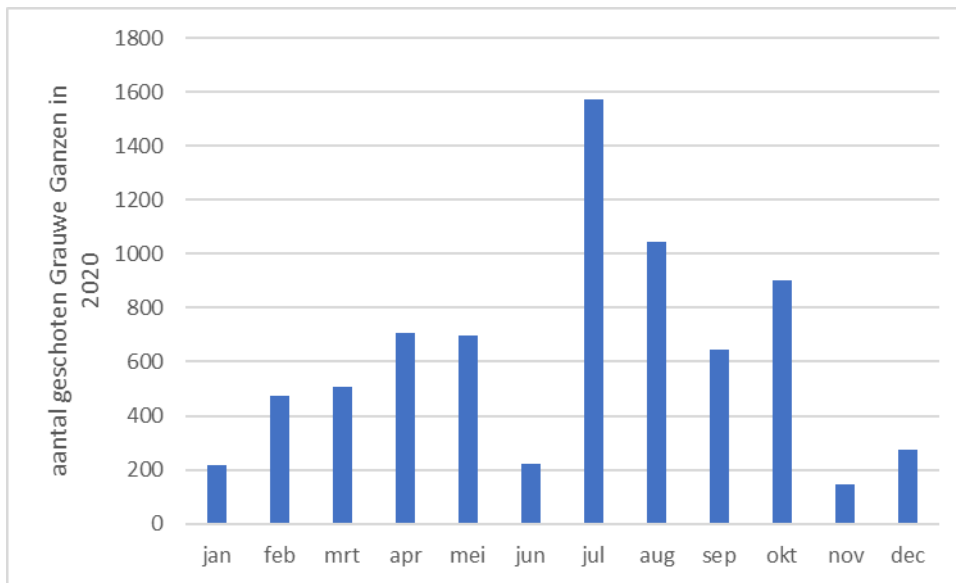
Afschot

Per jaar worden (ook als onderdeel van de verjaging) tussen de 8000 en 11000 dieren geschoten (figuur 4.1).

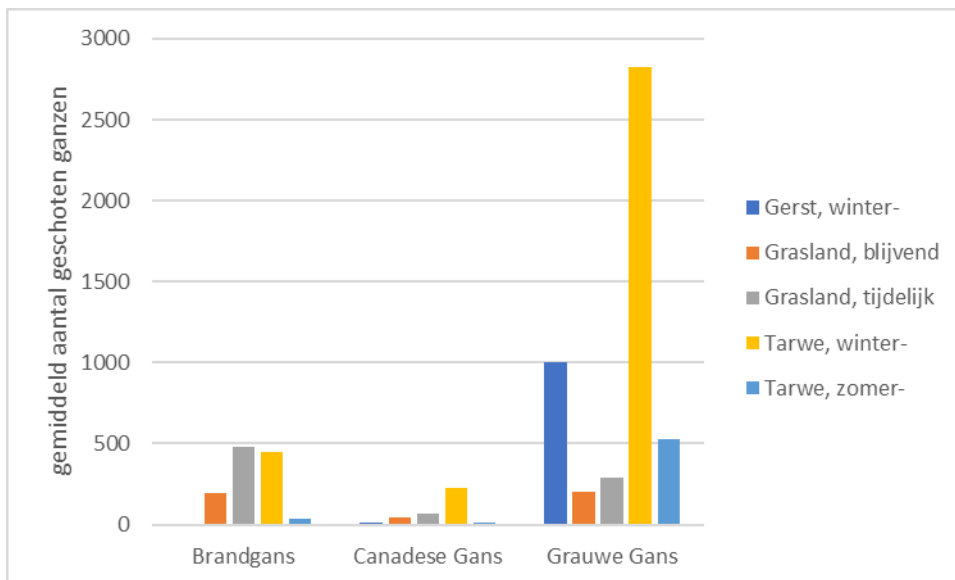
Figuur 4.1 Afschot per jaar.

Het afschot vindt vooral plaats in de zomermaanden (figuur 4.2).

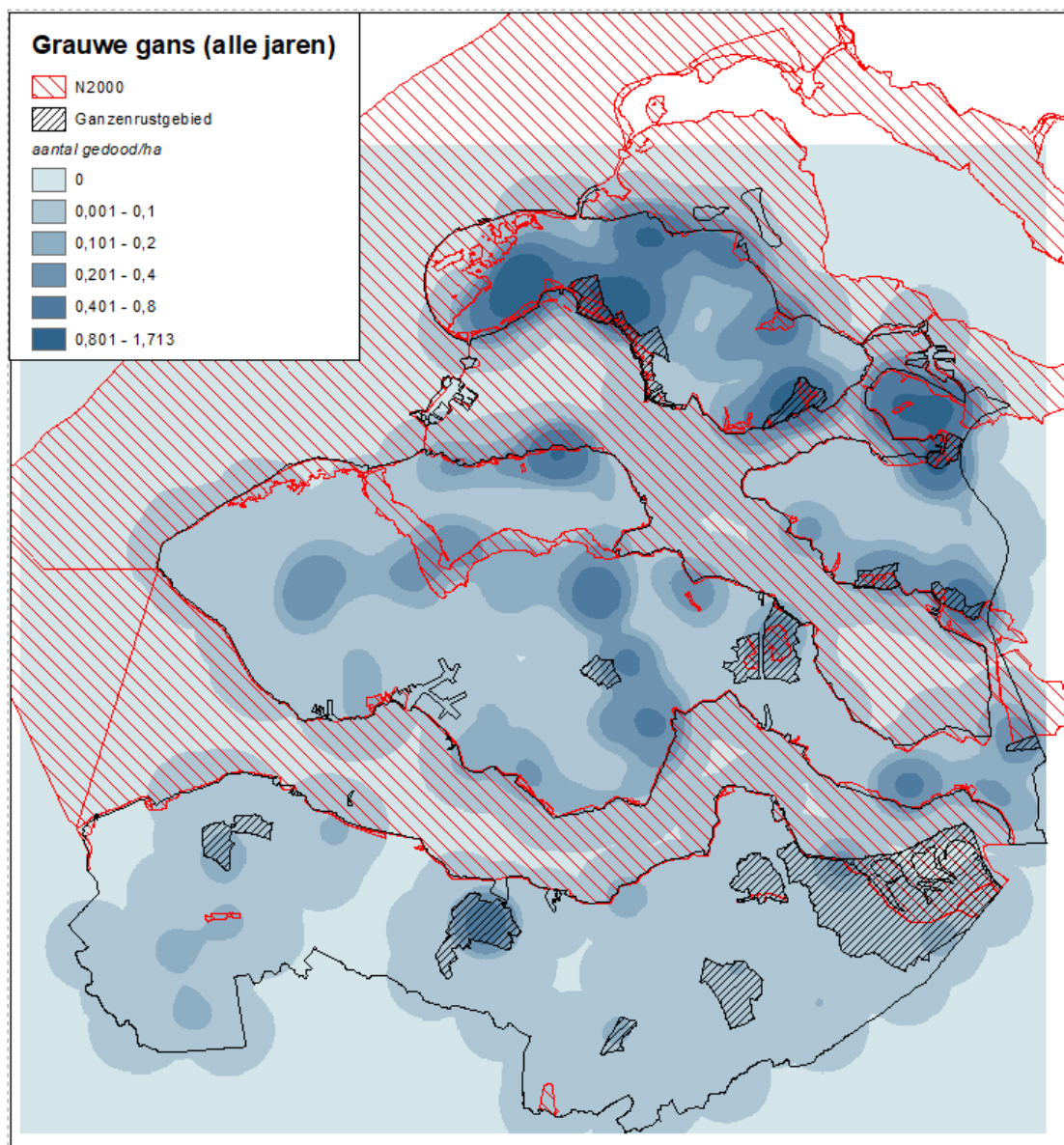
Figuur 4.2 Seizoenspatroon van het afschot van Grauwe Ganzen in het jaar 2020

Er vindt relatief veel afschot plaats op tarwe.

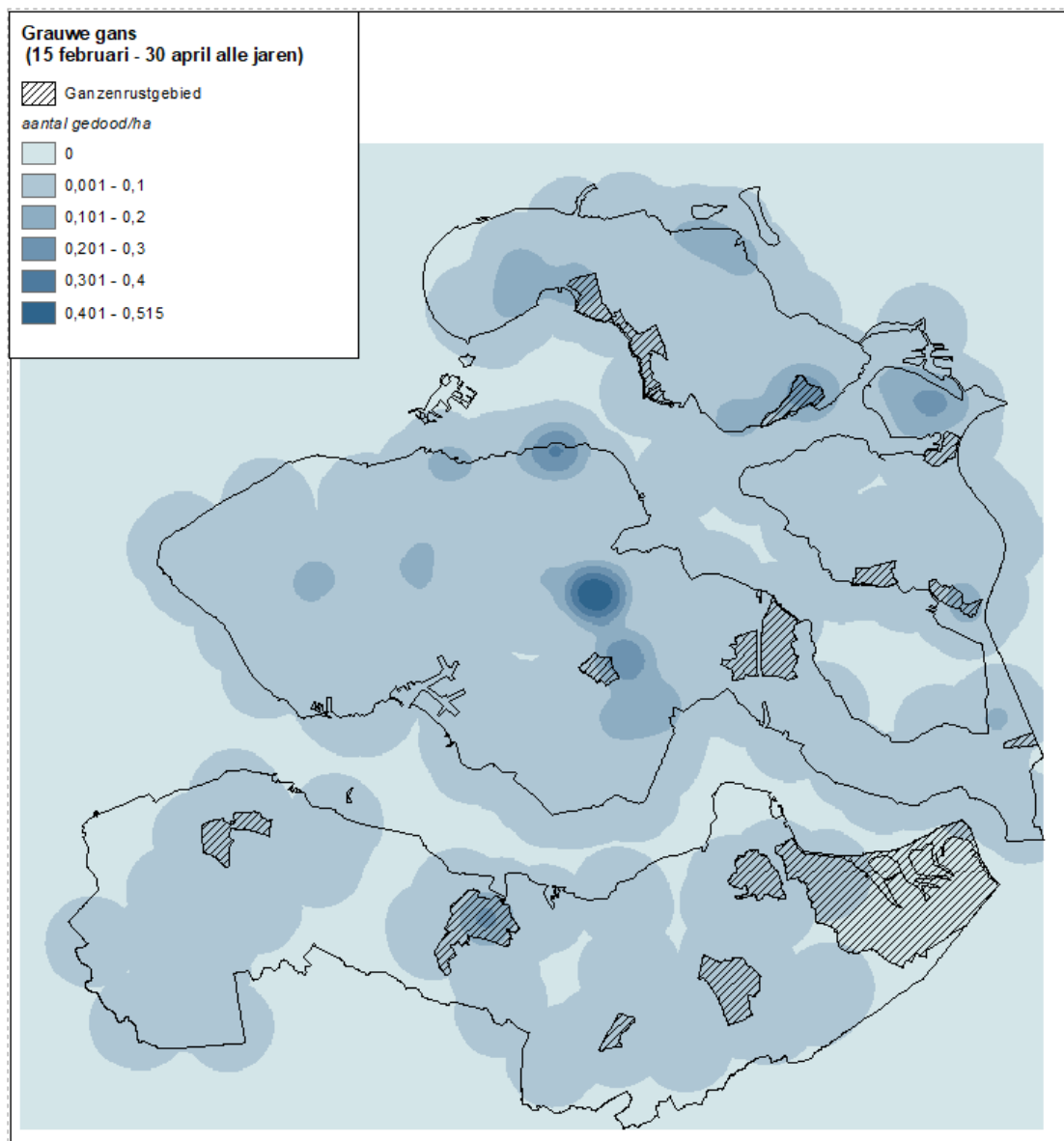

Figuur 4.3 Verdeling van het afschot per gewastype en per ganzensoort (gemiddeld beeld voor de jaren 2017 – 2020)

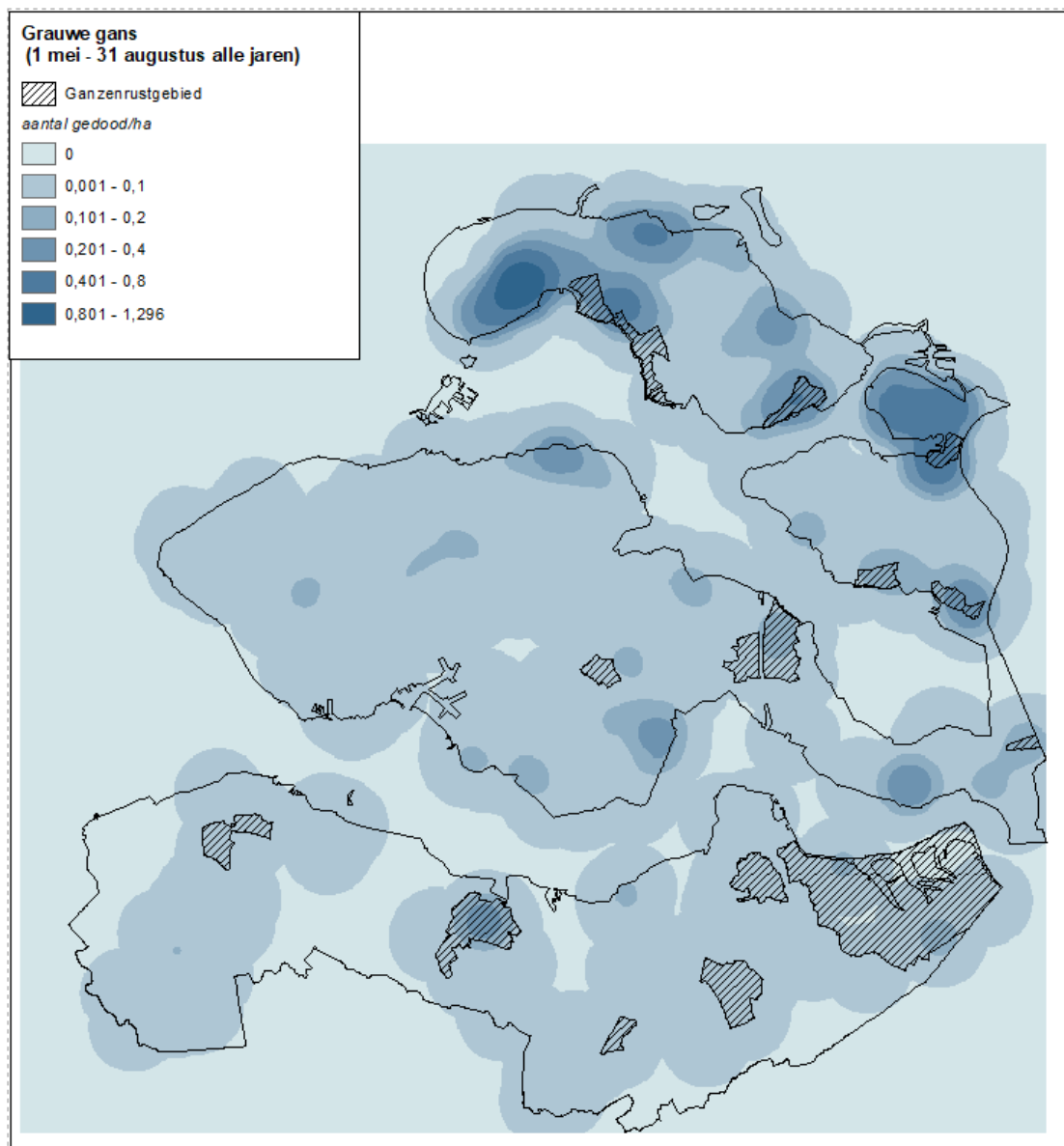
Het afschot vindt plaats in de gebieden waar ook relatief veel ganzen zitten (figuur 4.4). Dit komt goed overeen met het ruimtelijke patroon van de schade (figuur 3.11).

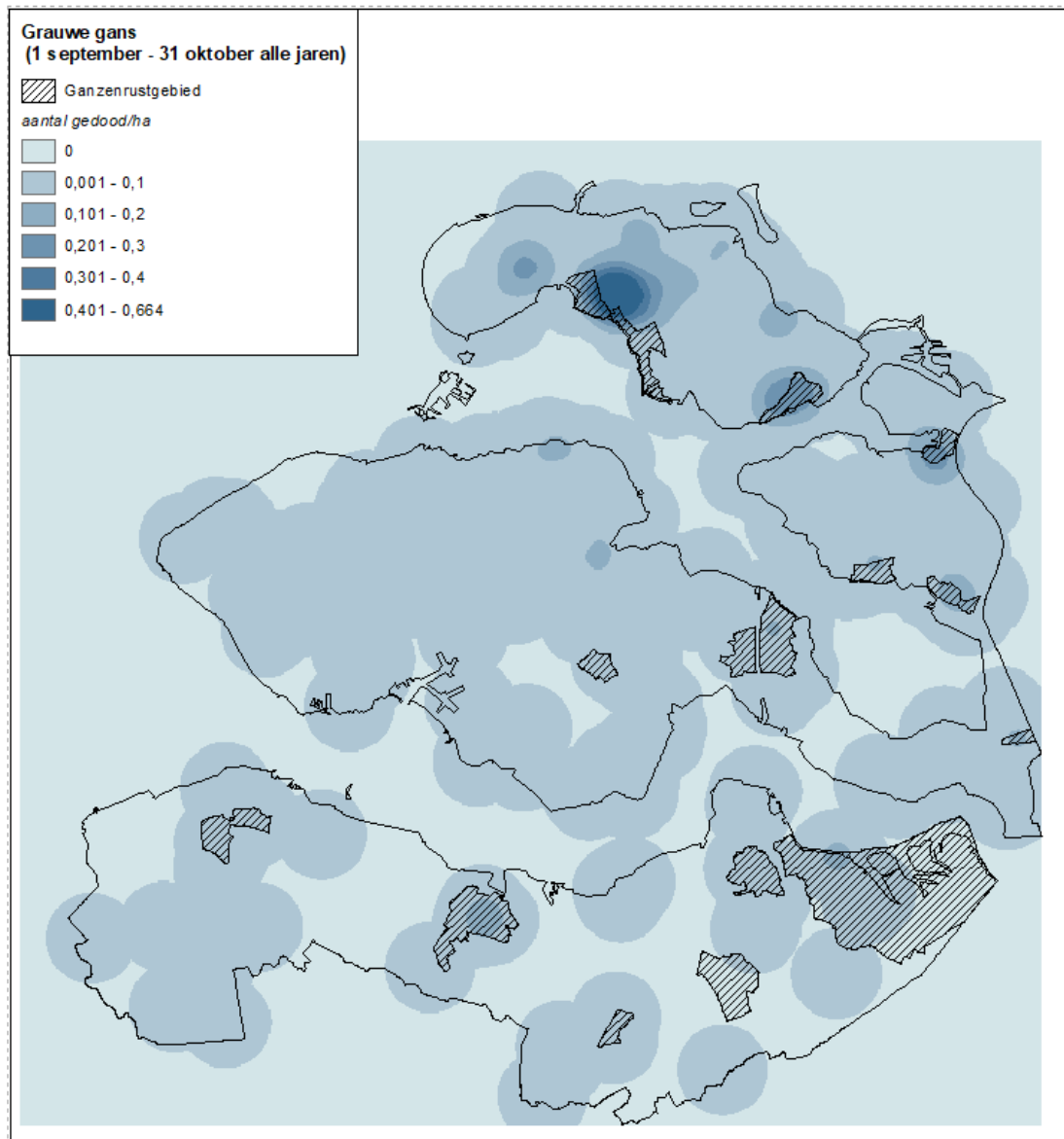
Figuur 4.4a Ruimtelijk beeld van het afschot voor de jaren 2017 t/m 2020 samen.

Figuur 4.4b Ruimtelijk beeld van het afschot in de het vroege voorjaar (voor de jaren 2017 t/m 2020 samen).

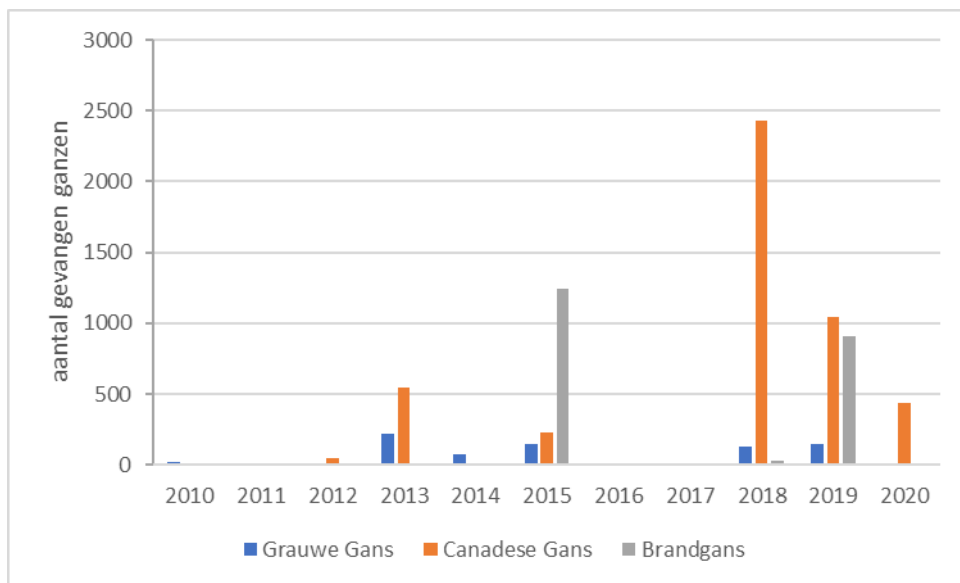

Figuur 4.4c Ruimtelijk beeld van het afschot in de zomer (voor de jaren 2017 t/m 2020 samen).

Figuur 4.4d Ruimtelijk beeld van het afschot in het najaar(voor de jaren 2017 t/m 2020 samen).

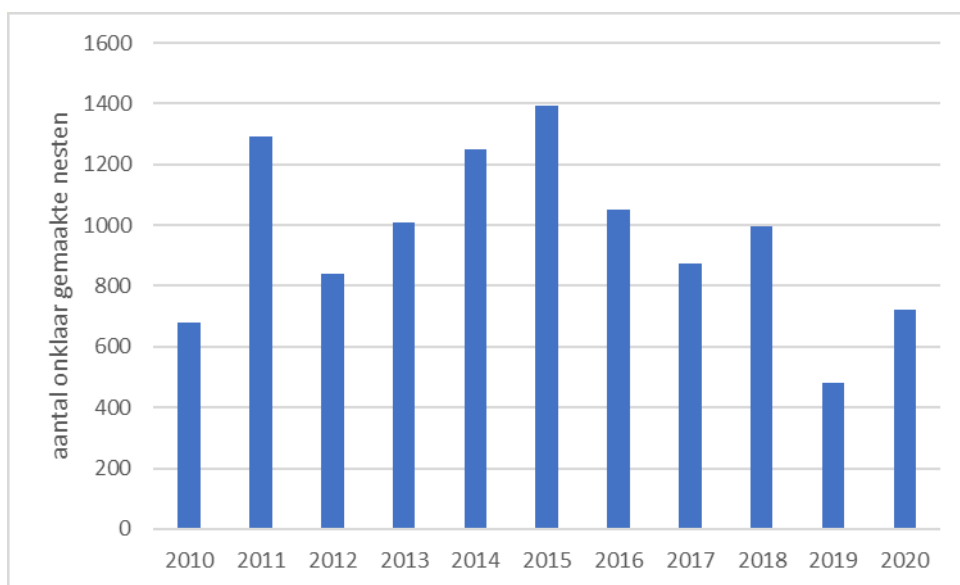
Daarnaast zijn er in een aantal jaren Grauwe Ganzen, Brandganzen en Canadese Ganzen gevangen met vangkooien en gedood (figuur 4.5). Individuele vangsten kunnen oplopen tot honderden dieren die in één keer verwijderd worden uit de lokale populatie. De dieren worden tijdens de periode van rui van de slagpennen bij elkaar gedreven omdat zij dan niet kunnen vliegen. De vangsten hebben betrekking op lokale broedvogels en ganzen die een gebied opzoeken om daar te ruien.

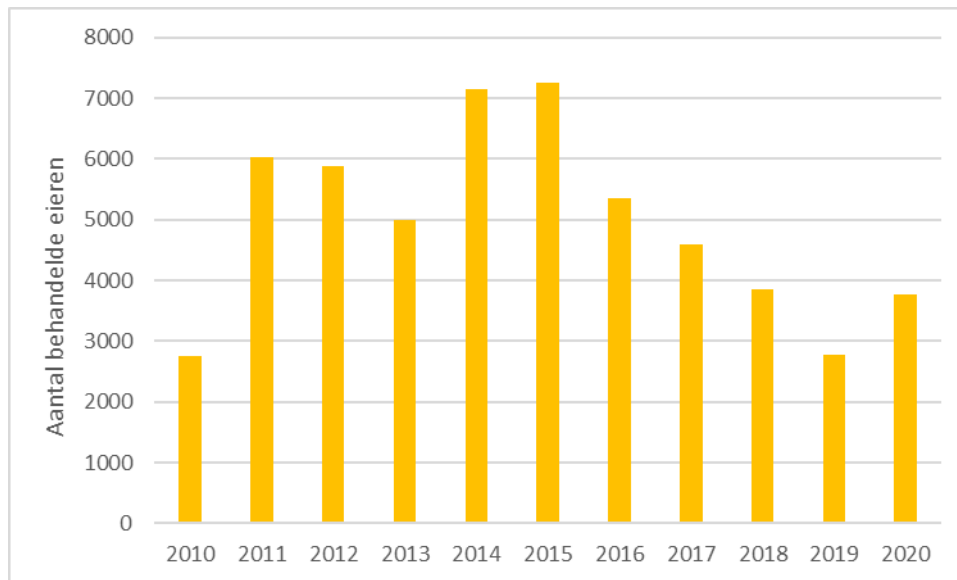
Figuur 4.5 Aantal met een vangkooi gevangen en gedode ganzen per soort voor de periode 2010 tot 2020 (in 2016 en 2017 was geen ontheffing beschikbaar).

Reproductiebeperking

Naast afschot is er voor broedende ganzen ook sprake van beheer door de reproductie te beperken door middel van legselbehandeling. Deze maatregel wordt voornamelijk ingezet voor de Grauwe Gans. Het gaat dan om het onklaar maken of verwijderen van nesten (nestbehandeling, figuur 4.6) of het prikken van eieren (figuur 4.7). Ook voor de Grote Canadese Gans wordt legselbeheer uitgevoerd, omdat de soort zeer verspreid broedt is de organisatie van legselbeheer echter ingewikkeld en is er geen sprake van gericht beheer. De informatie over legselbeheer van de Grote Canadese Gans is slechts onvolledig beschikbaar en daarom niet opgenomen.

Figuur 4.6 Aantal onklaar gemaakte nesten van Grauwe Ganzen per jaar (bij de FBE beschikbare data tot en met 2018 nagenoeg compleet)

Figuur 4.7 Aantal behandelde eieren van Grauwe Ganzen (bij de FBE beschikbare data tot en met 2018 nagenoeg compleet).

4.2.3 Evaluatie van het populatiebeheer

Bijdrage van populatiebeheer aan populatiedynamiek

Om de bijdrage van populatiebeheer aan de populatiedynamiek van de Zeeuwse standganzenpopulaties te analyseren is een simpele rekenkundige benadering gekozen om de populatieontwikkeling op basis van afschotdata te voorspellen en dan vervolgens de resultaten te confronteren met de in de zomertellingen vastgestelde daadwerkelijke populatieontwikkeling. Hiervoor zijn afschotdata bewerkt tot een ruwe inschatting van het aandeel vogels dat jaarlijks aan de standpopulatie (= het aantal in de maand juli) wordt onttrokken.

Uitgangspunt is dat de juli-telling de totale grootte van de standpopulatie **Grauwe Ganzen** weerspiegelt aan het einde van het broedseizoen. In de loop van het hierop volgende jaar worden door afschot vogels aan de populatie onttrokken. Dit aantal gedode vogels, gedeeld door de julitelling, is de proportionele sterfte (mortaliteit) per jaar die bijvoorbeeld te gebruiken is in een populatiemodel.

Een complicatie is dat niet alleen ganzen uit de standpopulatie worden geschoten, maar ook overwinterende trekganzen. Het aandeel standganzen in de populatie in het winterhalfjaar is ruw geschat door het aantal uit de julitelling te delen door het gemiddelde aantal in najaar en winter. Door het afschot in de winter te vermenigvuldigen met de fractie standganzen schat je het aantal 's winters geschoten standganzen. Opgeteld bij het afschot in de zomer (allemaal standganzen) geeft dat het totale afschot van standganzen. Dat wordt vervolgens gedeeld door de julitelling om de jaarlijkse mortaliteit te schatten.

Gegevens voor deze berekening waren voorhanden voor de drie seizoenen 2017/18 t/m 2019/20 (voor 2020/21 wel afschot- maar geen aantalsgegevens). Voor **Grauwe Gans** bedroeg het proportionele afschot in die jaren 19-28% van de juli-populatie (gemiddelde 24%, s.d. 5%).

Om een indicatie te geven van de impact van afschot op de populatieontwikkeling is een simpel populatiemodel geparameteriseerd met 24% extra mortaliteit door afschot van standganzen (in alle leeftijdsklassen). Wanneer in het model rekening wordt gehouden met deze aanvullende mortaliteit door afschot, veranderde de populatiegroeisnelheid van 12% groei per jaar (zoals nu uit de juli-tellingen naar voren komt) naar 15% afname per jaar (wat momenteel dus niet door de juli-tellingen wordt bevestigd). Van een dergelijk afschot valt een merkbaar effect op de populatie te verwachten, leidend tot een afname van de standganzenpopulatie.

Een kanttekening hierbij is de gevoeligheid van de modellering voor ruimtelijke variatie in het afschot en het aandeel standganzen. Dit is iets dat in Zeeland een grotere rol zou kunnen spelen dan in andere provincies, bijvoorbeeld in Noord-Holland. Overwinterende Scandinavische Grauwe Ganzen zitten relatief veel in Oost-Zeeuws-Vlaanderen (Saeftinghe e.o.). Als daar relatief veel afschot plaats vindt zal het aandeel standganzen lager zijn dan berekend, en vice versa.

Voor **Brandgans** is dezelfde systematiek toegepast. Hier bedroeg het proportionele afschot in die 12-17% van de juli-populatie (gemiddelde 14%, s.d. 3%), minder dan bij de Grauwe Ganzen. Indicatief (als we het proportionele afschot meerekenen en het resultaat van de populatieontwikkeling vergelijken met de populatieontwikkeling op basis van de juli-tellingen): de door het model voorspelde populatiegroeisnelheid veranderde daarvoor van 13% groei per jaar naar 2,5% afname per jaar.

Voor **Grote Canadese Gans** werkt deze aanpak niet, omdat er in juli ruiers van buiten de provincie in Zeeland aanwezig zijn. Het is dus niet duidelijk hoe groot de Zeeuwse standpopulatie van deze soort is.

Uit de voorgaande berekeningen blijkt dat, zowel voor Grauwe als voor Brandgans, op basis van de onttrekking door afschot voorspelde jaarlijkse afname van de populatie (populatiekrimp) niet overeenkomt met de resultaten van de julitellingen. Deze laten namelijk een jaarlijkse toename van de standganzenpopulaties van beide soorten zien. Ondanks het uitgevoerde populatiebeheer nemen beide populaties verder toe. Verklaringen voor deze observatie (die ook in andere provincies als discrepantie van beheermaatregelen en aantalsontwikkelingen optreedt, zie o.a. Noord-Holland, Utrecht, Fryslân, Groningen) kunnen liggen in eventuele uitwisseling met ganzenpopulaties over provinciegrenzen heen (immigratie), maar ook in onduidelijkheden in de registratie van afschotcijfers (kwantitatieve overschatting van beheermaatregelen).

Effectiviteit van maatregelen ter beperking van de reproductie

We schatten het effect van de reproductiebeperkende maatregelen (eieren prikken en nesten verwijderen) op de populatie-ontwikkeling van de Grauwe Gans als standgans in als klein. Het betreft namelijk slechts een beperkt deel van de Zeeuwse populatie en veel van de behandelde legfels zouden ook om andere redenen niet tot aanwas in de populatie hebben geleid, door mislukken van het legsel en/of sterfte van de kuikens (o.a. van der Jeugd et al. 2006). Eerder onderzoek op Texel van Kleijn et al. (2011) wees er op dat legselbehandeling de groei van de broedpopulatie vertraagde, maar dat de maatregel in de loop der jaren minder effectief werd. Een reden hiervoor is dat de ganzen op de maatregelen reageerden door steeds meer verstopt te gaan broeden waardoor minder nesten gevonden konden worden. In de provincie Fryslân werd tussen 2014 en 2020 op verschillende terreinen van It Fryske Gea en Staatsbosbeheer

begeleidende monitoring uitgevoerd van legselbehandeling (Kleefstra et al. 2015, Kleefstra 2015, 2016, 2020). Hieruit bleek dat legselbehandeling niet leidde tot een afname van het aantal broedende Grauwe Ganzen en dat broedresultaten in gebieden met legselbehandeling deels zelfs beter waren dan in gebieden zonder legselbehandeling (wat er op wijst dat andere effecten het broedsucces meer bepalen, zoals predatierisico en voedselbeschikbaarheid). Studies aan Grauwe Ganzen en Grote Canadese Ganzen in stedelijk gebied in Noordrijn-Westfalen in Duitsland wijzen in dezelfde richting (Kowallik et al. 2018, Knickmeier & Mönig 2018), maar lieten tegelijk zien dat het ganzenconflict verminderde omdat de stakeholders het gevoel kregen dat er actie werd ondernomen (Kowallik et al. 2018). Verder werden in deze Duitse studies aanwijzingen gevonden dat het aantal niet-broedende vogels rondom de locaties met legselbehandeling verminderde (vogels die te jong zijn om te broeden en/of door hoge dichtheden geen plek krijgen om te broeden).

4.3 Ruimtelijk beleid met ganzenrustgebieden

Voor de analyses rondom de effectiviteit van de ganzenrustgebieden verwijzen we ook naar hoofdstuk 2.2.4 (concentratie ganzenaantallen) en hoofdstuk 3.3 (concentratie schade). In het winterhalfjaar worden tussen de (ruim) 50% en (kleine) 70% van de overwinterende ganzen opgevangen in de ganzenrustgebieden (figuur 2.15). Dat is een relatief hoog percentage vergeleken met andere provincies (Schekkerman et al. 2018, Latour et al. 2021). De schade vindt daadwerkelijk plaats in en rondom de ganzenopvanggebieden. Dat geeft ook aan dat het goed lukt om de ganzen in deze gebieden te concentreren. Ongeveer 60 % van de schade vindt plaats binnen de ganzenopvanggebieden (figuur 3.12). Dit is een hoog aandeel in de schade. Het is in feite gunstig dat er veel ganzen in de rustgebieden zitten en er daar ook veel schade is. Dat betekent namelijk dat het lukt om de ganzen in gebieden te concentreren.

4.4 Vergoedingsbeleid

Vergoedingsbeleid kan effect hebben op het succes van het ganzenbeheer. Als vergoedingen te hoog zijn, worden de kosten voor het beleid te hoog. Als de kosten juist te laag zijn dan is er onvoldoende draagvlak voor het beleid. Of de vergoedingen passend zijn, is deels een normatieve / subjectieve vraag.

Maar in Zeeland is in ieder geval sprake van een stabiele vergoeding per gans over een langere periode (zie figuur 3.13b). Dat betekent dat het vergoedingsbeleid op dit moment als passend kan worden beoordeeld, waar het gaat om de beheersing van de kosten voor faunaschade. Het is daarbij waarschijnlijk een sterk punt dat niet gekozen is voor een aanpak met automatische taxaties. In de provincies waar dit wel is gedaan zijn de vergoeding per gans steeds hoger geworden terwijl niet zeker is of de schade evenredig is toegenomen. Momenteel laat BIJ12/Faunazaken onderzoek uitvoeren waarbij naar de relatie tussen de intensiteit van de ganzenbegrazing (aantal ganzen op het perceel) en de omvang van de schade op perceelsniveau. In dit onderzoek staat graslandschade centraal. De resultaten van het onderzoek zullen eind 2022 beschikbaar komen.

De vraag of het vigerende vergoedingsbeleid past bij de doelstelling om zorg te dragen voor een goede oogst en een passende tegemoetkoming voor opbrengstderving is nauwelijks te beantwoorden in een situatie waarin niet alle schade in cijfers bekend is.

4.5 Beheerafspraken gericht op natuurbescherming van trekganzen

Om tot een balans tussen natuur en maatschappelijke belangen te komen is het belangrijk om erbij stil te staan dat het schadebeheer niet ten koste van natuurdoelen gaat. Hiervoor zijn door de provincies regels en voorwaarden gesteld aan de momenten waarop populatiebeheer en verjaging met afschot kan plaatsvinden.

Er zijn diverse periodes aangegeven waarbinnen verjagen plaats kan vinden. De start van populatiereductie is op de begindatum van de zomerperiode.

- Voor Grauwe Gans is dit 15 februari (een vroege broeder)
- Voor Brandgans is dit 1 mei

Canadese Gans mag jaarrond bestreden worden, met de kanttekening dat de rust van trekganzen binnen rustgebieden tot 1 april gegarandeerd moet blijven.

Uit de gegevens is niet af te leiden dat hier grote afwijkingen zijn geweest.

Ook is aangegeven dat verstoring van en schade aan overige natuurwaarden zoveel mogelijk voorkomen dient te worden bij de inzet van landbouwschadebestrijdende en populatiereducerende maatregelen, zoals verjagen, nestbehandeling, afschot en vangen.

Er is geen reden om aan te nemen dat overige natuurwaarden bovenmatig en onnodig verstoord zouden zijn.

5 Ervaringen met het beleid

5.1 Draagvlak voor het beleid

Er spelen op maatschappelijk vlak allerlei belangen die raken aan faunabeheer. Door het voeren van gerichte gesprekken is in kaart gebracht wat er speelt en leeft bij stakeholders en of er voldoende draagvlak is voor het huidige beleid. Hiervoor zijn in totaal twintig interviews gevoerd. De gesprekken vormen een kwalitatieve verkenning van ervaringen met het beleid, en geven geen (semi-)kwantitatieve afspiegeling van meningen. De volgende perspectieven waren vertegenwoordigd in de gesprekken:

- Landbouw (akkerbouw, grasteelt, veredeling, fruitteelt)
- Faunabeheer (jager, bestuurder)
- Terreinbeheerders
- Consulent BIJ12
- Faunabeheereenheid
- Onderzoekers
- Natuurvrijwilligers, vogelaars
- Provincie (beleidsmedewerker, vergunningverlener, jurist)

De ervaringen van de geïnterviewde mensen met het beleid zijn hieronder samengevat in verschillende categorieën.

5.2 Ervaringen met betrekking tot het behalen van de natuurbeschermingsdoelen

Voor de terreinbeheerders heeft het behalen van de beschermingsdoelen en de winterrust van de trekganzen de hoogste prioriteit. Voor het beperken van de reproductie van standganzenpopulaties op natuurterreinen worden maatregelen genomen. De inzet hiervoor (tijd, logistiek) door eigen personeel maar ook vrijwilligers, is groot, in de verwachting dat deze inzet wordt erkend en dat de inspanningen resultaat opleveren. Dat is echter niet op alle terreinen duidelijk. De effectiviteit van maatregelen wordt bepaald door de draagkracht die terreinen voor ganzen hebben, onderlinge concurrentie van ganzen en de rol van predatie. Dit maakt de effectiviteit een complexe puzzel, wat de opgave van het terreinbeheer weer bemoeilijkt. Er is bezorgdheid om het gegeven dat koppelafschot van ganzen in het broedseizoen haaks staat op andere beschermingsdoelen met oog op rust- en broedfunctie van de gebieden voor andere vogelsoorten. Niet alle gebiedsdoelen zijn onderling goed afgestemd. De inzet op verschraling van gebieden, strookt niet goed met de realisatie van opvangcapaciteit voor foeragerende ganzen op het moment dat de natuurterreinen ook als rustgebied moeten fungeren.

5.3 Ervaringen met betrekking tot de beheersing van de schade

In de landbouwsector wordt het probleem van faunaschade door ganzen als ernstig ervaren. Er is de beleving dat de ganzenaantallen alsmaar toenemen en dat de schade zich lokaal sterk concentreert, tot het punt dat dit als ondragelijk wordt ervaren. De beleving van steeds maar toenemende aantallen ganzen is met name gerelateerd aan de groeiende standganzenpopulatie en het feit dat er jaarrond grote groepen ganzen aanwezig zijn (i.p.v. enkel in bepaalde periodes).

De schadeproblematiek op akkerbouwgewassen is veelzijdig en zeer verschillend. In het geval van bijvoorbeeld peulvruchten, foerageren ganzen zowel op de net ingezaaide peulen als op de

peultjes aan de plant vlak voor de oogst. Bij schade in de plantenveredeling is het probleem dat deze behoorlijk hoog kan oplopen, maar niet voor vergoeding in aanmerking komt., Schade aan wintertarwe kan tot verlies van de volledige oogst leiden en dan is er nog de schade aan graszoden.

Meerdere keren wordt geuit dat de schade onbeheersbaar is, omdat de ganzen wennen aan de werende middelen. De ingezette maatregelen leiden dus niet tot een duurzame verjaging. Ook is er heel duidelijk de ervaring dat het probleem door gering slechts naar de buuren wordt verplaatst. Dit speelt met name in gebieden waar geen rustgebieden in de buurt van schadepercelen liggen. Bij verjaging wijken ganzen ook vaak uit naar waterpartijen in de buurt om vervolgens naar de percelen terug te keren, omdat zij daar aantrekkelijk voedsel vinden.

Agrariërs maken zich daarnaast zorgen over de versturende werking van ganzenwerende maatregelen (bijvoorbeeld akoestische gering middels knalapparaten) op overige vogelsoorten op de percelen, met name broedende weidevogels. Op dit vlak is veel behoefte aan kennisoverdracht vanuit lopend onderzoek of recent uitgevoerde proeven. Hiervoor wordt vooral gekeken naar de provincie en BLJ12/Faunazaken. Ook is duidelijk dat er veel interesse is voor meer informatie over effectieve en efficiënte geringpraktijken.

De omvang van 40% eigen risico in combinatie met de leges voor de aanvraag van een schade tegemoetkoming voor fruitschade door mezen wordt als een grote drempel ervaren. Hierdoor dienen veel agrariërs geen aanvraag in. Van jaar tot jaar is de schadeomvang zeer variabel. Gering van mezen uit de boomgaarden lukt nauwelijks: de vogels maken het hele jaar door gebruik van de boomgaard en ze wennen aan gangbare geringpraktijken met vlaggen, ballonnen en linten. De inzet van knalapparaten zorgt voor overlast bij buuren terwijl er geen ervaringen zijn dat deze ook de schade verminderen. Fruittelers kennen geen alternatieve of innovatieve geringstechnieken waardoor het idee heerst dat gering in het algemeen relatief 'nutteloos' is. Dit leidt bij hen tot een gevoel van onmacht en frustratie, en soms vervolgens ook tot een soort acceptatie dat de schade door mezen nu eenmaal een onderdeel is van de bedrijfsvoering ('als je iets niet kunt bestrijden dan moet je er maar mee leven').

Er zijn – in het geval van zowel ganzenschade als mezenschade – zorgen over het mogelijk vertekende beeld van de schade (onderschatting op basis van bestaande cijfers), omdat niet alle schade in beeld komt. Of de schade gemeld wordt, is afhankelijk van het initiatief van de agrariër. Dit initiatief hangt nauw samen met draagvlak voor het beleid. Meerdere keren is aangegeven dat het gevoel heerst dat het beleid dusdanig complex gemaakt is, dat het schadeaanvraag ontmoedigt en het probleem daarmee bij de agrariër teruglegt. Tegelijkertijd wordt ook aangegeven dat veel agrariërs bereid zijn om veel tijd en mankracht te investeren om faunaschade te voorkomen en te bestrijden en daarmee bij te dragen aan een goede oogst. Agrariërs hopen dan ook dat voor een nieuw beleid hun enthousiaste inzet voor een goede teelt en oogst benut wordt en dat ze niet gefrustreerd worden door ontbrekend vertrouwen.

5.4 Ervaringen met de dagelijkse uitvoering

Het voldoen aan de voorwaarden voor het ontvangen van een schade tegemoetkoming van het beleid wordt door agrariërs en faunabeheerders als complexe taak ervaren, omdat de beleidsregels als ondoorzichtig worden beleefd. 'Maak het niet zo ingewikkeld dat niemand er meer gebruik van wil maken' is dan ook een advies dat geuit werd. Het aanvraagbedrag van €300 wordt genoemd als een belangrijke drempel voor het doorgeven van bestaande schade via een aanvraag. Dit aanvraagbedrag in combinatie met de onzekerheid over of aan alle

voorwaarden voor het in aanmerking komen van de tegemoetkoming is voldaan, zorgt ervoor dat schadeaanvragen vaak niet worden ingediend. Agrariërs hebben regelmatig de ervaring dat hun schadeaanvraag wordt afgewezen omdat ze onvoldoende sluitende documentatie van verjaagacties op de eigen percelen kunnen aanleveren. Onduidelijkheid hierover twee opzichzelfstaande invoersystemen die hiervoor bestaan: a) faunaschade (via mijnfaunazaken.nl) en b) de registratie van verjaging door middel van ondersteunend afschot via het FRS – en de ontbrekende toegankelijkheid voor de registratie in het FRS. Deze is slechts toegankelijk voor de jager en de FBE, niet voor de agrariër. Het afwijzen van schadeaanvragen op basis van ontbrekende documentatie van verjaagacties (aantoonbaarheid van adequaat gebruik van ontheffingen voor verjaging) is een regelmatig voorkomend punt en zorgt voor een gevoel van onmacht en frustratie.

De dagelijkse taak om ganzen van de percelen te verjagen wordt als tijdsintensief en weinig doeltreffend beschreven, en tegelijkertijd wordt ervaren dat deze investering in het proces nauwelijks wordt erkend. Individuele agrariërs geven aan dat ze ca. 20 uur in de week bezig moeten zijn met verjaagacties. Daarnaast moeten ze beroep doen op een jager die als vrijwilliger twee aanvullende verjaagacties per week op het perceel moeten uitvoeren ('adequaat gebruik'). Dat strookt voor agrariërs niet met aanvullende 5% eigen risico op de faunaschade. De boer wordt als sluitpost in het beleid ervaren.

5.5 Ervaringen met de dialoog en wensen voor de toekomst

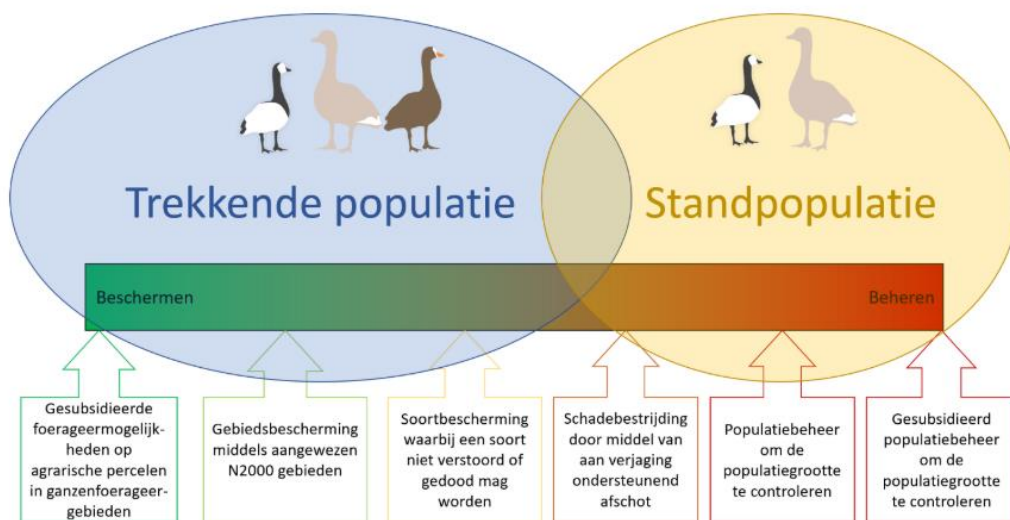
De bestaande dialoog in de regionale ganzenwerkgroepen, of 'ronde tafels', wordt gezien als een belangrijk instrument om met elkaar in gesprek te komen en te blijven. Hier zitten agrariërs, jagers, terreinbeheerders, BIJ12 Faunazaken, FBE, provincie en ook vogelwerkgroepen aan tafel. Er zijn vier regionale overleggen in verschillende Zeeuwse regio's: Zeeuws Vlaanderen, Zuid-Beveland, Walcheren, Schouwen. In 2022 zijn deze verenigd in een provinciaal overleg. Door de betrokkenen vanuit de regio's wordt deze ontwikkeling als minder optimaal ervaren. Zij willen juist op nog kleinere ruimtelijke schaal regelmatig overleggen, zodat lokale spelers vanuit hun verschillende belangen met elkaar in gesprek komen. Voor de schade in de fruitteelt bestaan geen overleggrondes terwijl er wél de behoefte is vanuit de telers. De wens is om een laagdrempelig regionaal dialoog te bevorderen tussen telers, FBE, taxateurs, BIJ12 en de provincie. Betere voorlichting over de mogelijkheden voor schadetegemoetkomingen en effectieve maatregelen en een goede communicatie tussen alle partijen is een duidelijk geuite wens.

Vanuit individuele bedrijven met faunaschade is er een grote behoefte aan goede begeleiding en aanspreekpunten bij de provincie. Dit vergemakkelijkt voor hen het proces rondom vergoedingsregelingen en te nemen (toegestane) maatregelen op het moment dat schade optreedt. Voor de vergoedingsregelingen is BIJ12/Faunazaken het aanspreekpunt, maar lokaal zoekt men in eerste instantie ondersteuning bij de provincie. Ook is er de wens om goed geïnformeerd te worden over uitkomsten van lopend onderzoek en kennisontwikkeling, met name over de effectiviteit van werende maatregelen.

6 Conclusies en aanbevelingen

Het streven naar een goede balans tussen de realisatie van beschermingsdoelen en de beperking van faunaschade is gesitueerd in een dynamisch en complex speelveld. Figuur 6.1 geeft een overzicht van de beleidsinstrumenten die hierbij een rol spelen en hun inzet in de provincie Zeeland.

We geven in dit hoofdstuk per afwegingskader slotconclusies en identificeren aanknopingspunten die cruciaal zijn voor duurzaam en gedragen beleid in de toekomst.

Figuur 6.1 Mix van beleidsinstrumenten die worden ingezet voor de populaties van trekganzen en standganzen binnen het ganzenbeleid in Nederland (uit Maatschappelijke Adviesraad Faunaschade 2021), met uitzondering van het meest rechts genoemde beleidsinstrument, worden deze instrumenten in de provincie Zeeland toegepast.

6.1 Samenvatting van de bevindingen en conclusies

Bevindingen aantallen

- Tot en met 2010/11 nemen de aantallen ganzen in de winter (trekganzen) toe. Na 2011 stabiliseren de aantallen op ongeveer 80.000 ganzen. Vanaf 2017/18 is er zelfs een dalende tendens zichtbaar.
- Brandgans (35%), Grauwe Gans (28%), Rotgans (16%) en Kolgans (12%) zijn numeriek gezien de belangrijkste soorten.
- In Zeeland zijn naar verhouding veel Rotganzen. Deze concentreren zich in het Deltagebied, dat naast de Waddenzee de enige regio is waar deze soort voorkomt.
- De zomeraantallen van broedende ganzen nemen over de gehele periode toe. Gerekend naar de periode juli 2015-2020 werden voor Grauwe Gans (gemiddeld en afgerond) 17.000 individuen geteld, voor Grote Canadese Gans 3.600, Brandgans 6.700 en Nijlgans 800.
- Het aandeel standganzen dat ook in de winter in de provincie verblijft, is toegenomen. Voor Grauwe Ganzen gaat het inmiddels om 45% van dieren die in de winter aanwezig zijn. Voor de andere ganzensoorten is dat minder. Van Canadese Gans en Nijlgans zijn in juli zelfs

meer vogels aanwezig dan in de winter (figuur 2.12). Bij Canadezen komt dit vooral door ruitrek uit andere provincies richting Zeeland.

- Sinds eind 2015 zijn in de provincie Zeeland 14 ganzenrustgebieden met een totaaloppervlak van 16.627 hectare aangewezen, waarvan 52,3% landbouwgrond en 47,7% natuur en overig.
- In het winterhalfjaar worden tussen de (ruim) 50% en (kleine) 70% van de overwinterende ganzen opgevangen in de ganzenrustgebieden. Dat is een hoog percentage.
- Zeeland levert voor de trek ganzen een relatief grote bijdrage aan de landelijke Staat van Instandhouding (Svl) voor met name de Rotgans (ongeveer 25%). Voor Brandgans en Grauwe gans is dat aandeel ongeveer 10%. Voor Kolgans is het aandeel < 5%.
- De Rotgans heeft het in de afgelopen jaren in heel Nederland moeilijk, de aantallen nemen af. Als die trend zich voortzet is de Svl voor de Rotgans over enkele jaren in het geding.
- In 7 van de 9 Natura2000-gebieden zijn de instandhoudingsdoelen voor overwinterende ganzen gehaald. Voor de 2 van de 9 individuele N2000-gebieden in Zeeland waar Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans kwalificerende soorten zijn voor slaapplekken of foerageergebied, worden de instandhoudingsdoelen niet gehaald. Het gaat om de doelstelling in N2000-gebied Westerschelde & Saeflinghe (Grauwe Gans en Kolgans) en Yerseke & Kapelse Moer (Kolgans). Of er een relatie met het provinciale ganzenbeleid is, is onduidelijk. Mogelijk zijn effecten van plaatselijk beheer, lokale, aantrekkelijke alternatieven op landbouwgronden en landelijke aantalsontwikkelingen (voorbeeld Kolgans) verantwoordelijk.
- Koolmezen en Pimpelmezen zijn als broedvogels talrijk aanwezig. De aantallen zijn over de laatste 12 jaar stabiel. Een toename van aantallen in stedelijk leefgebied compenseert een lichte afname in duinen en bosgebieden. De broedpopulaties worden geschat op ca. 11.000 broedparen voor Koolmees en ca. 7.000 broedparen voor de Pimpelmees.

Evaluatie van de beschermingsdoelen

- Doelstelling ganzenrustgebieden is op hoofdlijnen gehaald (expert opinion)
- Doelstelling Natura2000-gebieden is grotendeels gehaald (oorzaak afwijking ligt buiten het gebied)

Bevindingen faunaschade

- In 2020 was de getaxeerde schade in Zeeland €1,1 miljoen en de uitbetaalde schade €1 miljoen.
- Sinds 2016 lijkt er een stabilisatie te zijn in de faunaschade in Zeeland. De uitgekeerde schade schommelt rond de €1 miljoen. De stabiele trend in Zeeland wijkt af van andere provincies in Nederland, waar een toename te zien is.
- Meer dan 90% van de faunaschade wordt veroorzaakt door ganzen. De Rotgans is verantwoordelijk voor 29% van de getaxeerde opbrengstderving in 2020.
- Het aandeel van de mezenschade in het totaalbeeld van getaxeerde faunaschade in de provincie Zeeland ligt rond 8% in 2020. Overigens wordt voor mezenschade maximaal 60% vergoed. Daarom is er een groot verschil tussen getaxeerde en uitgekeerde schade. De schade heeft voor het overgrote deel betrekking op pikschade aan peren.
- In Zeeland wordt 98% van de ganzenschade veroorzaakt door Grauwe Gans, Rotgans, Kolgans en Brandgans.
- De schade vindt voor 2/3 plaats in de akkerbouw en 1/3 op graslanden. De schade wisselt van jaar tot jaar tussen de €400.000 euro en €1.150.000. De variatie van jaar tot jaar is bij de akkerbouw groter dan op graslanden. 2012 en 2020 waren jaren met relatief veel schade in de akkerbouw. In de akkerbouw is de schade vooral bij de teelten wintertarwe en graszaad (figuur 3.3).

- De variaties in de akkerbouw komen in mindere mate door veranderingen in het aantal ganzen. Vooral de impact van de ganzen die in sommige jaren op zeer kostbare gewassen toeslaan is groot. In de akkerbouw is er relatief veel schade door Rotganzen (figuur 3.4), omdat zij in een zeer kwetsbare groeiperiode voor opbrengstderving zorgen. Rotganzen genieten daarnaast meer bescherming dan bijvoorbeeld Grauwe Ganzen, waardoor de schadewering mogelijk minder effectief is.
- Het totale schadeoppervlak in de akkerbouw is afgenomen (figuur 3.4b), waardoor per saldo de schade per hectare is toegenomen (figuur 3.4c voor wintertarwe).
- Het totale schadebedrag op graslanden is in 15 jaar van €100.000-150.000 toegenomen tot €300.000-350.000 (figuur 3.5). Hier zijn sterke fluctuaties te zien die niet alleen zijn toe te schrijven aan veranderingen in de aantallen ganzen. Er spelen andere factoren een rol zoals in ieder geval de veranderingen in de gewasprijs. De schade in kg droge stof fluctueert, maar deze aantallen zijn minder grillig dan de schade in euro's. Dit wijst erop dat de schade in droge stof relatief constant is gebleven. Er is dus geen sprake van een toename van de graasdruk door ganzen. Droogte of koude voorjaren hebben ook invloed op de taxaties.
- Sinds 2005 zijn Brandganzen op graslanden steeds bepalender geworden.
- Vooral bij de eerste snede richten winterganzen en overblijvende standganzen schade aan op grasland. De schade in de zomer (tweede snede) is beduidend lager en voor het najaar nog lager.
- De schade in de zomer kan deels betrekking hebben op de eerste snede, vooral voor percelen die laat worden gemaaid (bijvoorbeeld door uitgesteld maaibeheer). De zomerschade kan ook een gevolg zijn van het weer in het betreffende jaar: in een koud voorjaar zal er later gemaaid worden dan in een warm voorjaar. Als de eerste snede wordt berekend bij de zomersnede, wordt de schade toegeschreven aan standganzen, terwijl deze net zo goed veroorzaakt is door trekganzen in de winter.
- De najaarsschade is laag en relatief gezien van ondergeschikt belang ten opzichte van de voorjaarsschade en zomerschade.
- De zomerschade door Grauwe Ganzen is in 2020 sterk (500%) toegenomen. Dit is niet te verklaren. Het ligt niet voor de hand dat dit een gevolg is van de toename van het aantal broedende Grauwe Ganzen, want die toename is maximaal 5%.
- Voor de voorjaarsschade is het totale schadeoppervlak op graslanden stabiel of zelfs enigszins afgenomen. Aangezien de schade op graslanden over de tijd wel is toegenomen, betekent dit dat de schade per hectare is toegenomen.
- Schade in Zeeland verschilt aanzienlijk per WBE. De schade is met meer dan €250.000 het hoogst in Tholen en St. Philipsland.
- De schade vindt plaats in en rondom de ganzenopvanggebieden. De ruimtelijke patronen zijn relatief gelijk voor de verschillende ganzensoorten. (NB: in de ganzenrustgebieden kunnen agrariërs een subsidie van €50 per hectare met getaxeerde schade ontvangen en geldt er geen 5% eigen risico voor de schadetegemoetkoming. Ook hierdoor is de schade natuurlijk iets hoger).
- Ongeveer 60% van de schade vindt plaats binnen de ganzenopvanggebieden. Het is gunstig dat het areaal gelijk is gebleven en de schade per hectare is toegenomen. Dat betekent namelijk dat het lukt om de ganzen in gebieden te concentreren bijvoorbeeld met de daarvoor aangewezen ganzenfoerageergebieden.
- Er is geen duidelijke toename in de schade per gans, zoals wel te zien is bij andere provincies.
- Per jaar worden (ook als onderdeel van de verjaging) tussen de 8.000 en 11.000 dieren geschoten. Het afschot vindt vooral plaats in de zomermaanden. Er vindt relatief veel afschot plaats op plaatsen waar tarwe groeit.
- Natuurlijk vindt het afschot plaats in de gebieden waar relatief veel ganzen zitten.

- In een aantal jaren zijn er Grauwe Ganzen, Brandganzen en Canadese Ganzen gevangen met vangkooien en gedood. Bij individuele vangacties kunnen de aantallen oplopen tot honderden dieren die in een keer verwijderd worden uit de lokale populatie. De dieren worden tijdens de periode van rui van de slagpennen bij elkaar gedreven omdat zij dan niet kunnen vliegen. De vangsten hebben betrekking op lokale broedvogels en ganzen die een gebied opzoeken om daar te ruïen.
- Ook wordt de reproductie beperkt door middel van legselbehandeling. Deze maatregel wordt voornamelijk ingezet voor de Grauwe Gans en in minder mate ook voor Grote Canadese Gans. Het gaat dan om het onklaar maken of verwijderen van nesten (400 tot 1.400 per jaar) nestbehandeling of het prikken van eieren (3.000-7.000 per jaar).
- Met een eenvoudig populatiemodel is bepaald dat zowel voor Grauwe Gans als voor Brandgans de populatie sterk had moeten afnemen bij de afschotaantallen die jaarlijks zijn behaald. Ondanks het uitgevoerde populatiebeheer nemen beide populaties verder toe. Er zijn hiervoor meerdere verklaringen te geven, zoals een overschatting van afschotcijfers.
- Het effect van de reproductiebeperkende maatregelen (eieren prikken en nesten verwijderen) op de populatieontwikkeling van de Grauwe Gans als standgans is klein. De maatregel blijkt niet effectief. Ganzen reageren op de maatregelen door steeds meer in het geheim te broeden. Hierdoor worden de nesten niet meer gevonden.
- Met oog op het voorkomen en beperken van fruitschade door mezen worden verschillende traditionele weringstechnieken (linten, ballonnen, knalapparaten) ingezet om mezen te weren in fruitboomgaarden. Er is echter een hoge mate van gewinning. Ook maken mezen, ongeacht de ingezette weringstechnieken, in alle seizoenen frequent gebruik van boomgaarden – met name in de meest gevoelige periode, vlak voor het rijpen van de peren.

Evaluatie van de schadedoelstellingen.

- De provincie heeft als doel om de feitelijke, getaxeerde schade veroorzaakt door standganzen terug te brengen tot het schadeniveau van respectievelijk 2005 voor de Grauwe Gans, 2011 voor de Brandgans en schadeniveau nul voor de Canadese Gans. De doelstelling is niet behaald. Dit geldt zowel voor de schade die de ganzen hebben veroorzaakt in de zomer (de tweede snede) als het aandeel dat standganzen bijdragen aan de schade in de winter (de eerste snede).
- De mate van overschrijding is niet enorm hoog. Op landelijk niveau gaat het om schade van miljoenen euro's. In Zeeland liggen de overschrijdingen van de doelstelling in de orde van tienduizenden euro's.
- De doelstelling voor gewasschade is geformuleerd in termen van getaxeerde schade. Dit wordt ook bepaald door veranderingen in de gewasprijs. Met name de grasprijs is fors toegenomen over de periode 2005 tot 2020.
- Om tot een goede schadebeheersing te komen, is aangegeven welke aantallen standganzen er maximaal kunnen zijn. Deze aantallen worden overschreden. Het lukt dus niet om de standganzenaantallen te beheersen en beoogde streefstanden te bereiken.
- Vergoedingsbeleid kan effect hebben op het succes van het ganzenbeheer. Als vergoedingen te hoog zijn, worden de kosten voor het beleid te hoog en als de kosten te laag zijn, is er onvoldoende draagvlak voor het beleid. Of de vergoedingen passend zijn is deels een normatieve of subjectieve vraag. In Zeeland is in ieder geval sprake van een stabiele vergoeding per gans gedurende een langere periode (zie figuur 3.13b). Dat betekent dat het vergoedingsbeleid op dit moment goed aansluit op de beheersing van de kosten voor faunaschade. Het is daarbij waarschijnlijk goed dat niet gekozen is voor een aanpak met automatische taxaties. In de provincies waar dit wel is gedaan, zijn de vergoedingen per gans steeds hoger geworden, terwijl het niet zeker is of de schade evenredig is toegenomen.
- Om tot een balans tussen natuur en maatschappelijke belangen te komen is het belangrijk om ook af te wegen dat het schadebeheer niet ten koste van natuurdoelen gaat. Hiervoor

zijn door de provincies regels en voorwaarden gesteld aan de momenten waarop populatiebeheer en verjaging met afschot kan plaatsvinden. Er zijn duidelijke periodes aangegeven waarbinnen verjaging plaats kan vinden. Er is geen reden om aan te nemen dat overige natuurwaarden bovenmatig en onnodig verstoord zouden zijn.

Draagvlak voor het beleid

Met behulp van gerichte gesprekken is bepaald wat er speelt en leeft bij stakeholders en of er voldoende draagvlak is voor het beleid. Hiervoor zijn in totaal 20 interviews gevoerd. De gesprekken vormen een kwalitatieve verkenning van ervaringen met het beleid, en geven geen (semi-)kwantitatieve afspiegeling van meningen.

Terreinbeheerders:

- Voor de terreinbeheerders heeft het behalen van de beschermingsdoelen en de winterrust van de trekganzen de hoogste prioriteit. Er is daarnaast veel inzet geweest op reproductiebeperkende maatregelen voor standganzenpopulaties in de natuurterreinen. Er is enige frustratie dat al deze inzet niet wordt onderkend.
- Er is terughoudendheid bij terreinbeheerders ten aanzien van koppelafschot van ganzen in het broedseizoen omdat dit negatieve effecten heeft op rust in het broedseizoen van natuurgebieden.
- Het blijkt lastig om natuurgebieden te verschrallen (voor veel natuurdoelen is dat nodig) en tegelijk de ganzen in de rustgebieden te houden. De ganzen hebben een voorkeur voor eiwitrijk gras.

Landbouw:

- Vanuit de landbouw wordt het probleem van faunaschade door ganzen als ernstig ervaren. Er is een sterke overtuiging dat de ganzenaantallen blijven toenemen en dat de schade zich lokaal sterk concentreert, tot het punt waarop dit als ondragelijk wordt ervaren. De schadeproblematiek van akkerbouwgewassen kan veel frustratie oproepen. De schade is proportioneel erg hoog als ganzen foerageren op wintertarwe, graszoden, net ingezaaide peulen, peultjes vlak voor de oogst, of in de plantenveredeling (deze laatste komt niet in aanmerking voor vergoeding).
- De bestaande weringsmethoden worden gezien als een tijdelijke oplossing en een verplaatsing van het probleem. Ook zijn agrariërs bezorgd over het effect op andere soorten, zoals weidevogels. Er is behoefte om te weten over effectieve en efficiënte weringspraktijken.
- Er zijn ook zorgen over het mogelijk vertekende beeld van de schade (onderschatting op basis van bestaande cijfers) omdat niet alles in beeld komt.
- Er is frustratie over het ontbreken van vergoeding voor de tijd die de agrariër inmiddels besteedt aan de wering en alle kosten die hier voor gemaakt moeten worden (weringsapparatuur, tijd etc.).
- Het nakomen van de voorwaarden van het beleid voor het ontvangen van een schadetegemoetkoming wordt door agrariërs en faunabeheerders als complexe taak ervaren, omdat de beleidsregels als ondoorzichtig worden gezien. 'Maak het niet zo ingewikkeld dat niemand er meer gebruik van wil maken' is dan ook een advies dat geuit werd.
- Als belangrijke drempel voor het in beeld brengen van bestaande schade via een aanvraag wordt het aanvraagbedrag van €300 genoemd. Het aanvraagbedrag in combinatie met de onzekerheid of aan alle voorwaarden voor het in aanmerking komen van de tegemoetkoming is voldaan, zorgt ervoor dat schadeaanvragen vaak niet worden ingediend.

- De invoersystemen voor a) faunaschade (via mijnfaunazaken.nl) en b) de registratie van verjaging (via het FRS) sluiten niet goed op elkaar aan en zijn te ingewikkeld. Dit kan leiden tot onnodige afwijzing van aanvragen.

6.2 Blik richting toekomst - aanbevelingen

Vanuit de beschermingsdoelen

De provincie heeft met het beschermingsbeleid voor winterganzen gezorgd voor stabiele winterpopulaties. In de meeste N2000 gebieden worden de instandhoudingsdoelen gehaald. Er is voor Kolganzen wel enige zorg over de landelijk staat van de instandhouding.

Daarnaast zijn er ganzenrustgebieden met voldoende oppervlak en een gunstige ligging zodat gedurende de winterrust voldoende rustgelegenheid is voor ganzen.. Voor deze gebieden zijn voldoende voedsel van goede kwaliteit en veiligheid voor de ganzen cruciaal. Het is niet mogelijk om ganzen te concentreren in gebieden die qua aantrekkelijkheid als foerageerlocatie achterblijven bij landbouwgronden buiten het rustgebied. Het is ook van voordeel als de aangewezen rustgebieden behoren tot gebieden die al door ganzen gebruikt worden. Belangrijk in het kader hiervan is ook het beheer van Natura 2000-gebieden, die onder meer een doelstelling hebben voor een foerageerfunctie voor ganzen.

In de huidige situatie worden 60% van de ganzen die in het winterhalfjaar aanwezig zijn, in de rustgebieden opgevangen. Er is geen beleidsdoel geformuleerd dat betrekking heeft op de omvang van te realiseren opvang van winterganzen. Er is geen doelstelling bepaald voor een bijdrage van individuele provincies aan de landelijke SvI. In het kader van AEWa wordt hier wel aan gewerkt. Indien er een relatieve doelstelling voor Zeeland bepaald zou worden, kan ook een doelstelling worden bepaald voor de aantallen die opgevangen dienen te worden binnen de rustgebieden. Het is een mogelijkheid om het doel te formuleren dat de rustgebieden ruimte moeten bieden voor ganzenaantallen die overeenkomen met de relatieve bijdrage van de provincie Zeeland aan de landelijke SvI. Dit is niet op deze manier opgenomen in het huidige beleid.

Vanuit de beheersing van de schade

De provincie heeft de schade door ganzen weten te beheersen. De schade is relatief laag ten opzichte van andere (ganzen)provincies als Noord-Holland en Friesland. De schade is ook minder sterk opgelopen dan in andere provincies en globaal gezien past het nog bij het schadeniveau van de doelstelling van 2005. Op basis van de gevoerde gesprekken lijkt er in algemene zin draagvlak voor het beleid te zijn. Dit komt ook door de regionale aanpak en de dialoog die in de afgelopen periode gevoerd is. Maar er is daarnaast bezorgdheid en onrust, met name omdat er steeds meer standganzen zijn die dus ook deel uit gaan maken van de winterpopulaties. Dit vraagt een aanpak die gericht is op de toekomst. Bovendien moet deze aanpak daadwerkelijk leiden tot het behalen van de gedefinieerde streefstanden. Een ingreep op de adulte broedpopulatie is daarbij effectiever dan reproductiebeperkende maatregelen via legselbeheer. Van die tweede opties is het effect op populatieniveau onduidelijk.

In de provincie Zeeland dienen agrariërs aanvragen voor schadevergoedingen in bij BIJ12/Faunazaken. Op basis hiervan worden taxaties uitgevoerd. Via deze weg komt de schade in beeld bij provincie Zeeland. Er zijn geen automatische taxaties in de ganzenrustgebieden: het initiatief voor het aanvragen van een schadetegemoetkoming ligt bij de agrariër. Omdat de procedure van schademelding en aanvragen van tegemoetkoming door sommige agrariërs als complex en bureaucratisch wordt ervaren, komt niet alle schade in beeld. In provincies waar

gewerkt wordt met automatische taxaties in de rustgebieden, zijn de schadeomvang en daarmee de schadevergoeding juist sterk toegenomen. Het huidige beleid van de provincie Zeeland voorkomt dat de schadebedragen sterk toenemen. Uit de gevoerde gesprekken wordt duidelijk dat agrariërs de tegemoetkomingsprocedure als ontmoedigend zien, waardoor er weinig draagvlak is voor het beleid. Ook in de fruitteelt wordt de procedure van de aanvraag voor schadetegemoetkoming als complex en ontmoedigend ervaren, de leges voor de aanvraag samen met het eigen risico van 40% vormen een behoorlijke drempel voor het kenbaar maken van fruitschade.

De regionale dialoog vergroot draagvlak

Er is in de provincie Zeeland overleg op regionaal niveau, waarbij alle belanghebbenden van gedachten kunnen wisselen. Zo zijn er de regionale ronde tafels op initiatief van de Faunabeheereenheid. Aandachtspunt is wel dat de ronde tafels in de regio's sinds 2022 zijn vervangen door een provinciale ronde tafel. Dit lijkt ten koste te gaan van de regionale dialogen, terwijl die juist als zeer waardevol werden ervaren. Regionale dialoog is een goede randvoorwaarde voor maatwerk in de uitvoering en voor uitwisseling tussen terreinbeherende organisaties, agrariërs en jagers. Bovendien draagt deze dialoog sterk bij aan draagvlak voor beleid en uitvoering. Veel problemen spelen lokaal en dialoog op kleine ruimtelijke schaal kan ervoor zorgen dat de plaatselijke problemen goed bij alle belanghebbenden in beeld komen. WBE's of de terreinbeheerders zouden het initiatief kunnen nemen om een dergelijke dialoog op te zetten. Het is daarbij belangrijk dat vanuit de lokale gesprekken de terugkoppeling naar de regionale ronde tafels goed wordt geborgd. Voor de fruitteelt moet een regionaal dialoog eerst nog worden opgestart. De wens om samen aan een oplossing te werken is groot bij de fruittelers. De gesprekspartners zijn hier naast fruittelers en provincie de FBE, taxateurs en BIJ12.

Transparantie en kennis

Om in aanmerking te komen voor een schadetegemoetkoming moeten preventieve maatregelen worden genomen en gebruik gemaakt worden van de mogelijkheid voor ondersteunend afschot, middels een vrijstelling of ontheffing (adequaat gebruik). In de huidige werkwijze ontbreekt transparantie in het proces van wering en schadeaanvragen doordat de registratie van verjaging (door de jager) via het FRS loopt en de aanvraag voor schade-uitkering (door de agrariër) via mijnfaunazaken.nl en doordat beide systemen niet gekoppeld zijn. Een koppeling van systemen en/of de mogelijkheid voor de agrariër om inzicht te krijgen in de registratie van werende maatregelen op eigen percelen verdient aanbeveling. Het verdient tevens aanbeveling om te overwegen of er meer ondersteuning en begeleiding kan worden geboden aan agrariërs en jagers zodat de als complex ervaren regels en procedures inzichtelijker worden en praktijkproblemen bespreekbaar.

Naast een verbetering van de communicatie over het beleid is ook communicatie over de beschikbare kennis en het ontsluiten en uitdragen van de resultaten van praktijkproeven belangrijk. BIJ12/Faunazaken draagt er middels gerichte onderzoeksprojecten zorg voor dat kennishiaten opgevuld worden, dit betreft bij voorbeeld vragen rondom de taxatiepraktijk, innovatieve wering en opbrengstderving door vraatschade. Het is belangrijk dat de opgedane kennis actief wordt uitgedragen richting degenen die dagelijks met faunaschade te maken hebben. Ook in de fruitsector is er veel behoefte aan kennis over effectieve weringstechnieken. Omdat de huidige technieken als niet werkend worden ervaren zorgt de verplichting om aan wering te doen om in aanmerking voor schadevergoeding te komen voor een oplopende frustratie. De uitwisseling van kennis en van praktijkervaringen met weringstechnieken is een belangrijk aandachtspunt binnen het fruitschadedossier.

Samenvatting van de aanbevelingen

- Er is behoefte om aan alle partijen te verduidelijken dat er een onderscheid is tussen de winterganzen (stabiel in aantallen en stabiel in schade) en de standganzen (toename aantallen en toename schadeaandeel). Ook qua beleid is er een groot verschil in aanpak. De provincie beschermt de winterganzen en zet in op populatiebeheer van de standganzen. De beperkte effectiviteit van het beheren van de standganzen is het belangrijkste knelpunt van het Zeeuwse ganzenbeheer. Dit speelt overigens ook in andere provincies en is dus ook breder probleem met oog op het behalen van gestelde doelen.
- Er is geen beleidsdoel geformuleerd dat betrekking heeft op de te realiseren opvang aantallen van winterganzen. Ook is niet bekend wat de bijdrage van individuele provincies aan de landelijke Svl zou moeten zijn. Indien een relatieve doelstelling voor Zeeland bepaald zou worden kan ook een doelstelling worden bepaald voor de aantallen die opgevangen dienen te worden binnen de rustgebieden. Dat geeft duidelijkheid.
- Er is behoefte aan een gerichte aanpak ten aanzien van de verdere populatieontwikkeling van de standganzen. Een ingreep op de adulte broedpopulatie is daarbij effectiever dan reproductiebeperkende maatregelen via legselbeheer waarvan het effect op populatieniveau onduidelijk is.
- De doelstelling voor gewasschade is geformuleerd in termen van getaxeerde schade. Dit wordt ook bepaald door veranderingen in de gewasprijs. Met name de grasprijs is fors toegenomen over de periode 2005 tot 2020. In een aantal provincies wordt de doelstelling voor schade om deze reden inmiddels uitgedrukt in het verlies van kg droge stof opbrengstderving. De provincie kan overwegen om dit ook door te voeren. Aandacht is dan vereist voor de verschillende type gewassen en de vertaalslag naar verlies droge stof.
- De procedure van schademelding en aanvragen van tegemoetkoming zouden makkelijker moeten worden. Het verdient tevens aanbeveling om te overwegen of er meer ondersteuning en begeleiding kan worden geboden aan agrariërs en jagers zodat de als complex ervaren regels en procedures inzichtelijker worden en praktijkproblemen bespreekbaar.
- Er was tot kort geleden in de provincie Zeeland relatief veel overleg op regionaal niveau. Regionale dialoog is een goede randvoorwaarde voor maatwerk in de uitvoering, voor uitwisseling over de problematiek tussen terreinbeherende organisaties, agrariërs en jagers en voor draagvlak voor beleid en uitvoering. Dit regionale overleg dient weer te worden opgepakt.
- BIJ12/Faunazaken draagt er middels gerichte onderzoeksprojecten zorg voor dat kennishiaten opgevuld worden, dit betreft bij voorbeeld vragen rondom de taxatiepraktijk, innovatieve wering en opbrengstderving door vraatschade. Het is belangrijk dat de opgedane kennis actief wordt uitgedragen richting degenen die dagelijks met faunaschade te maken hebben.

7 Literatuur

- AEWA EGMP Data Centre 2021. EGMP Population Status and Assessment Report 2021. AEWA EGMP Technical Report No. 17 Bonn, Germany.
- Bacon L., Madsen J., Jensen G.H., de Vries L., Follestad A., Koffijberg K., Kruckenberg H., Loonen M., Mansson J., Nilsson L., Voslamber B. & Guillemain M. 2019. Spatio-temporal distributon of greylag goose *Anser* resightings on the north-west/south-west European flyway: guidance for the delineation of transboundary management units. *Wildlife Biology* <https://doi.org/10.2981/wlb.00533>.
- Van den Bremer L. 2009. Schade door zangvogels aan rijpend fruit; Analyse risicofactoren op basis van schadegegevens. SOVON-onderzoeksrapport 2009/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Dulos A.C & Visser M.E. 2006. Schade door mezen aan fruit? NIOO rapport, KNAW-NIOO, Heteren.
- Ganzenwerkgroep Zeeland. 2021. Ganzen- en zwanentellingen in Zeeland, seizoen 2019/2020. Sovon-rapport 2021/60. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Hornman M., Kavelaars M., Koffijberg K., Hustings F., van Winden E., van Els P., Kleefstra R., Sovon Ganzen en zwanenwerkgroep & Soldaat L. Watervogels in Nederland in 2018/2019. Sovon-rapport 2021/01, RWS-rapport BM 21.08. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- van der Jeugd H.P., Voslamber B., van Turnhout C., Sierdsema H., Feige N., Nienhuis J. & Koffijberg K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- Johnson F.A. & Koffijberg K. 2021. Biased monitoring data and an info-gap model for regulating the offtake of greylag geese in Europe. *Wildlife Biology* <https://doi.org/10.2981/wlb.00803>.
- Jongejans E., Nolet B.A., Schekkerman H., Koffijberg K. & de Kroon H. 2014. Naar een verantwoord effectief en internationaal verantwoord beheer van de in Nederland overwinterende populatie Kolganzen. Sovon-rapport 2014/56, CAPS-rapport 2014/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. 2015. Grauwe Ganzen in enkele terreinen van Staatsbosbeheer in Fryslân in 2015. Sovon-rapport 2015/57. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. 2016. Grauwe Ganzen in De Deelen in 2016. Sovon-rapport 2016/42. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R. 2020. Grauwe Ganzen in terreinen van It Fryske Gea in 2020. Sovon-rapport 2020/85. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Kleefstra R., Voslamber B., Stahl J. & Schekkerman H. 2015. Grauwe Ganzen in terreinen van It Fryske Gea in 2014 en 2015: een onderzoek naar broedpopulaties, broedsucces en populatiebeheer. Sovon-rapport 2015/05. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

- Kleijn D., van Riel M. & Melman T.C.P. 2011. Pilot onderzoek Grauwe ganzen op Texel; effectiviteit van beheersmaatregelen en ontwikkelingen in landbouw- en natuurschade. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2307.
- Kleijn D., van der Hout J., Voslamber B. & van Randen Y. 2012. In Nederland broedende Grauwe Ganzen: ontwikkelingen in landbouwschade en factoren die hun ruimtegebruik beïnvloeden. Wageningen, Alterra, Alterra-rapport 2343.
- Kowallik C., Kricke R. & Rautenberg T. 2018. Gelegemanagement bei brütenden Grau- Anser und Kanadagänsen *Branta canadensis* an Duisburger Freizeitseen. *Charadrius* 54: 167-185.
- Knickmeier W. & Mönig T. 2018. Regulation von Wildgänsen im Siedlungsbereich durch Gelegeentnahme – eine Langzeitstudie aus Bergisch Gladbach, Nordrhein-Westfalen. *Charadrius* 54: 186-197.
- Kruckenbergh H. & Kowallik C. 20018. Verdrängen Weißwangengänse *Branta leucopsis* die Blässgänse *Anser albifrons* aus ihren Nahrungsgebieten am Dollart? *Vogelkundliche Berichte Niedersachsens* 40: 417-426.
- Lameris, T. K. 2018. Outflying climate change: Optimal timing of migratory geese breeding in a warming Arctic. PhD Thesis, Universiteit van Amsterdam.
- Latour J.B. & J. Stahl 2018 Praktijkproef inzet lasers voor beperking ganzen- schade. A&W-rapport 2388, Sovon rapport 2018/08, Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden & Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen
- Latour J., K. Koffijberg, H. Schekkerman, E. Kappers & J. Stahl. 2021. Ecologische analyse van de Fryske guozzeoanpak. Hoofdrapport. Sovon-rapport 2021/86, A&W rapport 21-236. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen en Altenburg & Wymenga, Feanwâlden.
- Leeftink K. 2022. Koolmees *Parus major*. Pp. 1059 – 1063 In: Meininger P.L. 2022. Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Leeftink K. 2022. Pimpelmees *Cyanistes caeruleus*. Pp. 1056 – 1059. In: Meininger P.L. 2022. Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Meininger P.L. 2022. Avifauna Zeelandica. Vogels, vogelaars en vogelonderzoek in Zeeland. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Ministerie van LNV 2006. Natura 2000 Doelendocument. Ministerie van LNV, Den Haag.
- Mols C.M.M. & Visser M.E. 2002. Great tits can reduce caterpillar damage in apple orchards. *Journal of Applied Ecology* 39: 888-899.
- Nuijten R. 2020. Bewick's Swans in a changing world. Species responses and the need for dynamic nature conservation. Proefschrift, UvA, Amsterdam.

- Ramo C., Amat J.A., Nilsson L., Schricke V., Rodriguez-Alonso M., Gomez-Crespo E., Jubete F., Navedo J.G., Masero J.A., Palacios J., Boos M. & Green A.J. 2015. Population trends of Greylag Geese along the Atlantic Flyway. A response to climate change. PLoS ONE 10(10): e0140181. doi:10.1371/journal.pone.0140181.
- Schekkerman H., van den Bremer L., Koffijberg K. & Stahl J. 2018. Evaluatie van het Ganzenbeheerplan 2015-2020 Noord-Holland. Sovon-rapport 2018/65. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Stahl J., van den Bremer L., Schekkerman H., de Boer V. & Voslamber B. 2013. Beheer van zomerganzen in de Provincie Utrecht. Sovon-rapport 2013/28. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
- Tombre, I. M., Oudman, T., Shimmings, P., Griffin, L., & Prop, J. 2019. Northward range expansion in spring-staging barnacle geese is a response to climate change and population growth, mediated by individual experience. Global Change Biology 25; 3680–3693. doi: 10.1111/gcb.14793.

Bijlage 1 Bronnen en instrumenten van het beleid

Bronnen van de beleidsdoelen

De evaluatie heeft betrekking op zowel het ganzenbeleid als het faunaschade-beleid van de Provincie Zeeland.

De beleidsdoelen van het faunaschade-beleid liggen vast in het *Zeeuws ganzenakkoord 2014* en in de *Beleidsnota Natuurwetgeving 2018*. De doelen die omschreven zijn in de beleidsnota hebben niet uitsluitend betrekking op ganzen, maar ook op andere soorten die schade veroorzaken.

De beleidsdoelen van het ganzenbeleid liggen vast in dezelfde twee documenten, en daarbovenop in de *aanwijzingsbesluiten* van de Zeeuwse Natura 2000-gebieden. Hierin zijn *instandhoudingsdoelen* per soort vastgesteld.

Het Zeeuws ganzenakkoord is tot stand gekomen door overleg tussen de deelnemende partijen aan de Faunabeheereenheid Zeeland in 2014. De doelen van het ganzenakkoord zijn overgenomen in de Beleidsnota Natuurwetgeving. Alleen met betrekking tot trekkende Brandganzen is de doelstelling van het ganzenakkoord in de beleidsnota gewijzigd (zie paragraaf 3.1).

Relevante hoofdstukken in de beleidsnota zijn:

- Hfst. 2: gebiedsbescherming (paragraaf 2.6: vergunningplicht)
- Hfst. 4: jacht, beheer en schadebestrijding (met name paragraaf 4.9.1: ganzenbeheer)
- Hfst. 5: schadetegemoetkoming faunaschade
- Hfst. 6: exoten en verwilderde dieren

Bronnen van de beleidsinstrumenten

De Provincie Zeeland zet de volgende instrumenten in voor het behalen van de beleidsdoelen.

- *Omgevingsverordening Zeeland 2018*
Dit omvat regels t.a.v. de faunabeheereenheid, het faunabeheerplan, wildbeheereenheden, vrijstellingen, tegemoetkomingen faunaschade.
- *Beleidsregels tegemoetkoming faunaschade*
Dit omvat een omschrijving van de beoordelingswijze van aanvragen voor tegemoetkomingen in de faunaschade.
- *Legesverordening 2018 Zeeland*
Dit omvat het behandelbedrag (leges) voor schadetegemoetkomingen faunaschade.
- *Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2013*
Dit omvat regels t.a.v. de subsidie voor het nalaten van bejaging van beschermde ganzen in ganzenrustgebieden.
- *Aanwijzing en vaststelling begrenzing van ganzenrustgebieden 2015*
Dit omvat kaarten van de aangewezen ganzenrustgebieden.
- *Beheerplannen van de Natura 2000-gebieden in Zeeland*
Dit omvat maatregelen om de gunstige staat van instandhouding van aangewezen soorten (waaronder overwinterende en trekkende ganzensoorten) en habitats te bereiken of behouden.

De Faunabeheereenheid Zeeland (FBE) is een zelfstandige stichting – bestaande uit jagers, boeren, terreinbeheerders en de Dierenbescherming – die faunabeheer coördineert binnen de wettelijke en beleidsmatige kaders. Daarbij wordt samengewerkt met de Provincie. Tegelijk is de

Provincie (GS) wettelijk bevoegd om faunabeheerplannen en aanvragen voor vergunningen en ontheffingen te toetsen aan wet- en regelgeving. De FBE heeft de volgende faunabeheerplannen met betrekking tot ganzen vastgesteld, die GS vervolgens hebben goedgekeurd. Hierin zijn de afspraken van het ganzenakkoord uitgewerkt:

- Faunabeheerplan Ganzen 2021-2026
- Faunabeheerplan Zeeland 2015 t/m 2019: ganzen

Analyse van de beleidsdoelen

Algemene beleidsdoelen

De Beleidsnota Natuurwetgeving stelt dat het in het faunabeheer gaat het om het vinden van een *juiste balans* tussen maatschappelijke en natuurbeschermingsbelangen. De Wet natuurbescherming geeft provincies enige beleidsvrijheid om hier invulling aan te geven. Enerzijds met betrekking tot de mate van bescherming van soorten. Anderzijds met betrekking tot de mate van schadeloosstelling bij economisch nadeel. Het doel om de juiste balans te vinden is relevant voor alle beschermde soorten die schade aan maatschappelijke belangen kunnen veroorzaken.

Ten aanzien van beschermde ganzensoorten neemt de Beleidsnota de algemene doelstelling van het Zeeuwse ganzenakkoord over. Volgens dat akkoord wordt er gestreefd naar:

- Het duurzaam in stand houden van ganzenpopulaties in Zeeland;
- Het vinden van een goed evenwicht tussen de omvang van de van nature voorkomende populaties en de risico's die daarmee samenhangen.

Het streven om ganzenpopulaties in Zeeland duurzaam in stand te houden sluit aan op de Europese inspanningsverplichting die Nederland heeft om inheemse vogels te beschermen.

Beleidsdoelen voor trekganzen

Nederland is Europees verplicht om de populaties trekganzen in een gunstige staat van instandhouding te krijgen of te behouden. Dit betreft ook trekganzen die overwinteren in Zeeland en vanuit Zeeland terugtrekken naar de broedgebieden in het noorden. De Beleidsnota Natuurwetgeving stelt dat het daarom van belang is om deze trekganzen:

- voldoende winterrust te bieden, en
- voldoende rust en ruimte in het vroege voorjaar te bieden, wanneer de trekganzen opvetten voor de terugtocht naar de broedgebieden.

Het ganzenakkoord rekent de volgende soorten tot de trekganzen: Rotgans, Rietgans, Kleine Rietgans, Kolgans, Grauwe Gans en Brandgans. Trekkende Grauwe Ganzen en Brandganzen vullen in de winter de populaties standganzen van dezelfde soorten aan.

Het doel om voldoende rust in de winter en het vroege voorjaar te bieden wordt als volgt uitgewerkt:

- Beleidsnota: Trekganzen worden niet bejaagd op niet-schadegevoelige gewassen (grasland), in natuurgebieden en binnen speciaal daarvoor ingestelde rustgebieden.
- Beleidsnota: Buiten bovengenoemde gebieden is schadebestrijding en afschot van Grauwe Gans en Kolgans mogelijk. Ganzenakkoord: Er wordt voor deze soorten geen afschot toegestaan van 1 november tot 15 februari, met uitzondering van verjaging met ondersteunend afschot ter bescherming van kwetsbare gewassen (alle te velde staande gewassen, met uitzondering van overjarig grasland ingezaaid vóór 1 augustus, groenbemestingsgewassen en oogstresten). In de genoemde periode zijn verjagingsinspanningen niet verplicht voor het in aanmerking komen voor schadevergoeding.

- Beleidsnota: De Rotgans en toendrarietgans worden in het geheel niet bejaagd vanwege hun relatief kleine populatieomvang. Ganzenakkoord: Er vindt geen aan verjaging ondersteunend afschot plaats op de Rotgans, Rietgans en Kleine Rietgans.
- Ganzenakkoord: er vindt in de periode van 1 november tot 1 mei geen aan verjaging ondersteunend afschot plaats op trekkende Brandganzen.

Tot slot gelden er instandhoudingsdoelen voor overwinterende ganzen in de Zeeuwse Natura 2000-gebieden (zie tabel 1). Deze doelen dragen bij aan de Europese taak om trekkende ganzensoorten in een gunstige staat van instandhouding te krijgen of te behouden. Deze cijfermatige doelen gelden in Zeeland voor de volgende trekganzen: Grauwe Gans, Kolgans, Brandgans en Rotgans.

Beleidsdoelen voor standganzen

Standganzen blijven het hele jaar door in Zeeland en broeden hier ook. Het ganzenakkoord rekent de volgende soorten tot de standganzen: Grauwe Gans, Brandgans, Canadese Gans, en een aantal exoten en verwilderde ganzen (Nijlgans, Indische Gans, soepganzen, hybriden).

Standganzen zijn minder kwetsbaar dan hun trekkende soortgenoten en er gelden geen bijzondere instandhoudingsverplichtingen voor. Uiteraard genieten de broedende ganzen ook wettelijke bescherming en dient zorg te worden gedragen voor een duurzame staat van instandhouding.

In het Zeeuwse beleid zijn, met het oog op de reductie van landbouwschade, de volgende doelen voor standganzen geformuleerd:

- Ganzenakkoord: De feitelijke, getaxeerde schade veroorzaakt door standganzen terugbrengen tot het schadeniveau van respectievelijk 2005 voor de Grauwe Gans, 2011 voor de Brandgans en schadeniveau nul voor de Canadese Gans.
- Deze doelen uit het ganzenakkoord zijn in de beleidsnota als volgt vertaald naar streefwaarden voor de populatieomvang:
 - Grauwe gans: 2500 broedparen en 10.000 individuen
 - Brandgans: 700 broedparen en 2300 individuen
 - Canadese Gans: 20 broedparen en 100 individuen
- Ganzenakkoord: De start van populatiereductie vangt aan op de begindatum van de zomerperiode.
 - Voor Grauwe Gans is dit 15 februari
 - Voor Brandgans is dit 1 mei
 - Canadese Gans mag jaarrond bestreden worden, met de kanttekening dat de rust van trekganzen binnen rustgebieden tot 1 april gegarandeerd moet blijven.
- Beleidsnota en ganzenakkoord: Nadruk ligt op het reduceren van landbouwschade, waarbij verontrusting en schade aan overige natuurwaarden zoveel mogelijk voorkomen dient te worden bij de inzet van schade bestrijdende en populatie reducerende maatregelen, zoals verjagen, nestbehandeling, afschot en vangen.

Beleidsdoelen voor exoten en verwilderde soorten

Het ganzenakkoord richt zich ook op exoten (zoals Nijlgans en Indische Gans) en op verwilderde soorten (soepganzen) en hybride soorten. Deze mogen volgens het akkoord jaarrond bestreden worden, met de kanttekening dat de rust van trekganzen binnen rustgebieden en in de bijbehorende rustperiode gegarandeerd moet blijven. Daar komt ze volgens het akkoord met alle wettelijk toegestane middelen bestreden mogen worden. Inzet van het geweer is daarbij gewenst.

Hoofdstuk 6 van de Beleidsnota Natuurwetgeving gaat specifiek over exoten en verwilderde dieren. De gepresenteerde provinciale aanpak van exoten bestaat uit drie fasen: (1) preventie, (2) eliminatie, (3) beheer. Van de in het ganzenakkoord genoemde soorten wordt alleen de Nijlgans genoemd. De Nijlgans wordt beschouwd als een soort die een plek heeft verworven in de Nederlandse natuur, en die schade kan veroorzaken zoals inheemse soorten dat ook doen. Doel van het beleid is daarom niet om de soort te elimineren, maar om deze zodanig te beheren (beheersen) dat de populatie teruggebracht wordt tot een omvang die in balans is met maatschappelijke belangen, zoals het voorkomen van schade.

De beleidsnota meldt verder dat voor die verwilderde diersoorten zoals de boerengans, die schade aan de landbouw berokkenen of schade aan de natuur toebrengen, bestrijding met gebruikmaking van het geweer zal worden toegestaan.

Tegemoetkoming faunaschade

Provincies zijn op grond van de Wet natuurbescherming bevoegd om tegemoetkomingen in de faunaschade uit te keren aan grondgebruikers die landbouwschade hebben geleden door beschermde diersoorten (waaronder ganzen). Deze tegemoetkoming is het laatste onderdeel van het Zeeuwse faunabeleid. In volgorde wordt eerst gestreefd naar:

1. Voorop staat het voorkomen van schade. Dit is primair de verantwoordelijkheid van de grondgebruiker.
2. Vervolgens moet gekeken worden of schadeveroorzakende, beschermde dieren op grond van een vrijstelling, ontheffing of opdracht bestreden kunnen worden.
3. Als stap 1 en 2 niet volstaan om belangrijke schade aan landbouwgewassen te voorkomen, dan bestaat de mogelijkheid om een tegemoetkoming in de schade aan te vragen. Het moet dan wel gaan om schade die niet tot het normale bedrijfsrisico en het normale maatschappelijke risico van de betrokkene behoort.

Zeeuwse regels voor de beoordeling van aanvragen van schadetegemoetkomingen zijn te vinden in de Omgevingsverordening en in de Beleidsregels tegemoetkoming faunaschade. De volgende beleidskeuzes zijn gemaakt:

- Eigen risico: Op de door de taxateur vastgestelde schade wordt een eigen risico ingehouden van 5%, met een minimum van € 250,00 per bedrijf per meldingsjaar. Als het gaat om schade die is aangericht door vogels aan zacht fruit en pit- en steenvruchten is het eigen risico 40%. In sommige gevallen wordt er geen eigen risico ingehouden, bijvoorbeeld als het gaat om schade aan landbouwgewassen die is aangericht in een ganzenrustgebied in de periode dat de schadeveroorzakende diersoort niet mag worden verontrust en gedood (zie paragraaf 4.2).
- Behandelbedrag: Er worden leges gevraagd voor het in behandeling nemen van een aanvraag om zo de uitvoeringskosten van de regeling terug te dringen. Bij een tegemoetkoming in de schade binnen een ganzenrustgebied wordt het behandelbedrag volledig terugbetaald (Legesverordening 2018 Zeeland).
- Preventieve maatregelen: GS zullen alleen een tegemoetkoming verlenen als schade niet voorkomen en beperkt had kunnen worden door preventieve maatregelen of inspanningen. De Beleidsregel tegemoetkoming faunaschade benoemt in artikel 4 om welke maatregelen het gaat.
- Ontheffing schadebestrijding: Ter ondersteuning van de preventieve maatregelen dient daarnaast ook een ontheffing in het kader van de Wet natuurbescherming voor schadebestrijding aangevraagd te worden. Deze moet uiterlijk op de dag van schadeconstatering worden aangevraagd. Indien verleend, dan moet daarop adequate wijze gebruik van zijn gemaakt.

Provinciale Staten hebben bij de vaststelling van de Beleidsnota Natuurwetgeving 2018 tevens besloten tot een overgangsregeling specifiek voor ganzenschade. Aanleiding is het opnemen van een twee overzomerende soorten (Brandgans en Grauwe Gans) op de provinciale vrijstellingslijst in de Omgevingsverordening 2018. In het algemeen geldt dat er geen tegemoetkomingen worden verleend voor vrijgestelde soorten, in lijn met landelijke afspraken. Bovendien is ervoor gekozen om op termijn te zorgen voor een omslag in de aanpak van faunaschade, van tegemoetkomingen achteraf naar preventie vooraf. Dit in het belang van een goede oogst en van de beteugeling van kosten. Maar deze omslag kan niet direct worden ingevoerd waarbij extra lasten bij de agrariërs worden gelegd. Daarom is er een overgangsregeling ingesteld van drie jaar. Dit houdt in dat de tegemoetkoming voor schade aangericht door Brandganzen en Grauwe Ganzen in de zomerperiode in stand blijven.

Ganzenrustgebieden

Om de algemene en specifieke beleidsdoelen voor trekganzen te bereiken zijn er ganzenrustgebieden ingesteld. De rustgebieden hebben volgens het ganzenakkoord enerzijds tot doel om trekganzen rust en foerageergebied te bieden tot aan de trek naar de broedgebieden en anderzijds om de schade te concentreren.

Aanwijzing en begrenzing van de rustgebieden is gedaan op basis van schadehistorie, aantalshistorie en/of een relatie met Natura 2000-gebieden. De rustgebieden omvatten zowel landbouwgrond als natuurgebieden.

Om zorg te dragen voor een goed functioneren van de ganzenrustgebieden zijn afspraken gemaakt met het ganzenakkoord, en is een subsidieregeling in het leven geroepen. Uitgangspunten daarbij zijn:

- De rustperiode binnen deze gebieden loopt van 1 november tot 1 april.
- Binnen de rustgebieden wordt het niet toegestaan trekganzen opzettelijk te verontrusten ter voorkoming van schade aan gewassen. Dit geldt ook op kwetsbare gewassen. Ontheffingen voor aan verjaging ondersteunend afschot zullen dan niet verleend worden.
- Jacht, beheer en schadebestrijding op andere soorten dan beschermde trekganzen is alleen toegestaan in de rustgebieden wanneer de trekganzen niet worden verontrust. Jacht zal alleen plaatsvinden onder de volgende voorwaarden:
 - Na 12.00 uur met inachtneming van een afstand van 500 meter tot foeragerende ganzen.
 - Van 1 november tot 1 januari is het toegestaan om van tevoren gepland eenmalig een dag per jachtveld te jagen, van een half uur voor zonsopkomst tot een half uur na zonsondergang. Dit onder de voorwaarde dat deze activiteit binnen de wildbeheereenheid wordt afgestemd tussen betrokkenen, zodat ook rekening wordt gehouden met de grootte van de gebieden en er niet overal tegelijkertijd gejaagd wordt en afdoende rekening wordt gehouden met de rustfunctie.
- Grondgebruikers kunnen in aanmerking komen voor subsidie van € 50 per hectare voor het nalaten van verjaging (opzettelijk verontrusten) van beschermde inheemse ganzen in ganzenrustgebieden gedurende de periode van 1 november tot 1 april. Voorwaarde voor het ontvangen van de subsidie is o.a. dat men in aanmerking komt voor een tegemoetkoming in de door ganzen aangerichte schade, op grond van de Beleidsregels tegemoetkoming faunaschade (zie paragraaf 4.1).
- Er wordt geen eigen risico ingehouden bij de uitbetaling van de schadetegemoetkoming als het gaat om schade die is aangericht in een ganzenrustgebied in de periode dat de schadeveroorzakende diersoort niet mag worden verontrust en gedood (zie paragraaf

4.1). Bovendien wordt bij een succesvolle aanvraag het behandelbedrag van € 300,- terugbetaald.

Schadebestrijding op grond van de Wet natuurbescherming

Op grond van de Wet natuurbescherming zijn Gedeputeerde Staten bevoegd om faunabeheerplannen goed te keuren en om ontheffingen te verlenen voor verboden handelingen gericht op inheemse ganzensoorten (zoals het doden en vangen van ganzen). Dit kan betrekking hebben op schadebestrijding en op populatiebeheer in het kader van diverse wettelijke belangen, waaronder het voorkomen en beperken van landbouwschade. Provinciale Staten zijn wettelijk bevoegd om bij verordening diersoorten aan te wijzen die in hun provincie schade veroorzaken, en om voor deze soorten vrijstelling te verlenen van de wettelijke verboden.

De Faunabeheereenheid dient faunabeheerplannen op te stellen om zorg te dragen voor een planmatige en gecoördineerde uitvoer van het faunabeheer, op basis van ontheffingen, vrijstellingen en het jachtrecht.

A photograph of a flock of black and white geese, likely Greylag geese, in a grassy field. The geese are scattered across the frame, with some standing and others sitting. The background is a soft-focus green field under a bright sky.

Adres Feanwâlden

Suderwei 2
9269 TZ Feanwâlden
Telefoon 0511 47 47 64
info@altwym.nl

www.altwym.nl

Adres Amsterdam

Gebouw Matrix II,
Science Park 400/K1.08/1.09
1098 XH Amsterdam